

Osallisuus ja oikeuttaminen julkisessa ympäristökeskustelussa

Brita Karjalainen

Pro gradu -tutkielma

Sosiologia

Lapin yliopisto

2016

Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Osallisuus ja oikeuttaminen julkisessa ympäristökeskustelussa

Tekijä: Brita Karjalainen

Koulutusohjelma/oppiaine: Sosiologia

Työn laji: Pro gradu -työ

Sivumäärä: 76

Vuosi: 2016

Tiivistelmä:

Tutkielma ”Osallisuus ja oikeuttaminen julkisessa ympäristökeskustelussa” tarkastelee paikallisten tapoja osallistua ympäristökeskusteluihin. Tutkimustehtävänä on käsitellä, miten paikalliset oikeuttavat mielipiteitään ja miten paikalliset kokevat osallisuuden vaikuttavuuden ympäristöhankkeissa. Julkisista ympäristökeskusteluista on muodostunut merkittävä osa ympäristövaikuttamisen kenttää. Kiistojen ymmärtäminen edellyttää keskustelun osapuolten arvojen ja niiden kontekstin esiin tuomista.

Tutkimusaineisto muodostuu paikallisen kaupunkilehden mielipidepalstalta vuosilta 2011–2014 kerätyistä ympäristöhankkeita käsittelevistä mielipidekirjoituksista. Tutkimusmenetelmänä käytän sisällönanalyysia. Tarkastelen keskusteluja Boltanskin ja Thévenot’n oikeuttamisteorian avulla.

Paikalliset oikeuttivat vaateitaan useimmiten kansalaisuuden tai teollisuuden maailman arvoilla. Kirjoituksissa näkyi yhteisön, laadittujen sopimusten, tehokkuuden ja toimintakyvyn korostus. Ekologian maailman arvot kuten luonnon saastumattomuus mainittiin useimmiten näille alisteisessa asemassa. Osallisuudesta puhutaan juhlapuheissa hyvin erilailla kuin miten osallisuus lopulta näyttäytyy käytännössä. Paikalliset kritisoivat osallisuuteen annettuja mahdollisuuksia ja osallisuuden vaikuttavuutta.

Asiasanat: oikeuttaminen, osallisuus, mielipidekirjoitukset, sisällönanalyysi, ympäristövaikuttaminen

Sisällys

1. Johdanto	4
1.1. Johdattelua aiheeseen.....	4
1.2. Tutkimuskysymykset ja tutkimusasetelma	6
1.3. Ympäristövaikuttaminen.....	7
1.4. Julkinen ympäristökeskustelu	12
1.5. Osallisuus.....	14
2. Oikeuttaminen	22
2.1. Boltanski ja Thévenot'n näkemykset oikeuttamisesta.....	22
2.2. Oikeuttamisen maailmat	23
2.3. Oikeuttamisteorian soveltaminen tutkimukseen	29
2.4. Oikeuttamisen kritiikki.....	32
3. Tutkimuksen aineisto ja metodi.....	34
3.1. Mieliptidekirjoitukset aineistona	34
3.3. Metodina sisällönanalyysi	38
4. Oikeuttamisen ja osallisuuden näkökulma ympäristökeskusteluun	43
4.1. Mieliptidekirjoitukset oikeuttamisen ja osallisuuden valossa	43
4.2. Näkökulmia oikeuttamiseen	52
4.3. Osallisuus ja julkinen ympäristökeskustelu	59
4.4. Oikeudenmukaisuus ja ympäristö.....	63
5. Pohdinta.....	66
6. Lähteet.....	71

1. Johdanto

1.1. Johdattelua aiheeseen

Julkisella ympäristökeskustelulla on merkittävä osa yleisen mielipiteen muokkaajana ympäristöä koskevissa kiistoissa. Mediassa paitsi käsitellään tuoreimpia tuulivoimauutisia ja kaivoksista syntyneitä kiistoja, myös luodaan lähtökohta sille miten ympäristöstä puhutaan ja miten sitä arvotetaan. Tiedotusvälineet sekä kuvaavat että muuttavat yleisiä käsityksiä ympäristönsuojelusta ja teollisuudesta, joka käyttää luontoa erilaisissa hankkeissa. (Telkänranta 2008, 222.) Media, kuten lehdet, ovat julkinen areena, jolla kansalaiset käyvät ympäristökeskusteluja ja pyrkivät vakuuttamaan muut omalle kannalleen. Ottamalla kantaa paikalliset haluavat osallistua ja vaikuttaa yhteisiin asioihin, mutta julkiseen keskusteluun osallistumisen vaikuttavuus ei ole taattua. Vaikuttaakseen muihin keskustelun osapuoliin käytetään erilaisiin arvoihin pohjautuvia argumentteja, joiden soveltaminen on tutkimukseni kiinnostuksen kohteena. Tutkimus tarkastelee myös julkisia ympäristökeskusteluja laajemmin osana ympäristövaikuttamisen kenttää. Kansalaisten osallisuuden paikat ja osallisuuden vaikuttavuus kertovat ympäristövaikuttamisen kentän nykytilanteesta.

Maria Joutsenvirta (2006) on väitöskirjassaan eritellyt metsiä koskevan ympäristökeskustelun kulttuurista kontekstia löytääkseen ne yhteiset arvot ja perusoletukset, joiden pohjalta yritykset ja ympäristönsuojelijat argumentoivat. Joutsenvirta näkee, että usein keskitytään kiistojen osapuolten eriävyyksien etsimiseen ja osapuolten arvot esitetään todellistakin vastakkaisempina. Esimerkiksi työllisyys voi olla ympäristönsuojelijoille tärkeä arvo siinä missä yrityksellekin. Joutsenvirran tutkimus osoittaa, että keskustelussa on yhtä aikaa läsnä monenlaiset arvot, joiden yksinkertaistaminen voi tehdä hallaa myös yhteisen maaperän ja sitä kautta myös ratkaisujen löytämiselle. Joutsenvirran mukaan ympäristökeskustelu on muuttunut niin, että asiantuntijat ovat nousseet suurempaan rooliin ja arvokeskustelu on jäänyt vähemmälle. Joutsenvirta myös toteaa, että ympäristönsuojelijat käyttäessään markkinadiskurssia perusteluissaan vahvistavat markkinoiden valtaa ympäristödiskurssissa ja ympäristötoimijuudessa ylipäättään. Toisaalta tällaisten argumenttien käyttäminen voi olla tehokasta. Keskusteluissa käytetyt argumentit vahvistavat sen arvopohjan merkitystä, jolle ne perustuvat. Joutsenvirta halusi tutkimuksellaan mahdollistaa tiedostavampien valintojen tekemisen ympäristökeskusteluissa. (Joutsenvirta 2006, 239–240, 251–253.)

Osallistumista on Suomessa kehitetty eteenpäin jo pidemmän aikaa. Jo 1980-luvun alkupuolelta lähtien on ollut hankekokeiluja, joissa viranomaiset ovat tehneet kansalaisten kanssa yhteistyötä,

lisäten avoimuutta hankkeiden suunnitteluun ja saaden kansalaisia mukaan esimerkiksi kaavoitukseen, vesistönsuojelun suunnittelun ja ympäristövaikutusten arviointiin. Demokratiaa on pyritty lisäämään ympäristöasioihin. 1970-luvulla innostuttiin asukasyhdistyksistä, joilla lähidemokratian ihanteiden mukaan aktivoitiin ihmisiä osallistumaan kaupunginosansa kehittämiseen. Kylätoimikunnat toimivat maaseudulla ja pyrkivät kehittämään kaupungistumisesta kärsivää maaseutua. 1980-luvun alussa yhteissuunnittelu kehittyi vastaukseksi kritiikkiin huonosti toimivasta jakautuneesta suunnittelusta. Haluttiin lisätä asukkaiden asiantuntemuksen käyttöä asuinympäristöjen kehittämisessä. Tavoite on siis ollut saada lisää tavallisia kansalaisia mukaan suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseihin, jotka perinteisesti ovat kuuluneet virkamiehille. (Lehto 2000, 35–37; Paldanius 1997, 6.) Toisaalta kansalaisten ja päätöksentekijöiden voidaan katsoa jopa etääntyneen toisistaan huolimatta yrityksistä luoda yhteys. Vaihtelu yhteistyön onnistumisessa on huomattavan suurta erityisesti pieniä kuntia vertaillessa. (Konttinen 1999, 109.) Ympäristöhankkeiden ja ympäristöongelmien ympärillä on erilaisten intressiryhmien kiistoja, joita usein on ollut hankala sovittaa. Lisäksi ympäristösosiologit ovat perinteisesti keskittyneet enemmän ympäristöongelmien ja ympäristökiistojen aiheuttajien ja seurauksien tarkasteluun kuin ratkaisujen kehittämiseen niiden päättämiseksi (Dunlap 2008, 60). Ympäristöliikkeissä on myös ajateltu, että yhteistyön tekeminen valtion kanssa tarkoittaa ympäristöliikkeiden vaikutusvallan heikentymistä. Yhteistyössä on aina valtasuhteet mukana, mutta siihen voi osallistua itse valitulla tavalla. (Konttinen 2010, 58–59.) Osallistumiskeinoja on monia viranomaislähtöisistä osallisuushankkeista julkiseen keskusteluun ja ympäristöliikkeiden kautta tapahtuvaan aktivismiin. Ympäristökeskusteluun osallistuu erilaisia tahoja erilaisista lähtökohdista, joiden ymmärtäminen on välttämätöntä ratkaisujen saamiseksi. Näiden lähtökohtien tarkastelu ympäristökeskusteluissa esimerkiksi suhteessa erilaisiin oikeuttamisen maailmoihin voi viedä lähemmäs kiistojen sovittelua.

Paikallisuus korostuu väistämättä tutkimuksessa, joka käsittelee paikallisista ympäristöhankkeista Lounais-Lapin mielipidepalstalla käytyjä keskusteluja. Paikallisuuden huomioiminen antaa mahdollisuuden syventyä käytyjen ympäristökeskustelujen ymmärtämiseen, mikä antaa paremmat mahdollisuudet tutkimuksen hyödyntämiselle yritettäessä ymmärtää muita vastaavia ilmiöitä. Sen sijaan että tutkimus kertoisi vain omasta rajatusta tutkimuskohteestaan, sen avulla on päinvastoin mahdollista hahmottaa ympäristökeskusteluiden ja niissä tapahtuvan oikeuttamisen kenttää laajemmin. Tutkimuskohteen laadullinen ymmärtäminen vaatii olosuhteiden huomioimista ja tarjoaa paremman käsityksen ilmiöstä kokonaisuutena. Ympäristökiistat jos jotkin ovat paikkaan sidottuja. Steven Yearley (2005) muistuttaa, että sosiologialla on syytä epäillä globaaleihin ympäristöongelmiin kohdistuvien ympäristöprotestien kestävyyttä. Maailmanlaajuiset ongelmat

ovat usein liian hankalia ymmärtää ja hallita, jotta yleinen huomio pysyisi niissä. (Yearley 2005, 39.) Toisaalta, ympäristöongelmien globaalius on pitkälti sosiaalinen konstruktio. Samat hankkeet ovat voineet saastuttaa samalla tavalla jo vuosikymmeniä, mutta ympäristöongelmien näkeminen uudella, globaalilla tavalla on korostunut viime vuosina. (Yearley 2005, 52–53.)

Sosiologialla on paljon annettavaa, kun puhutaan ympäristön tulevaisuudesta. Ympäristöongelmien ymmärtäminen vaatii teknistä tietoa luonnon toiminnasta, mutta ratkaisuja ei löydy ilman laajaa näkökulmaa yhteiskunnan toimintaan. Ympäristösosiologia auttaa ymmärtämään, miten ympäristöä koskevia kiistoja sovitaan ja ratkaisuja tehdään. Osallisuus nähdään osana vihreitä arvoja, mikä kytkee ekologisuuden ja osallisuuden toisiinsa. Toisaalta ympäristöongelmien ymmärtäminen edellyttää asiantuntijuutta, mikä eriarvoistaa osallistujia ja edellyttää. Osallisuuden kysymys on siksi merkittävä tekijä ympäristövaikuttamisessa (Yearley 2005, 176–177, 181–184.) Boltanskin ja Thévenot'n oikeuttamista koskevat teoretisoinnit tarjoavat ympäristövaikuttamiseen näkökulman, joka yhdistää näitä eri teemoja ja selittää erilaisten ympäristökeskusteluun tuotujen mielipiteiden ja arvojen lähtökohtia ja merkityksiä.

1.2. Tutkimuskysymykset ja tutkimusasetelma

Tässä tutkimuksessa tarkastelen sitä, miten paikalliset osallistuvat ympäristökeskusteluihin, jotka koskevat heidän lähiympäristöään merkittävästi muokkaavia hankkeita. Tutkin mitä arvoja paikalliset nostavat ympäristökeskusteluissa esiin ja mitä arvoja keskusteluissa asetetaan vastakkain. Kiinnostuksen kohteena on myös se, millaisia mahdollisuuksia paikallisille annetaan osallistua, miten paikalliset itse suhtautuvat annettuihin mahdollisuuksiin ja miten he kokevat mielipiteidensä vaikuttavuuden.

Tarkemmat tutkimuskysymykseni ovat:

Miten paikalliset osallistuvat ympäristöhankkeista käytyihin keskusteluihin?

Mitä arvoja paikalliset nostavat esiin ympäristökeskusteluissa?

Mitä arvoja paikalliset asettavat vastakkain ympäristökeskustelussa?

Miten paikalliset kokevat osallisuuden ja sen vaikuttavuuden ympäristöhankkeissa?

Mitä osallistumisen mahdollisuuksia paikallisille annetaan?

Miten paikalliset kokevat mielipiteidensä vaikuttavuuden?

Olen johdatellut tutkimuksen aihepiiriin ja kertonut kiinnostuksen kohteeni. Ensimmäisessä luvussa

puhun vielä laajemmin ympäristövaikuttamisen keinoista, julkisesta ympäristökeskustelusta ja osallisuudesta. Toisessa luvussa käsittelen Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n näkemyksiä oikeuttamisesta. Rinnastan heidän näkemyksiään myös muihin oikeuttamisesta puhuneisiin. Kuvailen eri oikeuttamisen maailmoja ja sitä, miten niitä käytetään tutkimuksessa.

Kolmannessa luvussa kuvailen tutkimukseni aineistoa ja sitä, millaisen aineiston mielipidekirjoitukset muodostavat. Kirjoitan myös tutkimuksen eettisyydestä ja sisällönanalyysistä metodina. Neljäs luku on käsittelyluku, jossa tutkin mielipidekirjoituksia laadullisen sisällönanalyysin keinoin ja käytän hyväksi myös lisäaineistoa. Ryhmittelen mielipidekirjoitukset ja kirjoitan auki niiden sisällön. Tarkastelen niitä oikeuttamisen maailmojen näkökulmasta. Viidennessä luvussa pohdin analyysin tuloksia tutkimuskysymysten ja tutkimusasetelman valossa. Puhun myös tutkimuksen onnistumisesta, siitä miten sen voisi toteuttaa toisin ja mitä jatkotutkimuksen mahdollisuuksia se antaa.

1.3. Ympäristövaikuttaminen

Ympäristövaikuttamiseen on useita keinoja ja teitä, joista julkinen keskustelu on vain yksi. Julkisen keskustelun merkityksen hahmottamiseksi on kuitenkin ensin ymmärrettävä ympäristövaikuttamisen kenttää laajemmin. Julkisen keskustelun ja median rooli ylipäätään on muuttunut ja jatkaa muuttumistaan. Medioissa käytävää ympäristökeskustelua tarkastelemalla voidaan päästä sisälle ympäristövaikuttamisen keinoihin ja nähdä, miten ympäristökiistoja voisi sovittaa.

Ympäristövaikuttaminen Suomessa tapahtuu usein ympäristöliikkeiden, julkisen keskustelun ja ympäristöaktiivisuuden kautta. Vakiintuneilla ympäristöliikkeillä on tapana järjestäytyä yhdistyksiksi, mikä kertoo sitoutumisesta järjestäytyneeseen yhteiskuntaan. Näin on myös saatu mielenosoituksille hyväksyntä, jota toisin menettelevät ja järjestäytyvät liikkeet eivät saa. Suomessa tyypillinen mielenosoitus on ollut maltillinen, rauhanomainen ja järjestäytynyt. (Konttinen & Peltokoski 2004, 139–140.) Ympäristöyhdistysten tyypillisintä vaikuttamiseen tähtäävää toimintaa on muistutusten ja lausuntojen laatiminen, luentojen tai keskustelutilaisuuksien järjestäminen ja kannanoton laatiminen tiedotusvälineille. Selvitysten tekeminen, nimien kerääminen vetoon ja mielenosoitukset ovat harvemmin käytettyjä keinoja. (Konttinen 1999, 65–66.) Ympäristöliikkeiden julkiseen keskusteluun osallistuminen mielipidekirjoituksilla näkyi myös omassa tutkimusaineistossani. Yhteydenotoilla luottamushenkilöihin ja viranomaisiin pyritään herättämään asialle huomiota. Nimelistalla saadaan asialle enemmän painoarvoa ja tarpeen vaatiessa voidaan tehdä esimerkiksi ovelta ovelle-kysely, jolla perustellaan asian painavuus paikallisten mielessä. Toimintatempaukset

kuten nälkälakot, boikotit, karnevaalit ja katutapahtumat ovat Suomessa harvemmin nähtyjä vaikuttamisen keinoja. (Konttinen 2000, 50–52.).

Koijärven järvenkuivutushankkeesta vuonna 1970 nousutta kohua pidetään ensimmäisenä suomalaisena niin kutsuttuna medialuonnonsuojeluhankkeena, jossa aktivistit saivat laajaa mediahuomiota esimerkiksi kytkeytymällä kaivinkoneeseen ja tekemällä patoja. Aktivistit käyttivät monipuolisesti erilaisia keinoja huomion saamiseksi. He pitivät tiedotustilaisuuksia niin lehdistölle kuin myös yleisölle, kirjoittivat Forssan Teatteritalossa esitettävän näytelmän, olivat nälkälakossa, järjestivät mielenosoituksia, levittivät tiedotteita ja opastivat yleisöä Koijärvelle. (Salo 2009, 5–6, 70–72.) Ympäristönsuojelu on tämän jälkeen niin sanotusti byrokratisoitunut, sillä ympäristövaikuttamiselle on luotu virallisia keinoja (Heikkonen 1997, 11). Myös medialle on tämän jälkeen vakiintunut merkittävä rooli ympäristökamppailuissa.

Perinteisten liikkeiden rinnalle on noussut 1990-luvun puolivälissä radikaalimmat liikkeet, jotka ovat rikkoneet tyypillisen suomalaisen protestikulttuurin rajoja. Kansalaistottelemattomuus on viety entistä pidemmälle ja julkisuudesta on tullut merkittävämpi areena ympäristökiistoille. Suuret kansalaisliikkeet ovat jääneet ja tilalle ovat tulleet tilannekohtaiset protestit ja vaikuttaminen esimerkiksi elämäntapojen kautta. Aatteisiin sitoudutaan ja niiden mukaan eletään arjessa, vaikka liikkeisiin sitoutuminen pitkällä tähtäimellä onkin vaihtunut projektimuotoisiin protesteihin (Stranius 2008, 56). Konttinen ja Peltokoski (2004) näkevät mediassa käytävien kamppailujen merkityksen kasvaneen. Uudet liikkeet vetävät puoleensa koulutettua väestöä, hyödyntävät uutta kommunikaatioteknologiaa ja verkostoituvat sen avulla. Uudet ympäristöjärjestöt ovat myös entistä kansainvälisempiä (Stranius 2008, 57). Toisaalta liikkeiden projektityyppisyys ja helppo osallistuminen tarkoittaa myös helppoa irtautumista (Konttinen & Peltokoski 2004, 177–180; 197–198.) Konttisen ja Peltokosken (2010, 2–3) mukaan 2000-luvun ympäristöliikkeet poikkeavat aiemmasta ympäristövaikuttamisesta, sillä ne eivät yritäkään esittää kokonaisvaltaisia vaihtoehtoja. Ne tuovat esiin ongelmia, mutta ovat jatkuvasti liikkeessä, mikä saa epäilemään niiden kykyä haastaa isoja vaikuttajia.

Vaikuttamiskeinojen näennäisestä moninaisuudesta huolimatta monet eivät pyri edistämään tärkeäksi näkemäänsä ratkaisuja. Kotikunnan asioihin osallistumisen ja sitä kautta vaikuttamisen esteinä pidetään asioiden monimutkaisuutta, tietämättömyyttä niistä, sopivien osallistumismuotojen puuttumista ja uskomista siihen, että asioihin ei todellisuudessa pääse vaikuttamaan ja kun osallistumaan lähtee, hoidettavia asioita kertyy liiaksi ja se vie kaiken vapaa-ajan ilman että lopulta pääsee todella vaikuttamaan. (Autioniemi 1998, 11.)

Ympäristövaikutusten arviointimenettely

Ympäristövaikutusten arviointimenettely on osallisuuden mahdollistamiseksi kehitetty menetelmä. Se on virallinen väylä ja siksi myös lähtökohta ympäristövaikuttamiselle, mutta sen asemasta huolimatta julkinen ympäristökeskustelu on monelle mieluisa ympäristövaikuttamisen muoto. Virallisena osallistumiskanavana sillä on asema, jossa muuta ympäristövaikuttamista voi pohtia suhteessa siihen. Muilla vaikuttamisen kanavoilla myös kommentoidaan YVA-menettelyn toimivuutta ja vaikuttavuutta.

Yhdysvalloissa 1970-luvulla ja Euroopassa 1980-luvulla käyttöön otetun menettelyn tarkoitus on ollut antaa kansalaisille mahdollisuus kertoa näkemyksensä ympäristöä merkittävästi muokkaavista projekteista, kuten kaivoksista ja ydinvoimaloista, jo ennen näiden päättymistä lupaharkintaan. (Pölonen 2004: 136.) 1980-luvulla vuorovaikutteista suunnittelua kokeiltiin muissa hankkeissa yhteistyössä viranomaisten kanssa ja jo 1990-luvun vaihteessa järjestettiin kokeiluprojekti, jossa vapaaehtoisia ympäristövaikutusten arviointeja tehtiin kahdessatoista eri rakennus- tai kaavoitushankkeessa. Osallistumismahdollisuuksia kokeiluissa järjestettiin hyvin vaihtelevasti. Vuorovaikutuksen keinoiksi kokeiltiin yleisötilaisuuksia, radiohaastatteluita, kyselytutkimuksia ja hankkeiden suullisia ja kirjallisuksia kommentointimahdollisuuksia. Yhteistyö- ja suunnitteluryhmiä ei kokeiltu. Haasteeksi muodostui useissa kokeiluhankkeissa YVA:n jääminen erilliseksi suunnittelu- ja päätöksentekoprosesseista. Jari Paldanius (1997) on kuvannut raportissaan *Vuorovaikutteisen suunnittelun kokemuksia Suomessa* kokeiluhankkeista saatuja kokemuksia kehittämistyön tueksi. (Paldanius 1997, 10, 23.) YVA-menetelmä on antanut paikallisille mahdollisuuden osallistua suoraan ympäristöhankkeista käytävään keskusteluun, mutta onko ympäristökeskustelu edelleenkin riittävän osallistavaa, monipuolista ja vaikuttavaa? Kehittämislle voi olla tarvetta, jos osallisuus YVA-menettelyssä kohtaa edelleen samantapaisia haasteita kuin ensimmäisissä Suomessa toteutetuissa kokeiluissa 25 vuotta sitten. Ensimmäiset vuorovaikutuskokeilut vastaavat melko pitkälti niitä keinoja, joita edelleen käytetään osallisuuden mahdollistamiseksi esimerkiksi ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn kehittämisen taustalla on Suomen perustuslaki (731/1999), jossa kansalaisille annetaan oikeus terveelliseen ympäristöön ja oikeus osallistua ja vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.¹ Ympäristövaikutusten arviointimenettely

---

1

2 §

Kansanvaltaisuus ja oikeusvaltioperiaate

Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta.

Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen.

on YVA-lailla (468/1994) säädetty menettely, jota sovelletaan hankkeisiin, jotka saattavat aiheuttaa merkittäviä ympäristöhaittoja. Lain tarkoitus on edistää ympäristövaikutusten arviointia ja huomioimista ohjelmien valmistelussa, vaikuttavuutta lupaharkinnassa ja parantaa tiedonsaantia ja osallisuutta. (Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä.) Ennen YVA-menettelyä säättämistä kansalaisilla ei ole ollut virallista tietä tuoda näkemyksiään esiin ympäristölupaprosessissa. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn saavat osallistua kaikki ne, joihin hanke voi vaikuttaa (Ympäristövaikutusten arviointi, 2015). Kansalaisille tiedottaminen ja kansalaisten osallistumismahdollisuuksien parantaminen ovat merkittävä osa ympäristövaikutusten arviointimenettelyä. Tämä ei kuitenkaan takaa osallisuudelle merkittävää roolia ympäristöluvan antamista harkittaessa. (Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä.) Ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn osallistuminen koetaan edelleen hankalaksi ja mielipidekirjoittelu voi olla helpompi tapa tuoda mielipidettä esiin. Mielipidekirjoittelua esimerkiksi paikallislehdissä ei kuitenkaan mitenkään huomioida ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä. Toisaalta YVA-menettely edistää kansalaisten tiedonsaantia hankkeista, mikä antaa mahdollisuuden muodostaa mielipide hankkeesta.

YVA-lain § 13 sanoo arviointiselostuksen huomioon ottamisesta ympäristöluvan myöntämiseksi, että viranomainen ei saa antaa lupaa hankkeelle ennen kuin on saanut käyttöönsä arviointiselostuksen ja yhteysviranomaisen siitä antaman lausunnon. Viranomaisen on myös lupapäätöksessään kerrottava, miten arviointiselostus ja siitä annettu lausunto huomioitiin. (Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä.) Arviointiselostus tai siitä annettu lausunto eivät kuitenkaan velvoita viranomaista mihinkään päätökseen ympäristölupaprosessissa.

Kansalaisten osallisuutta ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä voidaan edistää kuulutuksilla ja yleisötilaisuuksilla ja huomioimalla ensin arviointiohjelman ja myöhemmin arviointiselostuksen saamat lausunnot ja mielipiteet. (Hankkeiden YVA-menettely, 2015.) Jorma Jantunen ja Pekka Hokkanen (2010, 5) tekivät Ympäristöministeriön pyynnöstä ensimmäisen kokonaisvaltaisen selvityksen YVA-lain toimivuudesta. Selvityksessä todettiin osallisuudesta, että ympäristövaikutusten arviointimenetelmä on lisännyt kansalaisten tiedonsaantia ja osallistumismahdollisuuksia, vaikkakin osallistumismäärät vaihtelevat paljon. Kaksivaiheinen

---

Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

20 §

Vastuu ympäristöstä

Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille.

Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.

menettely mahdollistaa kansalaisten tiedonsaannin ja osallistumismahdollisuuksien kasvamisen, kun kansalaiset voivat ilmaista mielipiteensä jo ohjelmavaiheessa. Kuuleminen on tyypillisin osallistumisen tapa ja yleensä kansalaisosallistuminen näkyy merkittävimmin juuri siinä, että ympäristövaikutusten arviointiohjelma muokkaantuu kansalaisten mielipiteiden pohjalta. (Jantunen & Hokkanen 2010, 54.) Selvityksestä saa melko positiivisen kuvan YVA-menettelystä osallisuuden edistäjänä. Selvitys on valmistunut vuonna 2010, viisitoista vuotta sen jälkeen kun Suomessa on säädetty ympäristövaikutusten arviointimenettelystä määräävä laki. Isoin harppaus osallisuuden tuomisessa ympäristölupaprosessiin onkin tehty todennäköisesti kun YVA-menettelystä on säädetty laki. Selvityksen mukaan kaikki kansalaiset eivät kuitenkaan koe todellisina mahdollisuuksia osallistua YVA-prosessiin. Osallistumismahdollisuuksien kehittämiseksi olisi tilausta.

Ympäristövaikutusten arviointimenetelmä ei ole ainoa lakisäätöinen ympäristövaikutuksia ennalta selvittävä menettely. Ismo Pölönen kuvaa väitöskirjassaan *Ympäristövaikutusten arviointimenettely: Tutkimus YVA-menettelyn oikeudellisesta asemasta ja kehittämistarpeista ympäristöllisen vaikuttavuuden näkökulmasta* (2007) YVA-menetelmän suhdetta muihin arviointeihin. Arviointimenetelmän alussa tehtävä ja selvitettäviä asioita kartoittava, ympäristövaikutusten arviointiohjelma sisältää tiedot muista hankkeeseen liittyvistä selvityksistä. YVA-menetelmässä tehtyjä selvityksiä ympäristövaikutuksista voi myös hyödyntää myöhemmin hanketta koskevassa ympäristölupahakemuksessa. Tällä tapaa YVA-menettely integroi mukaan muita arviointeja. (Pölönen 2007, 140–141.) YVA-menetelmää voisi vielä tehostaa yhdistämällä sen kaavoitukseen, mistä on jo käytykin vilkasta keskustelua (Pölönen 2007, 142).

Pölönen tarkastelee väitöskirjassaan myös YVA-menetelmän suhdetta lupamenettelyyn. Lain mukaan menettelyllä saadut tiedot on huomioitava luvan antamista punnitessa, mutta YVA-menettely ei velvoita mihinkään päätökseen. Vaikka YVA-menettelyssä tulisi ilmi, että hanke on erittäin haitallinen ympäristölle, lupa voidaan myöntää. Laissa ei ole säädetty tarkemmin, millainen painoarvo YVA:lla on lupamenettelyssä, minkä takia lakia voi tulkita monella tapaa. Menetelmän vaikuttavuudesta puhuttaessa tämä herättää yleensä eniten kritiikkiä. (Pölönen 2007, 156–157.) Vaikuttavuus onkin iso huolenaihe YVA-menettelyyn osallistumista harkitseville paikallisille. Laki ei velvoita estämään eikä minimoimaan haitallisten vaikutusten syntymistä (Pölönen 2004, 115). Ei ole muodostunut vakiintunutta käytäntöä, jonka mukaan YVA huomioitaisiin lupaprosessissa (Hokkanen & Kojo 2003, 80). Voisi olettaa, että lainsäädännön puuttumisen takia YVA-menettely ei ole päässyt vakiinnuttamaan rooliaan lupaprosessissa. Lisäksi eri hankkeiden ympäristölupia koskevat eri lait, minkä takia arviointiselostus ja yhteysviranomaisen lausunto huomioidaan eri hankkeissa eri tavoin (Pölönen 2004, 140). Tämän valossa on ymmärrettävää, jos paikalliset

kokevat, että YVA-menetelmään osallistuminen ei ole tuloksellista. YVA-menetelmä ainoana varsinaisena osallistumisen keinona kansalaisille ei sekään takaa vaadittua lopputulosta, vaikka tiedot, arvioinnit ja paikallisten ääni puoltaisivat samaa lopputulosta.

Yhteysviranomaisen rooli ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä on merkittävä. Yhteysviranomaisen määrittelee, milloin YVA-menetelmä tarvitaan ympäristöluvan saamiseksi, ja sanoo myös viimeisen sanan siitä, onko tehty YVA-menettely riittävän laaja. Yhteysviranomaisen antaa suunnitteluvaiheessa lausunnon, jossa määritellään onko suunniteltu osallisuus riittävää. (Pölonen 2004, 142–143.) Mikäli YVA-menettelyä ei tehdä, paikallisilta puuttuu tämäkin mahdollisuus osallistua viranomaisprosessiin ja tuoda mielipiteensä julki.

1.4. Julkinen ympäristökeskustelu

Pertti Suhonen kuvailee teoksessaan *Mediat, me ja ympäristö* (1994) kansalaismielipiteen, ympäristökysymysten ja median suhdetta. Suhonen on seurannut lehtikirjoittelua ja yleistä mielipidettä, teoretisoinut näiden vuorovaikutusta ja käsitellyt aihetta koskettavia teorioita. Anthony Downsin jo vuonna 1972 esittämä teoria julkisuuden huomioisykleistä on yksi Suhosen mielenkiinnon kohteista. Syklin ensimmäisessä vaiheessa ympäristöongelma on asiantuntijoiden tiedossa, mutta mediassa sitä käsitellään korkeintaan satunnaisesti. Toisen vaiheen aloittaa ongelman käsittelyn äkillinen kasvu onnettomuuden, kansalaisliikkeen, viranomaisten tai asiantuntijoiden toiminnan seurauksena. Tässä vaiheessa uskotaan, että ongelma on mahdollista ratkaista ja kansalaiset vaativat ratkaisua. Kolmannessa vaiheessa julkinen keskustelu on tuonut esiin, että ympäristöongelma hyödyttää merkittävää yhteiskunnallista ryhmää, sen ratkaiseminen ei ole helppoa ja se on seurausta hyvinvoinnin kasvusta. Neljännessä vaiheessa ihmisiä alkaa tympäistä ja turhauttaa saman asian käsitteleminen julkisuudessa jatkuvasti, varsinkin kun ongelman ratkaisu vaatisi heiltä muutosta elämäntyyliin tai yhteiskunnan rakenteiden ja instituutioiden korjaamista. Erityisesti asian käsittelyyn on kyllästynyt etuoikeutettujen ryhmä, mahdollisesti myös suuri enemmistö. Julkisuuden syklin viidennessä vaiheessa ympäristöongelma on ratkaisematta, mutta sitä ei enää käsitellä julkisuudessa. Ihmisten tietoisuus ongelmasta on suurempi kuin ennen sen tuloa julkisuuteen, mutta sitä ei enää pyritä ratkaisemaan. (Suhonen 1994, 27–29.) Esa Väliverronen huomauttaa, että asia ei ole kuitenkaan näin yksinkertainen. Ympäristöliikkeet saavuttavat monet tavoitteistaan ennen kuin ympäristöongelma unohtuu julkisuudessa ja ongelmat jäävät pysyvästi kansalaisten mieliin median unohdettua sen. (Väliverronen, 1997, 186–187.) Samasta ilmiöstä puhuivat myös Lyytimäki ja Tapio (2009) tutkittuaan suomalaista ilmastokeskustelua. Lounais-Lapin mielipidepalstalla ympäristöhankkeita käsiteltiin vuosilta 2011–2014 keräämässäni aineistossa yllättävänkin vähän. Kirjoitusten määrällä

voi olla tekemistä Downsian kuvaamien julkisuuden syklien kanssa. Julkisuussykli on saavuttanut vaiheen, jossa ihmiset ovat kyllästyneet kuulemaan ympäristöongelmista. Teollisuuden maailman ja ekologian maailman välille on luotu vastakkainasettelu, minkä takia uskotaan että ympäristöongelma voidaan ratkaista tai välttää vain uhraamalla teollisuuden etu, mihin ei olla valmiita.

John Hannigan (1995) kuvailee ja pohtii teoksessaan *Environmental Sociology* ympäristöongelmien ja ympäristökiistojen käsittelyä sosiologisesta näkökulmasta. Yksi näkökulma tähän on ympäristöasioiden saama mediajulkisuus. Myös Hannigan mainitsee julkisuuden syklit ja huomauttaa, että ympäristöjuttujen tulisi uudistua ja pysyä kiinnostavina, jotta ne eivät unohtuisi mediassa. Osa ympäristöä koskevasta raportoinnista jää pysyvästi osaksi median kertomaan tarinaa, mutta osa unohtuu nopeasti. (Hannigan 1995, 87–88.) Hanniganin mukaan ympäristökatastrofit ovat ympäristöuutisten ydin, sillä ne sisältävät median vaatimaa draamaa, nopeita käännteitä ja koskettavia ihmiskohtaloita. Monet ympäristöongelmat sopivat huonosti tähän katastrofinarratiiviin, sillä ympäristövahingot syntyvät usein hitaasti monien asioiden vaikutuksesta. Mediassa keskitytään yksittäisiin tapahtumaketjuihin eikä siihen maailmaan, jonka kontekstissa vahingot syntyvät. Tämän seurauksena mediassa nimetyt ympäristövahingon aiheuttajat ovat toisinaan suuressa kontekstissa vain pieniä tekijöitä. (Hannigan 1995, 83–85.) Median konfliktikeskeisyyttä on kritisoitu, koska se myyvien uutisten saamiseksi jopa pahentaa ympäristökiistoja kärjistämällä vastakkainasetteluja ja näin hankaloittaa entisestään luonnonsuojelutyötä (Telkänranta 2008, 224). Hannigan myös huomauttaa, että samat tarinat voidaan esittää mediassa lukemattoman monessa eri valossa. Ympäristöjulkisuudessa on tyypillistä, että ympäristöaktivistit pyrkivät saamaan oman näkemyksensä esiin mediassa, mutta journalistit tyytyvät useimmiten raportoidessaan toistamaan median yleistä linjaa. Poikkeavia näkemyksiä voi tämän vuoksi olla hankala saada raportoiduksi. (Hannigan 1995, 81–82.) Julkinen ympäristökeskustelu on sirpaleista ja ongelmakeskeistä. Telkänrannan mukaan ratkaisukeskeisyys olisi tehokkaampi tapa saada kansalaiset kiinnostumaan ympäristöongelmien hoitamisesta. Toimittajien huono ympäristöasioiden tuntemus ja kyky hahmottaa ympäristöasioita isompana kokonaisuutena ovat esteenä sille, että kansalaiset saisivat median kautta totuudenmukaisemman kuvan ympäristöstään. (Telkänranta 2008, 225.)

Julkisuudessa on käsitelty viime vuosina muutamia isompia ympäristöongelmia kuten Talvivaaran kaivoksen toistuvia kipsisakka-altaiden vuotoja. Ongelmat eivät kuitenkaan ole aiheuttaneet muita kaivoshankkeita kohtaan niin suuria ennakkoluuloja kuin voisi luulla. Tässä voi olla kyse siitä, että ongelmat on selitetty Talvivaaran kaivoksen erityisongelmiksi, joilla ei ole kytköstä laajemmin kaivosteollisuuteen ja niiden yhteiskunnalliseen kontekstiin. Ongelmat on myös pitkälti kytketty

muutamaan hahmoon eikä niitä ole selitetty laajemmassa sosiaalisessa kontekstissa. Todelliset ympäristöongelmat eivät yleensä ole yksinkertaistettavissa, minkä takia ne eivät joko päädy julkisuuteen tai niitä yksinkertaistetaan mediassa. Paikallisille voi tämän takia jäädä väärä kuva ympäristöongelmien syistä ja seurauksista eikä ymmärretä ympäristöongelmien syntymistä edistäviä rakenteita. Hannigan puhui juuri näistä ongelmista, jotka hankaloittavat ympäristöongelmien käsittelyä mediassa ja päätymistä yleiseen tietoisuuteen todellisten faktojen pohjalta.

Elizabeth H. Campbell (2009) kirjoittaa median roolista siinä, miten ympäristöongelmat nähdään. Campbellin mukaan ympäristöhaitat syntyvät monimutkaisissa tapahtumaketjuissa, jotka mediassa yksinkertaistetaan niin että mediaa seuraavat kansalaiset eivät ymmärrä eivätkä osaa osallistua keskusteluun. Median suhtautuminen ympäristöongelmiin aiheuttaa kansalaisissa kyynisyyttä, mikä ei rohkaise osallistumaan ympäristökeskusteluihin. Campbell muistuttaa, että median omistus ja hallinnointi ovat isoja kysymyksiä. Median takana voi nykyään olla jopa kansainvälisten yritysten intressejä, kun aiemmin niiden rooli oli olla enemmän kansallinen tai paikallinen ääni. Tutkiva journalismi on medialle kuten lehdille kallista, joten uutiset kootaan haastattelemalla virallisia tahoja kuten virastojen tai yritysten tiedottajia haastamatta näiden antamaa tietoa. Yrityksillä voi olla kokonaisia osastoja, joissa ainoastaan hiotaan yrityksen julkisuuskuvaa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi yrityksen brändin pinnallista ”vihertämistä” kansalaisten hyväksynnän saamiseksi samalla kun yritys jatkaa ympäristöä haittaavaa toimintaansa. (Campbell 2009, 70; 75–82.) Ympäristöhaittojen yksinkertaistaminen paitsi estää ymmärtämästä eri toimijoiden mielipiteitä, arvoja ja argumentteja, mutta se myös vaikeuttaa mielipiteen muodostamista mediassa käsitellyistä asioista. Campbellin esimerkit selittävät, miten jo tapahtuneista ympäristöhaitoista huolimatta ei usein ymmärretä ympäristöhankkeiden todennäköisiä seurauksia kuten ympäristölle aiheutuvia haittoja. Ympäristöongelmat eivät pelkästään näyttäydy mediassa väärässä valossa, koska niitä on vaikea esittää kaikkine yhteyksineen, vaan myös koska medialla on omat intressinsä esittää asiat määrättyllä tavalla.

1.5. Osallisuus

Kysymys osallisuudesta on aina ajankohtainen, sillä se liittyy julkisen vallan toimintaan demokratiassa. Osallistumisesta on myös kannustettu, mutta osallisuuden vaikuttavuus ei ole silti kovin selvää. Pia Bäcklundin, Jouni Häklin ja Harry Schulmanin (2002) toimittamassa teoksessa *Osalliset ja osajat – Kansalaiset kaupungin suunnittelussa* pohditaan osallisuuden haasteita. Heidän mukaansa osallistumisen ja vaikuttamisen haaste on toisilleen vieraiden kulttuurien ymmärtäminen. Tällä he tarkoittavat niitä työkaluita, jotka ovat syntyneet työnjaon eriydyttyä ja

töiden jakaannuttua erilaisille sektoreille ja erilaista asiantuntemusta vaativiksi. Työkulttuurien eriytyminen hankaloittaa erilaisen asiantuntijuuden tunnustamista ja hyväksymistä. Bäcklundin, Häklin ja Schulmanin mukaan asiantuntemuksia voidaan verrata toisilleen vieraisiin kieliin, joiden kuvaamat maailmat ovat niin erilaisia, ettei sitä voi kääntää. Osallisuus tuo mukaan vielä uuden kerroksen, joka lisää kommunikoinnin vaikeutta. (Bäcklund, Häkli & Schulman 2002, 7–10.) Voidaan kysyä, sulkeeko erilainen kieli paikalliset ulos päätöksenteosta näennäisestä osallisuudesta huolimatta. Kuinka todellista valtaa osallisille annetaan ja kuinka vaikuttaa osallisuus on?

Jouni Ponnikas (2000) on tutkinut kansalaisosallisuuden ideoiden heijastumista päätöksentekijöiden asenteisiin ydinjätteiden loppusijoituspaikkaa koskevassa päätöksenteossa. Kyseessä on siis osallisuuden vaikuttavuutta tai vaikuttavuutta koskevia asenteita käsittelevä tutkimus. Kansalaisosallisuudella tarkoitetaan hallintotapaa, jossa kuunnellaan kansalaisia, ja tehdään päätöksiä avoimella hallintatavalla. Kansalaisosallisuus on kansalaisosallistumista laajempi käsite, sillä kansalaisosallistumisessa tarkoitetaan kansalaisten osallistumista vaaleihin, kansanliikkeisiin ja kuulemistilaisuuksiin. Kansalaisosallisuudella taas tarkoitetaan näiden lisäksi vaikuttamista kuluttajina markkinoilla ja osallistujina yhteiskunnallisessa suunnittelussa. Molempiin pitää luoda keinot niiden onnistumiseksi. Tällainen keino voi olla esimerkiksi YVA-menettely tai kansanäänestys. Osallistumishalukkuuteen vaikuttaa yleensä kolme seikkaa: osallistumisen vaikuttavuus, miten paljon on keinoja vaikuttaa ja miten paljon asian ratkaisusta itse hyötyisi tai kärsisi. (Ponnikas 2000, 17.) Ponnikas toteaa, että päätöksentekijät kokivat usein kansalaisosallisuuden toteutuneen heikosti ja että kansalaisilla on huonosti vaikuttamismahdollisuuksia, mutta silti suurin osa vaikuttajista koki, että kaiken kaikkiaan kuntalaisia oli kuultu tarpeeksi. Tämä voi kertoa siitä, että vaikuttajat eivät todella uskoneet kansalaisten panoksen olevan tärkeä. (Ponnikas 2000, 94–96.)

Perinteisessä yhteiskunnallisessa osallistumisessa, josta voidaan käyttää myös termiä osallistaminen, aloite osallistumiseen tulee julkiselta hallinnolta tai muulta organisaatiolta. Osallistuminen tapahtuu tällöin ennalta määritetyissä puitteissa. Osallistaminen nähdään osallistumista passiivisempänä osallisuuden muotona. Osallistumisessa osallistujat määrittelevät itse miten ja milloin osallistuvat. (Häikiö 2000, 20–22.) Aloite osallistumiseen tulee usein muualta kuin kansalaisilta itseltään, minkä takia osallisuutta usein edistetäänkin kehittämällä päätöksentekoa vuorovaikutteisempaan suuntaan. Osallisuutta voitaisiin kuitenkin myös edistää esimerkiksi tukemalla järjestöjen toimintaa. Osallistuminen järjestöjen kautta voisi olla monelle kansalaiselle luonteva vaihtoehto. (Kettunen 2002, 34.) Pia Bäcklund, Jouni Häkli ja Harry Schulman (2002) määrittelevät osallisuuden ja osallistumisen käsitteiden eron niin, että osallisuuden käsite viittaa

yhteiskuntaan tai yhteisöön kuulumiseen sekä kysymykseen poliittisesta kulttuurista kun taas osallistuminen liittyy kansalaisten oikeuksiin ja velvollisuuksiin itseään koskevassa päätöksenteossa (Bäcklund, Häkli & Schulman 2002, 7). Briitta Koskiahho (2002) määrittelee osallisuuden ja osallistumisen eron taas niin, että osallisuuden ideaan liittyy sitoutuminen pitkäaikaiseen osallistumiseen. Osallistuminen voi olla pitkäaikaista mutta myös lyhytaikaista. (Koskiahho 2002, 36–37.) Osallisuus YVA-menetelmässä voidaan nähdä osallistamisena, koska osallistumisen tapoja ei määritellä osallistujien taholta.. YVA-menettelyyn osallistumisen pitäminen passiivisena toimintana on kuitenkin kyseenalaista.

Osallistamista käytetään toisinaan yhteiskunnallisen osallistumisen synonyymina, mutta käsitteillä on yksi merkittävä ero. Osallistuminen voi lähteä liikkeelle osallistujan omasta halusta, mutta osallistamisessa on kyse siitä, että jokin taho kuten valtio tai kunta vaatii tai kehottaa osallistumaan johonkin hankkeeseen. Usein osallistaminen on määritelty pakolliseksi osaksi hanketta, mikä ei tarkoita etteivät osallistajat hyötyisi siitä. (Koskiahho 2002, 37.)

Kaikki eivät aina ole oikeutettuja osallistumaan. Osallistumaan oikeutettuja voivat olla vain määrätyt asianomaiset, joihin päätös suoraan kohdistuu, tai kuntalaiset. Myös luonnonsuojeluyhdistyksillä voi olla oikeus osallistua kuten myös alueellisilla ympäristökeskuksilla. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn saa osallistua kuka vain asiasta kiinnostunut. (Hakkarainen 2000, 30.) Mikäli päätetään, että ympäristövaikutusten arviointimenettelyä ei ole tarpeen järjestää, käytännössä estetään kansalaisten osallistuminen hankkeeseen.

Ympäristövaikutusten arviointimenetelmän vaikuttavuutta tutkineet Pekka Hokkanen ja Matti Kojo (2003) määrittelevät vaikuttavuuden niin, että se tarkoittaa prosessin tai järjestelmän kykyä saada aikaan haluttu vaikutus. Tarkastellaan siis tavoitteiden saavuttamista. (Hokkanen & Kojo 2003, 15.)

Oman tutkimukseni kannalta oleellista on tarkastella sitä, miten kansalaiset kokevat voitavansa vaikuttaa päätöksentekoon ympäristöä muokkaavissa hankkeissa. YVA-menettely on suunniteltu kansalaisten tieksi osallistua, joten se on prosessi, johon kiinnitän paljon huomiota tutkimuksessani.

Osallisuuden tyypeistä millä tahansa voidaan periaatteessa saavuttaa todellista valtaa ja vaikuttaa. Käsitteitä ei ole jaoteltu sen mukaan, kuinka vaikuttavia niiden mukaan toteutunut osallisuus on. Todellisuudessa osallisuuden tyypit eivät useimmiten ratkaisekaan osallisuuden vaikuttavuutta vaan merkittävämpää on se, miten hankkeessa suhtaudutaan osallisuuteen ja osallisuudella tuotettuun tietoon.

Osallisuus Foucault'n ja Habermasin teoretisointien valossa

Helena Leino (2001) kirjoittaa osallistujien vallankäytöstä vuorovaikutteisessa kaavasuunnitteluprosessissa. Leino käsittelee vallankäyttöä yleisötilaisuudessa, jossa tarkoitus oli keskustella avoimesti paikallisesta kaavasuunnitelmasta. Tilaisuus keräsi paljon osanottajia, mutta ennen tilaisuutta lehdet olivat antaneet ymmärtää, että suunnitelmat on jo tehty eikä niihin voi enää vaikuttaa. Leinon mukaan tilaisuudessa osapuolet pitivät tiukasti kiinni vallastaan minkä takia ei päästy lähelle habermasilaista avointa vuoropuhelua. Leino myös huomauttaa, että foucault'laisittain kiinteäksi nähty vallan ja tiedon suhde näkyi myös yleisötilaisuuksissa, joissa kerrottiin osallistujille mahdollisimman vähän suunnitelmista, tulevista yhteistyöryhmistä ja osallistumisen mahdollisuuksista. Osallistumisen, yleisötilaisuuksien tai suunnitelmien merkityksestä hankkeelle ei myöskään kerrottu. Esimerkkinä vallankäytöstä yleisötilaisuuksissa Leino kertoo, että vaikka kaupunki taltioi tilaisuudet, kansalaiset eivät saaneet niitä tallentaa. Kansalaisten piti myös anoa kirjallisesti puheenvuoro ja tulla esittämään mielipiteensä mikrofonin yleisön eteen. (Leino 2001, 60–61.)

Jouni Häkli (2002) kirjoittaa myös Jürgen Habermasin ja Michel Foucault'n teoretisointien suhteesta osallisuuteen kommunikaation, järjen ja tiedon kautta. Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teoriasta lähtee ajatus, että kommunikaatio on onnistuessaan lähtökohta ymmärrykselle. Foucault taas tarkastelee sitä, mikä pitää kommunikaation valtasuhteiden alaisena. Foucault ei ole optimistinen kommunikaation mahdollisuuksista vaan muistuttaa, että tieto ja valta eivät ole erillisiä ilmiöitä. Hallinnolla ja asiantuntemuksella on Foucault'n mukaan valta, joka ei anna osallisuudelle todellista mahdollisuutta tuottaa tietoa ja olla mukana päätöksenteossa. Habermas tavoittelee kommunikatiivisen rationaalisuuden ihanteen mukaisesti yhden järjen mukaista ihannetta suunnitteluun ja päätöksentekoon, mutta Foucault näkee, että eri ryhmillä on luonnollisestikin erilaiset intressit ja siksi pitäisi luopua yhteisen hyvän ajatuksesta ja tavoitella mieluummin tilannekohtaista käytännöllisyyttä. Häklin mukaan Habermasin ja Foucault'n näkemykset ovat saman kolikon eri puolia. Osallisuuden voi nähdä joko positiivisesti tai negatiivisesti. (Häkli 2002, 116–120, 123.)

Osallisuuden eduista ja haasteista

Väitöskirjoissaan sekä Hokkanen (2008) että Pölönen (2007) mainitsevat osallisuuden haasteena sen, että osallistumismahdollisuudet ovat pitkälti kiinni hankevastaavan suhtautumisesta ja toimintatavoista, kuten halukkuudesta käyttää resursseja tilaisuuksien järjestämiseen silläkin uhalla, että kansalaisten ilmaisemat mielipiteet laittavat hankkeen huonoon valoon. Hankevastaava voi sivuuttaa vähimmäisvaatimukseen kuulumattomana arvioinnin, jos ei yhdy kansalaisten

mielipiteeseen sen tarpeellisuudesta. Osallisuuden onnistuminen on myös pitkälti kiinni kansalaisten aktiivisuudesta, jota voi huonontaa niin vähäiseksi koetut vaikuttamismahdollisuudet, epäluulo YVA-menetelmän puolueettomuudesta kuin myös YVA-menetelmän huono tunnettavuuskin. Hankevastaava saattaa järjestää niukasti kuulemistilaisuuksia ja muita osallistumismahdollisuuksia eikä kansalaisilla välttämättä ole muiden kiireiden takia mahdollisuutta osallistua satunnaisiin tilaisuuksiin. (Hokkanen, 2008, 45–56, 50–53; Pölönen 2007, 276–277.) Kansalaisosallistumista järjestetään, mutta osallisuuden rooli ja sitä kautta myös osallisuuden vaikuttavuus jää helposti muodolliseksi (Hokkanen & Kojo 2003, 76). Toisaalta kansalaisosallistumisen vaikutukset hankkeen suunnitteluun voivat jäädä vähäisiksi, vaikka osallistuminen olisi ollut laajaa, kuten Julia Mali totesi kansalaisvaikuttamisen merkityksestä Talvivaaran kaivoshankkeessa (Mali 2014, 64–65).

Kansalaisten näkökulmasta esitetty ympäristövaikutusten arviointimenetelmän kritiikki käsittelee useimmiten osallisuuden vaikuttavuutta. Samaa kritiikkiä esitetään YVA-menettelystä myös Yhdysvalloissa. (Pölönen 2007, 278.) YVA-menettelystä voisi väittää, että ihmisten negatiivinen kuva osallisuuden vaikuttavuudesta edistää alhaista osallistumista. Kansalaiset kokevat, ettei osallistumisella ole merkitystä ympäristöluvan antamista harkittaessa ja aiheuttavat kierteen jättäytyessään prosessista pois. Pois jääminen takaa sen, ettei osallisuutta synny. Ongelma ei kuitenkaan ole syntynyt ihmisten asenteista. Ympäristövaikutusten arviointimenettely ja siitä annettu yhteysviranomaisten lausunto eivät sido viranomaista mihinkään ympäristölupaprosessissa. Tämän vuoksi osallistumisen merkittävyyttä ei nähdä. Lisäksi osallistumisen tavat ovat riippuvaisia hankkeen vetäjästä, joka toisinaan järjestää vain niukasti mahdollisuuksia osallisuuteen.

Talvivaara on saanut poikkeuksellisen paljon julkisuutta suhteessa muihin kaivoshankkeisiin. Sen ongelmista on uutisoitu mittavasti eikä sen saama julkisuus voi olla vaikuttamatta negatiivisesti myös kuvaan muista suunnitteilla olevista kaivoshankkeista. Toisaalta Talvivaaraa koskevassa julkisuudessa sen ongelmat nähdään usein erillisinä muiden kaivosten aiheuttamista haitoista ja poikkeuksina siihen, miten ympäristöhankkeiden valvonta yleensä toteutuu. (Kyytsänen 2013.) Talvivaara on esimerkki hankkeesta, jossa ympäristövaikutusten arviointimenetelmä osallisuuden vaikuttavuus ei ole onnistunut, mikä voi olla osasy syy sen kohtaamiin ongelmiin.

Hokkasen kuten myös Pölösen mukaan hankkeissa pitäisi nähdä osallisuuden hyödyt, sillä aikainen osallistuminen vähentää YVA-menetelmän jälkeisiä ristiriitoja ja valituksia ja nopeuttaa päätöksentekoprosessia (Hokkanen 2008, 46; Pölönen 2007, 278.). Osallisuus on muutenkin Hokkasen mukaan keskeinen osa prosessia. Alkuaikoina osallisuudessa oli ehkä enemmän kyse kansalaisten valistamisesta paikallisista hankkeista, mutta nyt monipuolinen osallisuus YVA:n eri

vaiheissa on oleellinen osa prosessia. Kansalaisten ei ole tarkoitus ainoastaan näkyä YVA-menetelmässä vaan myös lopputuloksessa, hankkeen suunnittelussa ja päätöksenteossa. Ympäristövaikutusten arviointimenetelmän kehittämisen tarkoitus on ollut osallistaa paikallisia suunnittelu- ja päätöksentekoprosessissa. (Hokkanen 2008, 104.) Vastaavanlaisia osallistumisen mahdollisuuksia ei ole ollut ennen YVA-menetelmää, minkä takia juuri YVA on oleellinen kun puhutaan kansalaisten osallisuudesta ympäristöä merkittävästi muokkaavissa hankkeissa.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyä kritisoidaan myös siitä, että sillä ei ole kykyä ratkoa kiistatilanteita. Menettely kyllä antaa tilaisuuden erilaisten näkemysten esille tuomiseen, mutta ei välttämättä onnistu lainkaan tuomaan erilaisia näkemyksiä lähemmäs toisiaan. Hokkanen huomauttaa, että ei ole kohtuullista vaatia arviointimenettelyä ristiriitojen sovittelijaksi. Hokkanen mukaan YVA saa myös tarpeetonta kritiikkiä vaikuttavuudestaan. Ympäristövaikutusten arviointimenettely tuskin voi onnistua niin hyvin, että kaikkien odotukset toteutuvat. Aina joku pettyy, mutta tämä ei silti tarkoita että arviointimenettely ei olisi onnistunut. (Hokkanen 2007, 270.) Ymmärtämällä vastakkaisia näkemyksiä osallistujat voisivat nähdä epämieluisienkin päätösten taustat. Juurikin kiistojen sovittelu voisi kuitenkin lisätä osallistujien tyytyväisyyttä koko menettelyprosessiin ja laajemmin ympäristöhankkeisiin riippumatta tehtävistä päätöksistä.

Osallisuudella saavutetaan monenlaisia hyötyjä, niin käytännöllisiä kuin myös demokratiaa edistäviä. Tiedonsaanti, päätöksenteon läpinäkyvyys ja suoran osallistumisen mahdollisuuksien edistäminen ovat myös onnistuneesta YVA-menetelmästä saatavia hyötyjä. Osallistumalla vahvistetaan yhteiskunnallista tasa-arvoisuutta ja yhteiskunnallista aktiivisuutta. Parhaimmillaan osapuolten välille syntyy luottamus, mikä voi helpottaa suunnittelua ja päätöksentekoa. Kansalaisten on myös helposti hyväksyä tehdyt päätökset, kun heillä on kokemus asioihin vaikuttamisesta. YVA-menetelmä on ennen kaikkea osallisuuden toteuttamisen työkalu, joka ennaltaehkäisee ja lieventää konflikteja. Se myös tuottaa tietoa hankkeiden toteuttamisvaihtoehdoista. (Hokkanen 2008, 105–106; Pölönen 2004, 136.) Mahdollisuus osallistua sitouttaa kansalaisia omaan lähiympäristöön ja vahvistaa paikallisidentiteettiä, mikä johtaa haluun kehittää lähiseutua. Omatoiminen osallistuminen ja yhteys päätöksentekoon voivat lisätä sosiaalista pääomaa merkittävästi. (Bäcklund, Häkli & Schulman 2002, 13; Kettunen 2002, 20.) Nämä ovat tietenkin ihanteita, jotka eivät toteudu jokaisessa osallisuusprosessissa.

Osallistuminen päätöksentekoon voi olla myönteinen kokemus kansalaisille, mutta yhtä lailla päättäjille, luottamushenkilöille ja virkamiehille. Kansalaisnäkökulmaa kaivataan tueksi päätöksentekoon, sillä päättäjien on ilman kansalaisten tietoa ja näkökulmia lähes mahdotonta hallita asioita joka näkökulmasta. (Kettunen 2002, 20–24.) Kattavasti toteutettu osallisuus voisi olla

myös hyvä tapa edistää sosiaalisten vaikutusten arviointia. Siinä on kyse ihmisten kyvystä hallita omaa elämäänsä, hyötyjen ja haittojen tasaisesta jakaantumisesta ja paikallista kulttuuria kunnioittavasta kehityksestä. Sosiaalisten vaikutusten arviointi on nähty pitkään heikoimmin arvioituna kestävyuden lajina. Välineitäkään ei ole oikein ollut näiden vaikutusten arvioimiseksi. Paikallisten saaminen mukaan arviointiprosessiin on ainoa tapa varmistaa paikallisen elämäntavan kestävyys. (Karjalainen & Reinikainen 2008, 267–268.) Kai Kokkonen ja Anniina Oksanen (2013, 3–6) sekä Marika Kunnari (2013) ovat tarkastelleet kaivoksien sosiaalista kestävyyttä ja tulleet siihen tulokseen, että paikallisyhteisöjen kuulluksi tulemisella ja tiedonsaannilla on suuri merkitys kaivostoiminnan hyväksymiselle. Mahdollisuus saada tietoa ja osallistua on merkittävä asia paikallisille ja se edistää positiivista suhtautumista kaivostoimintaan. (Kokko & Oksanen 2013, 3-6; Kunnari 2013.)

Kunnari (2013) selvitti tutkimuksessaan, että vakituisista asukkaista ja loma-asukkaista noin 40 prosenttia oli täysin samaa mieltä väitteen kanssa, että he voivat avoimesti ilmaista mielipiteensä paikkakunnan kaivoksesta. Jokseenkin samaa mieltä olevia oli 30 prosenttia vakituisista asukkaista ja 24 prosenttia loma-asukkaista. Kun väitettiin, että on mahdollisuus vaikuttaa paikkakunnan kaivosta koskevaan päätöksentekoon, enää muutama prosentti oli täysin samaa mieltä ja jokseenkin samaa mieltä oli 21 prosenttia vakituisista asukkaista ja 16 prosenttia loma-asukkaista. Paikkakunnan vakituiset ja loma-asukkaat kokivat myös, että sosiaalisten vaikutusten arviointiprosessiin ei ollut helppo osallistua ja sosiaalisten vaikutusten arviointiprosessi ei tuota mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon. Vakituisista asukkaista alle 14 prosenttia ja loma-asukkaista 35 prosenttia koki, että kaivosyhtiö on halukas ottamaan paikalliset mukaan kaivoshankkeen suunnitteluun. Yli 70 prosenttia paikallisista koki, että kaivosyhtiön toiminnan voi hyväksyä vain, jos kaivosyhtiöt ottavat kuntalaiset mukaan kaivoksen suunnitteluun. Loma-asukkaista lähes 80 prosenttia oli tätä mieltä. Kunnarin saamat tulokset kertovat, että vaikka mielipiteen ilmaisu kaivoshankkeesta koettaisiin helpoksi, osallistuminen arviointiprosessiin nähdään hankalana. Lisäksi monet kokevat, että osallistumisen vaikuttavuus on heikkoa. Paikalliset eivät kokeneet todella pääsevänsä mukaan päätöksentekoon.

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä onnistuneesti tapahtuva osallisuus siis legitimoii suunnittelua ja päätöksentekoa, antaa kansalaisille mahdollisuuden osallistua ja parantaa päätöksenteon laatua. Hokkanen viittaa Anne Kumpulaan, jonka mukaan osallisuus parantaa tehtyjen ratkaisujen aineellista sisältöä. Kumpulan mukaan paikallisoasamisen tuominen asiantuntijatiedon rinnalle monipuolistaa informaatiota mutta myös kokoaa yhteen erilaisten

toimijoiden arvoja ja intressejä. Hän uskoo osallisuuden myös luovan paikallisiin tiiviimpää vastuusuhdetta luontoon. (Hokkanen 2008, 105–107.)

Atte Flyktman (2014) arvioi millaisia mahdollisuuksia YVA-menettelyyn on osallistua ja miten nämä mahdollisuudet toteutuvat. Flyktmanin mukaan YVA-menetelmä kaiken kaikkiaan lisää osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksia, mutta ei toivotussa mittakaavassa. Parhaiten osallisuus toteutuu tiedottamisen suhteen. Hankevastaavalla on valta määrittellä, miten osallistuminen tapahtuu ja tämän vuoksi osallistumiseen voi olla hyvin suppeasti mahdollisuuksia. Osallistumisen vaikuttavuus jää myös usein ohueksi. Toisaalta ympäristövaikutusten arviointimenetelmä on jo itsessään osallistumisen mahdollistava prosessi, jota ilman osallistumisen mahdollisuuksia ei olisi lainkaan. (Flyktman 2014, 80–81.) Osallisuuden vaikuttavuutta heikentäväksi tekijäksi voi tulkita senkin, että YVA-menetelmää ei sovelleta niin usein kuin mahdollista olisi. Näyttää siltä, että YVA-menetelmää sovelletaan lähinnä sellaisiin hankkeisiin, joilla varmasti on merkittäviä ympäristövaikutuksia. YVA-lakia uudistettiin vuonna 2006, jolloin määrättiin, että myös YVA-menetelmän toteuttamatta jättämisestä tulee tehdä perusteltu päätös. Usein näissä päätöksissä on hyvin niukalti perusteita. (Pölonen 2007, 282.)

2. Oikeuttaminen

2.1. Boltanski ja Thévenot'n näkemykset oikeuttamisesta

Tutkimuksessani käytän lähestymistapana Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n oikeuttamista koskevia ajatuksia. Lähtökohtana on Boltanskin ja Thévenot'n teos *On Justification* (2006), joka pyrkii luomaan kehyksen sille mitä teemme kun pyrimme pääsemään yksimielisyyteen. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa perustelemme omaa toimintaamme ja mielipiteitämme muille jatkuvasti. Tämä oikeuttaminen tapahtuu vetoamalla periaatteisiin, joihin ajattelemme myös muiden uskovan. Väärinymmärryksiä voi syntyä, kun emme ole kartalla siitä, mitä periaatteita muut pitävät tärkeinä. (Boltanski & Thévenot 2006, 25.)

Boltanski ja Thévenot (2006) viittaavat Habermasiin, jonka mukaan kysymys siitä, miten yhteisymmärrys saavutetaan, on yksi keskeisimpiä asioita poliittisessa filosofiassa. Se on kysymys, jonka myös yhteiskuntatieteet ovat ottaneet omakseen. He kuitenkin korostavat, että yhtä tärkeä on kysymys siitä, miksi yhteisymmärrystä ei saavuteta. Kyseessä on saman prosessin kääntöpuolet. (Boltanski & Thévenot 2006, 25.) Yhteiskuntatieteissä on herännyt myös kiinnostus oikeuttamiseen metodina, kun tutkitaan julkisia ja poliittisia kiistoja. Eeva Luhtakallio ja Tuomas Ylä-Anttila ovat mallintaneet tätä julkisen oikeuttamisen analyysiksi kutsuttua metodologiaa. (Sorsa & Eskelinen 2011.)

Jotta kiistatilanteissa voidaan löytää sopu, osapuolien on oltava yhtä mieltä siitä, minkälaisiin moraalisiin periaatteisiin voidaan vedota ja sitten esittää perusteet, jotka tässä moraalisisessa maailmassa ovat päteviä. Kahden tai useamman ihmisen pyrkiessä vakuuttamaan toisensa esitetään perusteluita, jotka ovat joko saman maailman sisältä tai eri maailmoista. Kantaansa voi perustella myös vetoamalla samaan aikaan useampaan maailmaan. Boltanskin ja Thévenot'n alun perin esittämien oikeuttamisen maailmojen lisäksi on esitetty, että on olemassa mm. ekologian maailma ja projektien maailma. (Lonkila & Lehtonen 2013.) Suvi Huikuri (2011) huomioi, että vaikka hänen tarkastelemassa ilmastokeskustelussa ekologian maailma on useimmin mainittu oikeuttamisen maailma, usein sitä käytetään muiden maailmojen ohella eikä sellaisenaan. Yleisyydestään huolimatta ekologian maailman arvoja ei kuitenkaan nähty tärkeimpinä. (Huikuri 2011, 58–59.) Tämä kertoo siitä, miten monin tavoin oikeuttamisen maailmoja voidaan käyttää ja miten eri maailmojen käyttöä oikeuttamisessa motivoi muukin kuin puhdas usko jonkin oikeuttamisen maailman edustamiin arvoihin tai niiden painoarvoon julkisessa keskustelussa.

Oikeuttaminen on tapa pyrkiä saamaan omat ehdotukset hyväksytyiksi vetoamalla yleisesti hyväksytyihin periaatteisiin. Nämä periaatteet eli oikeuttamisen maailmat ovat historiallisia konstruktioita, minkä takia ne ja niiden määrä voivat muuttua. Ehdotus saa helpommin

hyväksynnän, kun se näyttäytyy irrallisena esittäjänsä persoonasta ja asemasta. Yleisiin periaatteisiin vetoamalla tapahtuva oikeuttaminen viestii sopeutuvaisuudesta ja tilannetajusta toisin kuin pelkkien henkilökohtaisten intressien korostaminen. Näitä kykyjä arvostamalla Boltanski ja Thévenot ottavat etäisyyttä bourdieulaiseen ajatteluun, jossa korostuu todellisuuden hahmottamisen tapa kunkin toimijan kenttäasemasta käsin. (Autto 2015, 303–305.) Jokaisessa oikeuttamisen maailmassa vedotaan yhteiseen hyvään, mutta eri maailmoissa eri asiat nähdään tärkeinä yhteiselle hyvälle (Sorsa & Eskelinen 2011).

Eri oikeuttamisen maailmat voi järjestää niin samanarvoiseen kuin myös hierarkkiseen suhteeseen. Samaa asiaa voi perustella useammalla oikeuttamisen maailmalla asettamalla ne samanarvoisiksi. Käyttämällä oikeuttamisen maailmoja ristiin esimerkiksi niin, että kannustetaan markkinoiden maailman mukaiseen kilpailuttamiseen, jotta saadaan aikaan teollisuuden maailmalle tärkeää tehostumista, luodaan niiden välille hierarkkinen ja jännitteinen suhde. (Autto 2015, 285.)

2.2. Oikeuttamisen maailmat

Inspiraation maailma

Inspiraation maailma ei ole kovin vakaa vaan kohtaa jatkuvasti muutoksia. Siitä puuttuu muista maailmoista löytyvät säännöt ja hierarkia. Tässä maailmassa arvo ei ole riippuvainen ulkoisista vaikutteista, mutta se on kuitenkin hyvin häilyväinen. Ihmisten arvo määräytyy inspiraation maailmassa sen mukaan, kuinka kykeneväisiä he ovat kokemaan inspiraatiota. Inspiraatio on sisäinen kokemus, jota ei voida mitata tai kontrolloida. Se on kuluttava, jännittävä, rikastuttava, kiehtova ja pelottava kokemus. Inspiraatiota kokeva ei pyri mukauttamaan kokemustaan mihinkään tavanomaiseen vaan ottaa sen sellaisenaan; epätavallisen, normista poikkeavana, epätodellisen ja järjenvastaisena. Inspiraatiota kokevan valtaa samaan aikaan halu luoda. (Boltanski & Thévenot 1990, 159–160.)

Inspiraation ajatellaan tulevan ihmisen sisältä, minkä takia omistamista ei arvosteta. Inspiraation maailmassa arvostettua ihmistä usein arvostellaankin muiden maailmojen näkökulmasta. Varattomuus ja hyödyttömyys voi leimata inspiraation maailman arvostamaa henkilöä ulkoapäin. Inspiraation saamisen ajatellaan vaativan luopumista muissa maailmoissa merkittävistä asioista, joilla rakennetaan identiteettiä ulkoapäin. Muut maailmat myös asettuvat inspiraation maailman tielle. Maineen maailmassa tärkeät tavoitteet nähdään inspiraation maailmassa tyhjänpäiväisinä. Kodin tavat ja teollisuuden rutiinit ovat esteenä inspiraatiolle. (Boltanski & Thévenot 1999, 160–165.) Muissa oikeuttamisen maailmoissa tärkeänä pidetyt asiat nähdään usein inspiraation maailmassa inspiraatiota rajoittavina esteinä, joten niistä pyritään vapautumaan (Autto 2015, 284).

Muiden ihmisten ymmärtämistä ja mukaan ottamista arvostetaan inspiraation maailmassa. Tätä ei tehdä korostamalla sitä, mikä kaikille on yhteistä vaan sitä, mikä jokaisessa on ainutlaatuista. Inspiraation maailmassa uskotaan, että yhteistä hyvää edistetään parhaiten erottautumalla muista ja tavoittelemalla henkilökohtaista vapautumista samalla kunnioittaen suhteita muihin. (Boltanski & Thévenot 1999, 161–162.) Ympäristökeskustelussa inspiraation maailmaan viittaaminen voi tapahtua esimerkiksi puhumalla luonnosta virkistäytymispaikkana, joka antaa ihmiselle inspiraatiota luoda. Luonto voi olla taiteilijalle tai ihan tavalliselle kansalaiselle paikka, joka poikkeaa arjen ympäristöistä täydellisesti ja jossa ihminen vapautuu jokapäiväisistä ajattelutavoista ja kokee halun luoda. Toisaalta argumentoimalla, että luonto ei onnistu inspiroimaan, voidaan myös mitätöidä ympäristön arvoa ja puolustaa sen päätymistä esimerkiksi hakkuualueeksi.

Kodin maailma

Boltanski ja Thévenot löysivät kodin maailman filosofi Jacques Bénigne Bossuet'n teksteistä. Kodin maailma ei nimestään huolimatta koske vain perheen piiriä vaan laajemmin koko yhteiskuntaa. Se on hierarkkinen maailma, jossa arvo määrittyy suhteessa muuhun. Tämän takia arvo määrittyy ajan ja paikan kautta. Kodin maailmassa on tärkeää esittää itsensä ja vartalonsa oikeassa vaatetuksessa ja seurassa. Tämä tapahtuu tittleillä, vartalon merkitsemisellä, sukupuulla, vaatteilla ja muilla keinoilla, jotta sosiaalisissa tilanteissa ei synny epäselvyyttä kenenkään arvosta. Esineiden arvo ei määrity kuten teollisuuden maailmassa niiden oman arvon kautta sinänsä, vaan sitä kautta miten niiden avulla voidaan näyttää hierarkkista arvoa. (Boltanski & Thévenot 1999, 164–165.)

Kodin maailmassa arvo määrittyy perinteiden, sukupolvien ja hierarkian kautta. Hierarkian tyypillisin esimerkki on isä perheen päänä. Isä perheen päänä vastaa alaisiaan hallitsevaa johtajaa. Arvo määrittyy hierarkian kautta eli yhteydellä toiseen henkilöön. Asioita arvostetaan jos ne pohjautuvat perinteisiin eli ovat osana jatkuvuutta ja ovat pysyviä, lujia, lojaaleja ja täsmällisiä. Käytöstavat opetetaan lapsille pienestä lähtien, koska ajatellaan että lapsuudessa omaksuttuina niistä tulee automaattisia tapoja. Sukupolvessa ei ajatella olevan vain yhtä huonokäytöksistä, sillä kyseessä on ketju ja yhden toiminnan ajatellaan olevan riippuvaista muiden esimerkistä. Käytöksellä osoitetaan arvokkuutta, mutta se osoitetaan eri tavoin riippuen siitä ollaanko tekemisissä ylemmän vai alemman ja kuinka läheisen ihmisen kanssa. Alempia kohtaan osoitettu suopeus ja ystävällisyys kertovat arvokkaasta kasvatuksesta. Tavoilla osoitetaan kohteliaisuutta ja siis myös omaa arvoa ja ne ovat hyvin tärkeitä. (Boltanski & Thévenot 1999, 165–178.) Henkilökohtaisia suhteita arvostetaan ja ihmisillä ajatellaan olevan vastuu huolehtia perheestään sen sijaan että yhteiskunta huolehtisi heistä (Autto 2015, 284).

Perheen maailma linkittyy ympäristökeskusteluun esimerkiksi silloin, kun luonnonsuojelun yhteydessä kuvaillaan paikan olleen sukupolvien ajan yhteisön asuinpaikkana tai elinkeinon mahdollistajana. Luonnonympäristöä voidaan kuvailla myös kulttuuriympäristöksi, jonka ominaispiirteet ilmentävät merkittäviä kulttuurin vaiheita ja ihmisen toimintaa ympäristössä. Kulttuurimaisemaksi luokittelemalla voidaan myös pyrkiä suojelemaan ympäristöä kodin maailman arvoihin nojaten. Ympäristökeskustelussa argumenttien arvoa voidaan myös kyseenalaistaa huomauttamalla vaikkapa argumentoijan tittelien ja oikeiden yhteyksien puutteesta.

Maineen maailma

Maineen maailma on inspiraation maailman lailla varsin häilyväinen. Maine voi tulla ja mennä nopeallakin tavalla eikä sillä, kellä oli mainetta, ole enää juuri väliä jos maine on mennyttä. Tämä tekee siitä hyvän esimerkin sosiaalisen maailman relatiivisuudesta. Boltanski ja Thévenot kuvailevat, miten maineen maailmassa arvokkaita ihmisiä ovat ne, jotka ovat näkyviä ja tunnettuja ja jotka pystyvät erottautumaan ja puhumaan muita kannalleen. Maineen kannalta ihmisen ammatti ei ole oleellinen. Boltanski ja Thévenot käyttävät esimerkkinä sitä, miten kirurgi ja tutkimusmatkailija ovat samalla lähtöviivalla maineen maailmassa. He voivat saada arvostusta työnsä kautta esimerkiksi tehdessään poikkeuksellisen elinsiirron tai tutkimusmatkan, mutta ammatti sinällään ei takaa arvostusta (Boltanski & Thévenot 1999, 178–180.)

Maine tulee näkyvyydestä esitteissä, lentolehtisissä, kirjasissa, uutiskirjeissä, kirjoissa, pr-toimistoissa, audiovisuaalisissa tuotteissa, tiedotteissa ja haastatteluissa. On myös olemassa mielipidejohtajia, jotka eivät itse ole kuuluisia, mutta heillä on valta päättää kenen mielipide nostetaan julkisuuteen. Tällainen voi olla esimerkiksi toimittaja, joka arvioi millaisille uutisille yleisö on vastaanottavainen ja että onko mistäkin aiheesta syytä jatkaa uutisointia. Asiat, joita ei käsitellä julkisuudessa, painuvat unhoon nopeasti ja toimittajalla on mielipidevaikuttajana mahdollisuus päättää, otetaanko asia takaisin julkisuuteen. (Boltanski & Thévenot 1999, 180–182.)

Arvottomia maineen maailmassa ovat asiat, joista yleisöllä ei ole mitään kuvaa. Arvoton julkisuuskuva on epämääräinen, unohtunut tai heikentynyt ja se kohtaa joko välinpitämättömyyttä tai vastustusta yleisössä. (Boltanski & Thévenot 1999, 182–185.) Maineen maailman arvoilla on myös väliä ympäristökeskustelussa. Ympäristön puolesta tai sitä vastaan voi esimerkiksi puhua henkilö, jota pidetään merkittävänä maineen takia. Julkisuuden henkilö voi tuoda huomiota ympäristöasialle tai toimittajalla voi olla valta päättää, tuodaanko ympäristöasioita lehdessä esiin ja jos tuodaan, kenen näkökulmasta.

Kansalaisuuden maailma

Kansalaisuuden maailma eroaa monista muista maailmoista sillä, että siinä tärkeitä ovat yksittäisten ihmisten sijaan kollektiivit. Yksittäinen ihminenkin voi olla tärkeä edustaessaan kollektiivia, mutta kollektiivi itse on varsinainen arvostuksen kohde. Sille myös annetaan inhimillisiä ominaisuuksia. Kollektiivit ovat myös osa muita, isompia kollektiiveja. Kollektiiveista tekee arvokkaita se, että ne puhuvat isojen massojen puolesta, niiden liittolaisuus, kansallisuus tai kansainvälisyys ja se että ne kuuluvat julkisiin tiloihin yksityisen maailman sijaan. (Boltanski & Thévenot 1999, 185–187.)

Kollektiivien toiminta nähdään vapauttavana, koska se vapauttaa ihmiset yksityisistä intresseistä puhumaan kollektiivin yhteisistä ongelmista. Ihminen yksin nähdään eristettynä, voimattomana yksilönä, joka voi muuttua kollektiivin osana oikeuksia ja velvollisuuksia omaavaksi olennoiksi. Kansalaisuuden maailmassa ihminen saa arvoa laittamalla kollektiivin intressit omiensa edelle. (Boltanski & Thévenot 1999, 187–191.)

Kansalaisuuden maailma pääsee oikeuksiinsa parhaiten demokratiassa, joka varmistaa kansalaisten äänen kuulumisen edustajien kautta. Yhteisesti valittujen edustajien säätämät lait ovat kansalaisuuden maailmassa yhteisen tahdon osoitus ja sitä kautta hyvin tärkeitä. (Boltanski & Thévenot 1999, 192–193.) Auton ja Nygårdin (2015) mukaan lainmukaisuus on kansalaisuuden maailmassa keskeinen arvo, mutta kansalaisten oikeudet on kytketty velvollisuuteen tehdä työtä. Kansalainen voi vaatia palveluita vetoamalla oikeuksiinsa, mutta oikeuksien lisäksi kansalaisella nähdään olevan myös velvollisuus tehdä työtä. (Autto 2015).

Kaikkea solidariteettiä heikentävää, sirpaloittavaa ja rajoittavaa arvostellaan, koska se on esteenä yhtenäisyydelle ja siksi negatiivista. Markkinajärjestelmä ja yritysmaailma nähdään tällaisena ihmisiä erottavana ja etäännyttävänä voimana. Ajatellaan, että kollektiivista etäänntyneet ja pienempiä ryhmiä muodostaneet ihmiset ajavat vain omia etujaan ja heissä tulee esiin ne individualistisen ihmisen huonot puolet, joita kansalaisuuden maailmassa ei arvosteta. (Boltanski & Thévenot 1999, 192–193.)

Kansalaisuuden maailmaa käytetään ympäristökeskustelussa esimerkiksi silloin, kun kannanoton takana on ihmisjoukko kuten paikalliset tai jokin muu kollektiivi kuten ympäristöliike tai harrastusseura. Myös jo tehtyihin sopimuksiin tai lakeihin vetoaminen tapahtuu kansalaisuuden maailman arvojen mukaan, sillä sopimukset ovat yhteisen tahdon osoituksia, joita tulee kunnioittaa. Ympäristökeskustelussa nousi esiin myös ympäristökiistojen haitallisuus silloin kun ne rikkovat solidariteettiä.

Markkinoiden maailma

Markkinoiden maailmassa ihmisiä ajaa eteenpäin halu omistaa ja kilpailu siitä, kuka omistaa eniten. Tässä maailmassa arvokkaimpia esineitä ovat ne, jotka menevät hyvin kaupaksi ja joiden asema markkinoilla on vahva. Arvokkaita ihmisiä taas ovat rikkaat, joilla on varaa hankkia kaikkea mitä he haluavat kuten luksustuotteita ja harvinaisuuksia. Ihmiset kilpailevat siitä, kuka on arvokkain hankkimalla ja esittelemällä erilaisia asioita ja tuotteita. (Boltanski & Thévenot 1999, 195–197.)

Markkinoiden maailmassa ihmisillä ja tuotteilla ei ole pysyvää arvoa vaan asiaan kuuluu, että toisen menestyessä toiset kärsivät tappioita. Ajatteluun kuuluu, että ihmiset tuottavat yhteistä hyvää hankkimalla omaisuutta. Samalla myydään ajatusta, että tämä vapauttaa ihmisen hierarkioista. Käytännössä ihmiset vain etäännyvät toisistaan ja ovat sen ansiosta vapaammin markkinoiden käytössä. Sillä, jolla on muiden haluamia asioita tai omaisuutta niiden hankkimiseen, on lopulta myös valta muihin ihmisiin. (Boltanski & Thévenot 1999, 198–203.)

Markkinoiden maailman arvot eivät ole näkyvästi mukana ympäristökeskustelussa, jossa paikalliset mielipidekirjoituksin tuovat esiin näkemyksiään ympäristöä koskevista hankkeista. Tämä ei tietenkään tarkoita ettei rikkauksien hankkiminen olisi merkittävä teema esimerkiksi erilaisissa kaivos Hankkeissa. Julkisissa mielipidekirjoituksissa paikalliset kommentoivat viranomaisten edistämia hankkeita ja pyrkivät vetoamaan muihin, joten markkinoiden maailman näkyvimmat arvot ovat pikemminkin vastavoimana mielipidepalstoilla näkyvälle kirjoittelulle. Riippumatta siitä kuka hankkeesta kirjoittaa, pyritään tuomaan esille hankkeiden etuja muiden maailmojen näkökulmista, vaikka ympäristöhankkeissakin näkyy sellaista ajattelua, jossa nähdään että yhdelle koitua hyöty tavalla tai toisella hyödyttää lopulta muitakin.

Teollisuuden maailma

Teollisuuden maailmassa pidetään tärkeänä tehokkuutta, tuottavuutta ja toimintakykyä. Näiden tehostamiseen tähtäävää suunnittelua, asiantuntijuutta ja tutkimusta arvostetaan myös. Ihmiset ovat arvokkaita, jos antavat itsestään ammattimaisen kuvan, jolla osoitetaan kykyä mukautua isompaan toimintaan ja organisaatioon. Ammattimainen ihminen on luotettava ja toimii odotetulla tavalla, mikä mahdollistaa tulevaisuuden suunnittelun. Tulevaisuuteen katsominen ja sen luotettava suunnittelu on tärkeää teollisuuden maailmassa. (Boltanski & Thévenot 1999, 203–205.)

Ihmisiä määrittelee ammatillinen pätevytyminen, jota pidetään merkinä toimintakyvystä. Ammatillinen pätevyys on tätä kautta myös pohjana arvon määräytymiselle, kun tehtyihin töihin sovelletaan hierarkiaa, joka muodostuu sen perusteella kuinka paljon pätevyyttä työ vaatii ja kuinka paljon vastuuta siinä on. (Boltanski & Thévenot 1999, 206–207.)

Kun yksilö on työtön, epäaktiivinen, tehoton, huonosti sopeutuva tai vajaakykyinen, on hän teollisuuden maailmassa arvoton. Subjektiiviset asiat ovat myös arvottomia, koska niitä ei voi mitata, samoin kuin ovat arvottomia menneisyyteen tulevaisuuden sijaan suuntautuvat asiat tai ihmiset. Teollisuuden maailmassa pahoja merkkejä ovat tuhlaus, hävikki, saastuminen ja huonontuminen, koska ne kertovat viallisesta koneesta tai systeemistä eivätkä kuulu suunnitelmaan. (Boltanski & Thévenot 1999, 204–205.)

Suomalaisessa ympäristökeskustelussa teollisuuden maailma on usein käytössä. Keskusteluissa arvostetaan toimivuutta, tehokkuutta ja sujuvuutta, mikä voi merkitä niin erilaisten hankkeiden kannattamista kuin vastustustakin. Energiateollisuuden ja teollisuuden halutaan tukevan toisiaan saumattomasti. Ympäristön kannalta hyviä ratkaisua ja luonnonsuojelua pohditaan usein siitä näkökulmasta, miten se toimii yhdessä energiateollisuuden ja muun teollisuuden kanssa. Ammatillisesti pätevä ihminen on uskottava argumentoija teollisuuden maailman arvoja ylläpitävässä ympäristökeskustelussa.

Ekologian maailma

Ekologian maailma on yksi myöhemmin kehitetyistä oikeuttamisen maailmoista. Siinä oleellista on luonnon ja biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen. Ekologian maailmassa arvioidaan sitä, millaisia seurauksia erilaisilla ratkaisuilla on ympäristön kannalta. (Autto 2015, 285.) Ekologian maailmassa arvokkaita henkilöitä ovat ne, joilta onnistuu elämäntavan yhteensovittaminen ympäristönsuojelullisten tavoitteiden kanssa. Ympäristön ja luonnon hyvinvointia edistävät teot taas ovat hyviä tekoja. (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 37.)

Bruno Latour (1998) käsittelee tekstissään tarvetta vihreälle oikeuttamisen maailmalle. Latour näkee alkuperäiset kuusi oikeuttamisen maailmaa täydellisinä ja tasavertaisina, mihin myös ekologian maailman pitäisi yltää ollakseen samassa joukossa. Ekologian maailmalla puolustetaan asioita, kuten perinnemaisemia ja kansallispuistoja, jotka voisivat yhtä hyvin kuulua muidenkin oikeuttamisen maailmojen, kuten perheen, alle. Saastetta ja jätettä koskevissa ympäristökiistoissa voitaisiin Latouriin mukaan käyttää yhtä hyvin teollisuuden maailman käsitettä. Useimmat muut asiat taas voidaan jaotella kansalaisuuden maailman alle, sillä ne liittyvät yhteisen hyvän ja koko kansan tulevaisuuden huomioimiseen. Ekologian maailma saa vastarintaa, koska monet kokevat vaikeana kannattaa aatetta, jonka mukaan luonto on tärkein arvo ja ihmiset toissijaisia. Ekologian maailman paikan voi kuitenkin nähdä useammalla tavalla. Latour kokee, että ekologisaatio pitäisi toteuttaa kaikkialla kuten modernisaatio aiemmin. Ei voida tarkkaan tietää, millaisia seurauksia luontoon seuraa mistäkin hankkeesta, joten kaikki pitää ottaa huomioon ja kohdella ympäristöä sen mukaisesti. Ekologian maailman ymmärtäminen ja puolustaminen nykyisellään vaatii liikaa

ymmärrystä niin yhteiskuntatieteiden kuin ympäristötieteiden alalta, minkä takia ekologiaalta puuttuu vaikuttava puolestapuhuja. (Latour 1998, 222–235.) Latourin mukaan tarvittavilla muutoksilla ekologian maailmasta saataisiin toimiva kokonaisuus.

Anders Blok (2013) puhuu Thévenot'n, Boltanskin ja Bruno Latourin käsityksistä vihreän arvioinnin ja oikeuttamisen kehittämistä ja sen saamista kritiikistä. Blokin mukaan kaikki kolme ovat onnistuneet kehittämään mahdollisen ekologian kieliopin, mutta samaan aikaan mikään niistä ei ole riittävän tyydyttävä uudeksi ekologian maailmaksi. Vihreistä arvoista tekee mielenkiintoisen ja monimutkaisen sen, miten luonnolla on samaan aikaan oma, itsenäinen arvonsa, mutta samalla se on läsnä kaikissa muissa maailmoissa. Luonnon arvo on epäsuorasti tunnustettu jo ennen ekologian maailman kehittelyä. Thévenot'n, Boltanskin ja Latourin näkemykset vihreästä oikeuttamisesta voivat kaikki olla sovellettavissa erilaisissa yhteyksissä. Thévenot näkee ekologian maailman nimenomaan uutena oikeuttamisen maailmana. Boltanski on samaa mieltä siitä, että luonnon arvoa ei voi alistaa muiden maailmojen alle, mutta ei varsinaisesti näe sitä omana oikeuttamisen maailmanaan. Latourin mukaan ekologisuuksia ravistelee kaikkia oikeuttamisen maailmoja ja sen pohjalta tulisi katsoa niitä kaikkia uudelleen. (Blok 2013, 492, 506–507.)

Ekologian maailman käyttäminen ympäristökeskustelussa tuntuu luontevalta, mutta yllättävän harvoin argumentit nojaavat vain ekologian maailmaan. Voi olla ettei ekologisen näkökulman ajatella saavan niin paljon kannatusta, että olisi järkevää perustella sillä ympäristöä koskevia päätöksiä. Toisaalta eri oikeuttamisen maailmoja käytetään muutenkin yhdessä ja oikeuttamisen maailmoista juuri ekologian maailma on sellainen, joka usein on mukana useampaa oikeuttamisen maailmaa soveltavissa mielipiteissä.

2.3. Oikeuttamisteorian soveltaminen tutkimukseen

Boltanski ja Thévenot selittävät, että kukaan ei käytä vain yhtä oikeuttamisen maailmaa, joten yhtä määrättyä maailmaa ei voi yhdistää vain yhteen ihmisryhmään. Maailmoja voi kuitenkin yhdistää määrättyjen tilanteiden takana oleviin asioihin. Ihmisiltä taas täytyy löytyä kykyä tunnistaa tilanteita ja toimia asiaan sopivalla tavalla. (Boltanski & Thévenot 1999, 215–216.) Oikeuttamisen mallien ei myöskään väitetä olevan sovellettavissa joka tilanteeseen (Boltanski & Thévenot 1999: 347). Lonkilan ja Lehtosen (2013) mukaan oikeuttamisen malleja voidaan soveltaa kiistoihin, joissa osapuolia on kaksi tai enemmän ja osapuolet pyrkivät vakuuttamaan toisensa julkisesti argumentoimalla.

Laurent Thévenot on pohjannut artikkelinsa *Oikeutettavuuden rajat – Yhteiselämää koossapitävät sidokset ja niiden väärinkäyttö* (2001) oikeuttamista ja kulttuuria koskeviin kansainvälisiin vertailututkimuksiin. Thévenot esittää yhdenlaisen pohjan ratkaisumallin syntymiselle siihen

jännitteeseen, joka on syntynyt universaalien ihmisoikeuksien ja eri kulttuureille ominaisten elämäntapojen välille. Jatkuvasti törmätään konflikteihin, jotka syntyvät eri kulttuurien elämäntapojen ja yleisten oikeuksien välillä. Näitä voidaan kutsua myös universalismin ja partikularismin väliseksi kiistoiksi. Thévenot pyrkii artikkelissa tuomaan esiin uudenlaisia lähestymistapoja tarkastella tällaisia kiistoja esittelemällä kolme kielioppia, joiden avulla ihmiset tuottavat moninaisuudesta yhtenäisyyttä, muodostavat siteitä toisiinsa ja jäsentävät suhdettaan maailmaan. Nämä kolme kielioppia ovat julkisen oikeuttamisen kielioppi, liberaalien yksilöiden kielioppi ja läheisten sidosten kielioppi. (Thévenot 2001, 7–8.)

Artikkelissa Thévenot käy läpi esimerkkejä, joiden avulla hän selventää oikeutettavuuden toimintaa ja rajoituksia kussakin kieliopissa. Lähtökohtana oikeuttamiselle Thévenot pitää ihmiselle tyypillistä epävarmuutta omasta maailmassa olemisen tavasta. Regiimeillä eli maailmaan sitoutumisen tavoilla saavutettu yhteisyys tuo ihmiselle varmuuden ja turvallisuuden tunteen. Thévenot'n tavoite oli luoda sellainen analyyttinen työkalu, joka tavoittaisi erilaisiin todellisuuskäsityksiin perustuvat maailmaan sitoutumisen regiimit. Yhtenäisyyden rakentamisen haasteena ovat erilaiset maailmaan sitoutumisen tavat, mutta tähän Thévenot etsii ratkaisua kehittämällä yhtenäisyyden kielioppien analyyttisen kategorian. Ensimmäisessä kieliopissa eli julkisen oikeuttamisen kieliopissa oikeuttamisen maailmat pohjautuvat yritykseen kulkea partikularismista universalismiin eli ylittää kulttuurin erityisyydet laajemman yhteisyyden löytämiseksi. Oikeuttamisessa henkilökohtaiset arvot kommunikoidaan yhteiseksi hyväksi. Kun yhteinen hyvä on kommunikoitu, se voidaan asettaa testattavaksi ja arvioida, mikä todella vie kohti yhteistä hyvää. Thévenot vertaili Yhdysvalloissa ja Ranskassa ympäristökiistoissa käytettyjä oikeuttamisen maailmoja ja päätyi siihen, että vaikka kaikkia oikeuttamisen maailmoja käytettiin molemmissa maissa, toiset maailmat ovat toisessa maassa relevantimpia. Tutkimalla ympäristötapauksia, joissa oikeuttamisen maailmoja oli käytetty eri kulttuureissa, Thévenot myös löysi oikeutettavuuden rajoja. Liberaalien yksilöiden kieliopissa kommunikointi tapahtuu perustelemalla yksilön omalla edulla ja asioista sovitaan neuvottelemalla vaihtokaupoista. Asioista tehdään yhteisiä, mutta ei tekemällä niistä yhteistä hyvää vaan vetoamalla siihen, miten kuka tahansa samassa tilanteessa tekisi samoja, itsekkäitäkin valintoja. Oikeuttamisen maailmassa yhteinen hyvä on oleellisin asia, mutta liberaalissa kieliopissa vedotaan omaan tai oman ryhmän etuun. Liberaalin kieliopissa kommunikoidaan määrätyn ryhmän etuja, mutta keskustelusta suljetaan silti pois paikallisten yhteisöjen edustajia siltä pohjalta, että nämä eivät osaisi ennen kansalaisjärjestön ja ammattiliiton perustamista keskustella ja osallistua toimintaan oikealla tavalla. (Thévenot 2001, 8–11.)

Kolmannessa eli läheisten sidosten kieliopissa vedotaan yhteisiin alueisiin, joihin on muodostettu tunnepitoinen side. Tämä side voi olla niin konkreettinen paikka kuin myös abstrakti merkitysten alue. Läheiset suhteet kohdistuvat näihin kulttuurin yhteisiin alueisiin. Modernin yhteiskunnan ja vahvojen henkilökohtaisten sidosten kautta tapahtuvan oikeuttamisen välillä on konflikti, jota yhteiskuntatieteet eivät osaa tulkita oikein (Thévenot 2001, 14–16.)

Valtaa voidaan käyttää ja väärinkäyttää kieliopissa eri tavoin riippuen siitä, miten yhteisyys nähdään kussakin kieliopissa. Oikeuttamisen maailmojen kieliopissa jokainen vaatimus oikeutetaan vetoamalla yhteiseen hyvään. Vallankäytön kyseenalaistaminen on tässä kieliopissa oleellista. Liberaalissa kieliopissa taas ei ajatella, että pitäisi saavuttaa yhteisymmärrys vaan voidaan olla eri mieltä eikä tarvitse oikeuttamalla löytää yhteistä hyvää, josta kaikki ovat samaa mieltä, kuten oikeuttamisen maailmojen kieliopissa. Liberaalissa kieliopissa tärkeintä on noudattaa kohteliaisuutta ja määrättyjä menettelytapoja. Vallan väärinkäyttöä kyllä tapahtuu, mutta kritiikki ei kohdistu vallankäyttöön vaan enemmän siihen, miten kohteliaisuutta ja menettelytapoja noudatetaan. Vaikka läheisten suhteiden kielioppi ei tunnusta yhteisyyteen vetoamisen laajennettavuuden hierarkioita, näitä hierarkioita löytyy yhteisiin alueisiin muodostettavien suhteiden muodossa ja niissä tapahtuu vallan väärinkäyttöä. (Thévenot 2001, 16–17.)

Monissa konflikteissa on kyse partikularismin ja universalismin törmäämisestä. Tämä vie helposti kiistan ratkaisijan umpikujaan, ellei kiistaa tarkastele Thévenot'n kanssa pitävien sidosten turvaamiseen tarkoitettujen keinojen näkökulmasta. Sitoutumisen eri regiimit ja niihin liittyvät yhteisyyden kieliopit tarjoavat tavan siirtää keskustelun ulkopuolelle kulttuuristen tapojen ja yleisten oikeuksien välinen ristiriita. Liberaali kielioppi on länsimaissa yleisesti hyväksytyin, mutta kaikkia kielioppeja käytetään kaikkialla eikä niitä voi suoraan johtaa mihinkään maahan. Thévenot vaatii, että ajattelun pohjalla olevia analyysin kategorioita on laajennettava niin, että voidaan käsitellä muitakin kuin liberaaleja yhtenäisyyden tapoja leimaamalla niitä alkukantaisiksi. (Thévenot 2001, 18–19.) Ympäristökiistojen tarkastelussa Thévenot'n ajatukset oikeutettavuuden rajoista kertovat miten valtaa käytetään suhteessa puheenvuorojen kuuntelemiseen. Kieliopit eivät ole kaikkialla ja joka tilanteessa yhtä hyväksytyjä vaan keskusteluista voidaan sulkea ulos niitä osallistujia, joiden oikeuttamisen tavat nähdään pätemättömänä. Keskustelun osapuolen lähtökohtien tarkastelu kriittisesti paljastaa epäoikeudenmukaisuudet, joita seuraa muille kielioppeille yhden kieliopin ollessa vallassa.

2.4. Oikeuttamisen kritiikki

Peter Wagner (1999) puhuu Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n työstä oikeuttamisen parissa 1980- ja 1990-luvuilla, ennen ja jälkeen *On Justificationin* julkaisua ja teoksen saamista vastaanotosta. Nykyään *On Justification* nähdään virstanpylväänä, joka kritisoi yhteiskuntatieteitä mutta myös tarjoaa lähtökohdan tieteenalan uudistumiselle katsomalla uudelleen sen yhteyttä poliittiseen ja eettiseen filosofiaan. Wagner tunnustaa myös teoksen saaman kritiikin ja tarkastelee sitä, miten Boltanski ja Thévenot ovat vastanneet kritiikkiin myöhemmissä töissään. (Wagner 1999, 341–342.)

Wagnerin mukaan osa lukijoista näki *On Justificationin* vaihtoehtoisena yhteiskuntateorian, mitä se ei kuitenkaan yrittänyt olla. Sen sijaan teoksessa pyrittiin tarkastelemaan laajemmin maailmaa, jonka pohjalta muut teoriat ovat syntyneet ja antamaan sosiologeille työkaluja oman ja muiden toiminnan ymmärtämiseen. (Wagner 1999, 343.) Yksi oikeuttamisen saama kritiikki koskee maailman kuvaamista harmonisena kokonaisuutena, jossa ainoa häiriötekijä on eriävät oikeuttamisen maailmat. Kritiikin mukaan valtasuhteet puuttuivat kuviosta kokonaan. Wagner selittää tätä sillä, että Boltanski ja Thévenot halusivat eräännyttää itsensä Bourdieun ja Foucault'n näkemyksistä. Valtasuhteet olivat jo korostetusti esillä, joten välttämällä niihin keskittymistä oikeuttaminen sai ansaitsemaansa huomiota. Kritiikkiä esitettiin myös siitä, että Boltanski ja Thévenot antavat ymmärtää, että kaikki toiminta oikeutetaan ja tarvitsee oikeuttamista. Wagnerin mukaan todellisuudessa näin ei anneta ymmärtää, mutta Boltanski ja Thévenot esittelevät kantansa epäselvästi. Boltanski vastasi kritiikkiin kahdella teoksella, joilla hän täydentää alkuperäistä teoretisointia, mutta Wagner korostaa että tälle ei edes olisi ollut tarvetta, sillä oikeuttamisen ei väitetäkään kuvaavan kaikkea sosiaalista kanssakäymistä vaan se on vain yksi näkökulma asiaan. (Wagner 1999, 348–350.)

Boltanski ja Thévenot esittelivät alun perin kuusi oikeuttamisen maailmaa, mutta korostivat että muitakin maailmoja on olemassa. Tämä jätti kysymyksen siitä, kuinka paljon maailmoja oikeastaan onkaan ja mikä on niiden suhde toisiinsa. Ekologian maailma on ensimmäinen kuuden alkuperäisen jatkoksi kehitetty oikeuttamisen maailma. Kyseenalaistettaessa oikeuttamisen maailmojen todellista määrää ei kuitenkaan ymmärretä, että oikeuttamisen maailmoille on olennaista se, että niiden lopullista lukua ei voi määritellä. Luc Boltanski on osittain vastauksena tähän kritiikkiin kehittänyt Eve Chiapellon kanssa analyysiä maailmojen historiallisesta kehittymisestä. Teos käsittelee uusien oikeuttamisen maailmojen syntymistä, niiden nousemista suosioon ja toisten maailmojen käytön hiipumista. Boltanski ja Chiapello kirjoittivat myös valtasuhteiden tutkimuksen yhdistämisestä oikeuttamisen maailmojen tutkimukseen. (Wagner 1999, 350–352.)

Boltanskin ja Chiapellon tutkiessa oikeuttamisen maailmojen kehittymistä ajan saatossa, Michele Lamont ja Laurent Thévenot keskittyivät tutkimaan esiteltyjen oikeuttamisen maailmojen soveltamista ranskalaisissa kiistoissa. He tutkivat oikeuttamisen maailmojen avulla seksismiä journalismissa ja Ranskan ja Yhdysvaltojen ympäristökonflikteja. Samalla tuli testatuksi miten oikeuttamisen maailmat toimivat toisenlaisessa ympäristössä. He näyttivät, että myös amerikkalaista politiikkaa voidaan tutkia oikeuttamisen maailmojen näkökulmasta ja sovelletut oikeuttamisen maailmat ovat yllättävän samanlaisia kuin Ranskassa. Wagnerin mukaan Boltanskin ja Thévenot'n myöhemmät työt näyttävät sen, että oikeuttaminen ja oikeuttamisen maailmat soveltuu monenlaiseen tutkimukseen. (Wagner 1999, 352–353.)

3. Tutkimuksen aineisto ja metodi

3.1. Mieli­pidekirjoitukset aineistona

Olen kiinnostunut julkisissa ympäristökeskusteluissa tapahtuvasta oikeuttamisesta ja keskusteluissa esiin nostetuista ja vastakkain asetetuista arvoista. Paikallisten kokemus osallisuutensa vaikuttavuudesta on toinen mielenkiintoni kohde. Ympäristövaikuttaminen, mielipiteiden esille tuominen, mielipiteiden perustelu, osallisuus ja julkinen keskustelu ovat kaikki mielipidekirjoittelussa esiin tulevia teemoja. Paikallisten lähelle tuleva, tuttu lehti on ruohonjuuritason vaikuttamiskeino, jota ei tarvitse paikallisille erikseen suositella. Sen sivuilla keskustellaan paikallisille läheisistä ilmiöistä ja hankkeista ja käydään jatkuvaa keskustelua, joka saa vaikutteita mutta ei ole riippuvainen viranomaisprosesseista.

Tutkimusaineisto koostuu kahdestakymmenestäkuudesta Lounais-Lapista vuosilta 2011–2014 kerätystä mielipidekirjoituksesta. Lounais-Lappi on paikallinen sitoutumaton ilmaisjakelulehti, joka tavoittaa keskimäärin 40 000 ihmistä Kemissä, Keminmaassa, Torniossa, Ylitorniolla, Tervolassa, Simossa, Kuivaniemessä ja Haaparannalla. Se ilmestyy kahdesti viikossa ja se jaetaan mainokset salliviin kotitalouksiin ja on saatavilla jakelupisteissä. (Lounais-Lappi 2015.) Tekstit ovat lukijoiden kirjoittamia muutaman lauseen mielipiteitä tai pidempiä tekstejä lehden mielipidepalstalta. Lounais-Lapin palsta ”Mun mielestä” julkaisee lukijoiden sähköpostitse, kirjeellä tai tekstiviestillä lähettämiä kirjoituksia. Tekstit voidaan julkaista nimimerkillä, jos kirjoittajan oikea nimi on toimituksen tiedossa.

Etsin vuosien 2011–2014 Lounais-Lappien mielipidepalstoilta tekstejä, joissa otetaan kantaa isoihin paikallisiin ympäristöhankkeisiin, niiden suunnitteluun tai vaikuttamismahdollisuuksiin hankkeiden suunnittelussa. Usein teksteissä kommentoitiin hankkeista eri ryhmille koituvia hyötyjä ja haittoja tai sitä, kenellä hankkeissa on vaikutusvaltaa. Kerätystä kahdestakymmenestäkuudesta yleisö­nosastokirjoituksesta kahdeksantoista on julkaistu nimellä ja kahdeksan nimimerkillä tai ilman mitään nimeä. Tyypillisesti tekstiviesteissä ei lue oikeaa nimeä. Yleisö­nosastokirjoitukset jakaantuvat niin, että vuodelta 2011 on kuusi kirjoitusta, vuodelta 2012 ei yhtään, vuodelta 2013 kolmetoista kirjoitusta ja vuodelta 2014 seitsemän kirjoitusta. Teksteistä seitsemän on muutaman rivin pituisia tekstiviestejä, kahdeksantoista pidempiä tekstejä. Vuoden 2011 kirjoituksissa on yksi tekstiviesti ja viisi pidempää yleisö­nosastokirjoitusta, vuoden 2012 lehdissä ei ole yhtään aihetta käsittelevää tekstiä, vuoden 2013 lehdistä löytyy neljä tekstiviestiä ja yhdeksän pidempää tekstiä ja vuoden 2014 seitsemästä kirjoituksesta yksi on tekstiviesti ja loput kuusi pidempiä tekstejä.

Avatakseni lisää mielipidekirjoituksissa esiin nousseita teemoja käytin aineistoni ymmärtämiseen myös tutkimusta, joka tarkastelee osallisuutta YVA-menetelmää varten järjestetyissä yleisötilaisuuksissa. Käsittelin Anne Pylkkösen, Tapio Litmasen ja Matti Kojon tutkimusta, joka tarkastelee Fennovoima Oy:n ydinvoimahankkeeseen liittyvän ympäristövaikutusten arviointimenettelyn ohjelmavaiheen yleisötilaisuuksia. Tässä vaiheessa Pyhäjoelle päätyntä ydinvoimahanke harkitsi sijoituspaikkakunnaksi myös Ruotsinpyhtäätä, Kristiinankaupunkia ja Simoa, joka sijaitsee Lounais-Lapin levikkialueella. Suunnitteluvaiheessa Simoa harkittiin ydinvoimalan sijoituspaikaksi, minkä takia hankkeesta keskusteltiin tarkastelemallani mielipidepalstalla (Pylkkönen, Litmanen & Kajo 2008, 6.)

Laadullisessa tutkimuksessa kysymykseen aineiston sopivasta koosta ei ole helppo vastata. Huomiota pitää kiinnittää enemmänkin siihen, kuinka aineisto taipuu analysoitavaksi, onko sen pohjalta mahdollista tehdä loogista tulkintaa ja voiko sen pohjalta muodostaa järkevän kokonaisuuden tehtävän opinnäytetyön tai muun tutkimuksen kannalta. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole tarkoitus tehdä tilastollisia yleistyksiä vaan tutkittua tapahtumaa, toimintaa tai ilmiötä pyritään kuvaamaan, selittämään tai ymmärtämään. (Eskola & Suoranta 1998, 60–61.) Omassa tutkimuksessani aineisto ei ole laaja, mutta neljän vuoden tarkastelujakso lehden mielipidekirjoituksia antaa kohtalaisen kattavan kuvan paikallisesta julkisesta ympäristökirjoittelusta. Aineisto antaa mahdollisuuden vastata tutkimuskysymyksiin ja auttaa ymmärtämään tutkimaani ilmiötä.

Eskola ja Suoranta kirjoittavat teksteistä laadullisen tutkimuksen aineistona. Tekstit eivät vain heijastele todellisuutta vaan myös konstruoivat sitä. Lisäksi tekstien kirjoittajilla on erilaisia päämääriä. (Eskola & Suoranta 1998, 140–141.) Paikallislehtien mielipidepalstoille tuotetut tekstit eivät siis ole neutraaleja todellisuuden kuvaajia vaan niiden taustalla on erilaisia intressejä ja konteksteja. Tämä pitää huomioida tulkintoja tehdessä. Tolvanen näkee tekstit esimerkiksi haastattelutilanteita luotettavampana aineistona siinä mielessä, että ne ovat vähemmän tulkinnanvaraisia ja näyttäytyvät samanlaisina tutkijasta riippumatta (1982, 110–111). Tutkijan merkitys aineiston tulkinnassa on toki merkittävä. Toisaalta kirjallisiin aineistoihin on mahdollista palata tutkimuksen edetessä tai tutkimusta tarkastellessa, mikä lisää tutkimuksen validiteettia (Tolvanen 1982, 110–111).

Tutkimuksen eettisyys

Eettiseltä tutkimukselta vaaditaan objektiivisuutta, luotettavuutta, kriittisyyttä, arvioitavuutta ja arvovapautta, mutta näiden kriteerien täyttäminen ei riitä takaamaan tutkimuksen eettisyyttä. Tutkimuksessa on tarpeen myös arvioida, miten nämä ihanteet toteutuvat. Eettisyyteen täytyy

kiinnittää huomiota tutkimusta suunnitellessa ja rajatessa, tietoa hankkiessa ja analyysiä tehdessä ja tulkitessa. Ei voida kuitenkaan unohtaa varsinaisen tutkimusprosessin jälkeistä vaihetta, kun tutkimus julkaistaan ja siitä saatua tietoa käytetään. (Pohjola 2007, 11–12.) Tutkimuksiin liittyy aina valtaa, joten ei ole yhdentekevää miettiä, ketä tutkimus hyödyttää. Tutkimukset tuottavat tietoa, jota käytetään avuksi ilmiöiden ymmärtämisessä ja lopulta päätöksenteossa. Pohjola korostaa yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen sosiaalista vastuuta. (Pohjola 2007, 28.) Myös Tuomi ja Sarajärvi (2002, 125) huomauttavat, että tiedettä käytetään vallankäytön välineenä ja sillä voidaan siksi aiheuttaa myös vahinkoa.

Tietoja julkistaessa huolehditaan yleensä anonymiteettisuojasta (Eskola & Suoranta 1998, 57). Paikallislehtien mielipidepalstoilta kootusta aineistosta tehty tutkimus poikkeaa tästä jonkin verran, sillä aineistosta suurin osa on jo lähtökohtaisesti nimettömänä julkaistu. Jossain teksteissä on ollut mukana kirjoittajan nimi kun teksti on alun perin julkaistu lehdessä. Tällöin on myös mahdollista selvittää alkuperäinen kirjoittaja, vaikka en mainitsekaan tekstien käsittelyn yhteydessä kirjoittajaa nimeltä. Oman tutkimukseni kannalta ei ole tarpeellista käyttää tai julkaista tekstien kirjoittajien henkilötietoja.

Kaupunkilehtien asema

Lounais-Lappi on kaupunkilehti, joka jaetaan nimensä mukaisesti Lounais-Lapin alueella. Kaupunkilehdeksi määritellään ”vähintään kerran viikossa jaettava maksuton painotuote, joka sisältää toimituksellista aineistoa ja joka rahoitetaan ilmoitusmyynnillä”. Paikallislehti eroaa tästä maksullisuudellaan. Kaupunkilehti on ilmaisjakelulehti, mutta kaupunkilehteä ja paikallislehteä käytetään myös synonyymeinä. Kaikki ilmaisjakelulehdet eivät kuitenkaan ole kaupunkilehtiä, sillä osa ilmaisjakelulehdistä ilmestyy kaupunkien ulkopuolella. Perinteisesti paikallislehtiä on arvostettu kaupunkilehtiä enemmän, mutta käytännössä eroa ei usein voi vetää muun kuin sen pohjalta, onko lehti tilattava vai ilmaiseksi jaettava. Resurssien ja sisällön puolesta lehdet voivat olla hyvin samankaltaisia. Sillanpää ei pidä tarpeellisena erotella paikallislehtiä ja kaupunkilehtiä toisistaan. Paikalliset lehdet ovat yhteisöä sitovia, yhteisiä arvoja korostavia ja paikallisidentiteettiä ylläpitäviä julkaisuja. Sillanpää näkee yhteisölliset tehtävät merkittävämpinä pienillä paikkakunnilla kuin isoissa kaupungeissa. (Sillanpää 2011, 45–46.)

Vuonna 2009 tehdyn Valtakunnallisen paikallislehtitutkimuksen mukaan noin 60 prosenttia suomalaisista on lukenut ilmaisjakelulehteä viikon sisällä. Lukijamäärä on melkein 30 prosenttia pienempi kuin paikallislehdillä mutta vain reilut 10 prosenttia pienempi kuin maakuntalehdillä. Neljäsosa lukee ilmaisjakelulehden kannesta kanteen. Kyselyn mukaan 60 prosenttia vastanneista säilyttää ilmaisjakelulehteä viikon tai pidempään. (Valtakunnallinen paikallislehtitutkimus 2009.)

Uutisvirran nopeatahtisuuden vuoksi uutisten merkitys voi tuntua kansalaisista hankalalta hahmottaa, mutta kaupunki- ja ilmaisjakelulehdet hidastempoisempana mediana ehtii paneutua ilmiöihin ja tulkita niiden paikallisia merkityksiä lukijoilleen. Globaalien uutisten vastapainoksi halutaan lukea myös juttuja paikallisista asioista ja paikallisten mielipiteistä. Paikallisuudella on ihmisille merkittäviä yhteisöllisiä ulottuvuuksia, joita maakuntalehdet eivät saavuta. (Tiitinen 2011, 26–27.)

Mielipidekirjoitukset

Juha Herkmanin mukaan suomalaisessa mediassa käsitellään edelleen paljon poliittisia asioita, mutta iso osa ihmisistä seuraa mediasta vain viihteellistä sisältöä (Herkman 2011, 168–169). Hän huomauttaa, että vaikka mahdollisuuksia olisi vaikuttaa mediajulkisuuden kautta yhteiskunnalliseen päätöksentekoon, mahdollisuuksien olemassa olo ei takaa ihmisten kiinnostusta julkiseen keskusteluun. Kokemus siitä, että ei ole mahdollisuuksia vaikuttaa, passivoi yleisötilaisuuksiin osallistumista eikä vallanpitäjiä aina häiritse heitä joissain tilanteissa palveleva kansalaisten passiivisuus (Herkman 2011, 175.) Monet eivät koe tärkeänä tuoda mielipidettään esiin riippumatta siitä, mitkä todelliset vaikutusmahdollisuudet ovat. Tämä voi selittää alhaista aktiivisuutta kommentoida ajankohtaisia asioita paikallislehtien mielipidepalstoilla. Herkmanin mukaan ihmisiä voisi kannustaa aktiivisuuteen ottamalla huomioon epävirallisetkin aloitteet kuten julkinen ympäristökeskustelu ja altistamalla poliittisessa keskustelussa olevia asioita enemmän julkiselle keskustelulle (2011, 184).

Yleisönosastokirjoitukset paikallisten tunteja kuvaavana aineistona ovat toimiva valinta, koska lehtijutuissa paikallisten asema ei yleensä ole kovin vahva. Niina Martikainen (2012, 14–16) kuvailee kansalaisen asemaa ympäristöjournalismissa vähäiseksi. Lehtijutuissa haastatellaan useimmiten asiantuntijaa, jolla on hallussaan lehtijutulle toki oleellista ja tärkeää tietoa. Toisinaan jutuissa haastatellaan myös paikallisia, mutta Martikaisen mukaan paikallisen rooli jää helposti pelkäksi lehtijutun elävöittäjäksi. Uutisjutut ovat usein yksipuolisia asiantuntijuuden käytön suhteen. (Martikainen 2012, 14–16.) Lukijapalstalla kansalaiset pääsevät ääneen, mutta näille teksteille ei anneta painoarvoa siinä määrin kuin uutisjutuille (Martikainen 2012, 16). Jari Lyytimäki ja Petri Tapio (2009) puhuvat tutkimuksestaan, joka käsitteli ilmastonmuutosta koskevaa kirjoittelua Helsingin Sanomissa. Lyytimäki ja Tapio etsivät ilmastonmuutosta käsitteleviä tekstejä koko julkaisusta, mutta totesivat että eniten ilmastonmuutosta käsiteltiin (16,6 %) mielipidepalstalla. Lähes yhtä paljon asiasta kirjoitettiin kotimaan uutisissa ja ulkomaan uutisissa. Kirjoittelua lisäsi kansainväliset asiaa sivuavat kokoukset ja muuttunut sää, joka koskettaa suoraan paikallisten elämää ja siten tuo ympäristöongelmat lähemmäksi paikallisia. (Lyytimäki & Tapio

2009, 727–728.) Artikkelissa huomautetaan, että julkisen ilmastokeskustelun saavutettua huipun, keskustelu vähentyi selvästi. Lyytimäki ja Tapio viittaavat Mazuriin, jonka analyysin mukaan keskustelun saavutettua huipun se vähenee siitäkin huolimatta, että ympäristöongelma edelleen pahenisi. (Lyytimäki & Tapio 2009, 731.)

Veikko Pietilä (2010) pohtii julkisen keskustelun merkitystä. Usein korostetaan, että toimiva demokratia tarvitsee joukkoviestimiä julkisen keskustelun välineeksi. Joukkoviestimien tehtävänä pidetään julkisen keskustelun ja kritiikin esittämisen mahdollistamista. Toimivaan demokratiaan ajatellaan kuuluvan julkinen keskustelu päätöksistä. Pietilä viittaa kuitenkin esimerkiksi John Durham Petersin käsitykseen, jonka mukaan lehdistö ei ole koskaan ollut oikea paikka tarjoamaan areenaa julkiselle keskustelulle. Esimerkiksi John Dewey ja Robert E. Park ovat Pietilän mukaan esittäneet, että vaikka joukkoviestimet toimivat julkisen keskustelun lähtökohtana, varsinainen keskustelu käydään jossain muualla. Nyt monet tutkijat kuten James Carey ajattelevat, että lehdet ovat tyytyneet tiedottajan rooliin ja julkinen keskustelu on vähentynyt radikaalisti. Tähän kehitykseen on vaikuttanut myös lehtien kaupallistuminen, mikä on johtanut siihen että lehdet pyrkivät houkuttelemaan lukijoita enemmän kuin ylläpitämään kriittistä julkista keskustelua. (Pietilä 2010, 373–375.)

Paikallisen lehden asema poikkeaa hieman näistä yleisistä journalistisista ihanteista. Usein koetaan, että paikallisen lehden ei pidä kyseenalaistaa vallitsevia arvoja tai olla kovin kriittinen. Tärkeämpänä nähdään paikkakunnan tapahtumien tallentaminen tuleville sukupolville. Paikallisen lehden halutaan toimivan rakentavasti paikkakunnan yhteishengen ylläpitämiseksi. (Sillanpää 2011, 47–48.) Tämä voi tarkoittaa sitä, että keskustelussa ei kannusteta kriittisiin mielenilmauksiin. Toisaalta paikallisen lehden tehtävä ei ole myöskään olla päättäjille mieliksi. Yleisemmin koetaan, että paikalliset päättäjät ja poliitikot tarvitsevat paikallisia lehtiä enemmän kuin mitä lehdet tarvitsevat paikallisia päättäjiä ja poliitikkoja. (Sillanpää 2011, 52.) Paikkakunnan elinvoimaisuus nähdään tärkeänä yhteisenä tavoitteena, jonka korostaminen voi jopa hiljentää muita näkökantoja. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi työllisyyttä tukevien hankkeiden kannattamista riippumatta hankkeiden merkityksestä alueen luonnolle.

3.3. Metodina sisällönanalyysi

Tuomi ja Sarajärvi puhuvat teoksessaan *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi* (2002, 86) sisällönanalyysin suhteesta erilaisiin laadullisen tutkimuksen aineistoihin. He mainitsevat, että joukkotiedotuksen tuotteet kuten sanoma- ja aikakauslehdet, elokuvat, tv- ja radio-ohjelmat ovat yksi aineistovaihtoehto. Joukkotiedotuksesta on mahdollista saada ihmisten itsensä kirjoittamia tekstejä, joita tarkastelemalla voidaan päästä kiinni heidän omiin ajatuksiinsa tutkittavasta ilmiöstä.

(Tuomi & Sarajärvi 2002, 86.) Tolvasen mukaan tällainen aineisto on kuitenkin tutkimuksessa aina paikallistettava sosiaalisessa todellisuudessa ja se pitää ymmärtää suhteessa muihin ilmiöihin (Tolvanen 1982, 81–82). Joukkoviestinnästä koottu aineisto hahmotetaan osana merkitysten muodostamisen prosessia (Väliaverron 1998, 33). Tämän vuoksi on erityisen tärkeää ymmärtää kirjoitusten kontekstia ja ymmärtää kansallista ja paikallista yhteiskunnallista tilannetta tekstejä arvioidessa. Omassa tutkimuksessani olen pyrkinyt toteuttamaan tätä arvioimalla sitä kontekstia, jossa paikalliset ovat muodostaneet mielipiteensä ympäristöhankkeista. Paikallisilla on omat vielä laajemmasta kansallisesta kontekstista poikkeavat sidoksensa.

Laadullinen tutkimus rakentuu aina tutkimuskohteen ympärille. Tutkittava kohde on tällöin huomion kohteena kokonaisuudessaan, joten sitä tarkastellaan monesta näkökulmasta. Laadullisen tutkimuksen luonteen takia tutkittavana on useimmiten jokin pieni ilmiö tapaus, josta pyritään ymmärtämään ja selittämään syvällisesti. (Schreier 2012, 25–26.)

Tuomi ja Sarajärvi (2002) puhuvat niin kvalitatiiviseen kuin kvantitatiiviseenkin tutkimukseen soveltuvasta sisällönanalyysistä ensin väljänä teoreettisena kehyksenä ja sitten yksittäisenä metodina. Se on monenlaisen tutkimukseen taipuva perusanalyysimenetelmä, jota voi käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Tuomi ja Sarajärvi viittaavat tutkija Timo Laineeseen, joka on esittänyt yksinkertaisen rungon laadullisen tutkimuksen vaiheista. Yksinkertaisesti esitettynä ensin päätetään, mikä aineistossa kiinnostaa ja pidetään kiinni tästä päätöksestä. Sitten käydään läpi aineisto erotellen ja merkityksen kiinnostavat asiat. Merkityt asiat kerätään yhteen ja muut jätetään kokonaan pois. Kolmanneksi aineisto luokitellaan, teemoitellaan tai tyypitellään. Lopuksi tehdään yhteenveto. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 93–94.) Halusin käyttää omassa tutkimuksessani juuri tällaista monenlaisen taipuvaa analyysimenetelmää, joka sallii aineiston tarkastelun juuri omalle tutkimukselle tarpeellisesta näkökulmasta.

Teemoittelu voidaan soveltaa aineistoon useammalla tavalla kuten nostamalla aineistosta esiin teemoja, joiden ilmenemistä aineistossa vertaillaan. Teksteistä voidaan esimerkiksi eritellä sitaatteja. Eskola ja Suoranta viittaavat Pirjo Savolaiseen, joka erittelee neljä pelkistämisen tapaa. Teemoittelua voidaan käyttää perustelevaan tulkintaa, aineiston kuvaamiseen, tekstin elävöittämiseen (sitaatit) tai aineiston pelkistämiseen. (Eskola & Suoranta 1998, 174–175.) Alustavalla teemoittelulla kuvasin aineistoa, mutta teemoittelu pohjusti myös aineiston tulkintaa ja sitaatit elävöittivät aineiston kuvausta ja toimivat esimerkkinä aineistosta esiin nousevista ilmiöistä.

Sisällönanalyysin kolmas kohta ei ole varsinainen analyysi vaan se muodostaa analyysin yhdessä toisen ja neljännen kohdan eli yhteenvedon kanssa. Analyysin viimeisessä vaiheessa haetaan aineistosta joko yhtenevyyttä tai erilaisuutta ja sen lisäksi voidaan pyrkiä muotoilemaan toiminnan

logiikka tai tyypillinen kertomus. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 94–95.) Omassa tutkimuksessani pyrin etsimään tapoja osallistua ympäristökeskusteluun ja argumentteja, joilla omaa mielipidettä perusteltiin.

Laadullinen ja aineistolähtöinen eli induktiivinen sisällönanalyysi etenee siis kolmessa vaiheessa. Se kulkee aineiston pelkistämisestä (reduointi) ryhmittelyyn (klusterointi) ja päättyy teoreettisten käsitteiden luomiseen (abstrahointi). Pelkistys paljastaa tavallisimmat ongelmakohdat kuten asiaankuulumattomat mutta huomion vievät sivuseikat ja asiassa pysymisen hankaluuden. Tarkoituksenmukaista on keskittyä pieneen ilmiöön, jotta on mahdollista käsitellä se mahdollisimman perinpohjaisesti. Aineiston ryhmittely tapahtuu yhdistelemällä samanlaisia kohtia ensin pelkistettyjen ilmaisujen ja lopuksi käsitteiden alle. Luokittelu voi tapahtua ilmiön ominaisuuden, piirteen tai käsityksen pohjalta. Ryhmittely eli aineiston klusterointi johtaa aineiston tiivistymiseen, koska isompia asiakokonaisuuksia kootaan yhä yleisempiin ja yleisempiin luokitteluihin. Näitä kutsutaan alaluokiksi ja pääluokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 111–112.) Abstrahointivaiheessa muodostetaan pääluokkien pohjalta teoreettisia käsitteitä aineistosta olennaiseksi katsotun tiedon perusteella. Tiivistämistä jatketaan niin kauan kuin se aineiston kannalta on järkevää. Viimeistään tässä vaiheessa aineiston kielelliset ilmaisut vaihtuvat luoduiksi käsitteiksi ja johtopäätöksiksi. Klusterointia ja abstrahointia ei voi välttämättä selvärajaisesti erottaa eri vaiheiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 114–115.)

Analyysi ei pääty vielä käsitteiden luomiseen vaan niiden pohjalta on tarkoitus luoda kuvaus tutkittavasta ilmiöstä. Tutkimuskohdetta tarkastellaan suhteessa abstrahoinnissa syntyneisiin käsitteisiin ja tuloksissa esitellään tältä pohjalta syntynyt malli, käsitejärjestelmä tai aineistoa kuvaavat käsitteet tai teemat sisältöineen. Pyrkimyksenä on tutkittavien ymmärtäminen. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 115.) Laadullisessa sisällönanalyysissä voidaan tehdä päätelmiä, joiden punnitsemista jatketaan ja joihin palataan tutkimuksessa takaisin tarpeen vaatiessa. Se tarkoittaa sitä, että kovin iso aineisto voi olla ongelma. Tämä voi myös vaikuttaa tutkimuksen toistettavuuteen negatiivisesti. (Krippendorff 2013, 88–89.) Ratkaisuksi käy tutkimusta koskevien päätösten eksplikoiminen.

Teorialähtöinen ja teoriaohjaava sisällönanalyysi poikkeavat tästä hieman. Teorialähtöisessä analyysissä aineiston luokittelu tehdään teorian tai siihen kuuluvan käsitejärjestelmän pohjalta ja analyysi alkaa tämän analyysirungon muotoilusta. Analyysirungon soveltaminen tapahtuu niin, että joko aineistosta tehdään pelkästään siihen sopivia havaintoja tai sitten siihen soveltumattomista havainnoista luodaan lisää luokkia. Luokittelun tai kategorioinnin jälkeen sisällönanalyysia voi jatkaa aineiston kvantifioimisella. Kvantifioimalla saadaan määrällistä kuvausta aineistosta, mutta

usein laadullinen aineisto ei ole niin suuri että kvantifointi antaisi lisää tietoa ilmiöstä. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 116–119.) Tuomi ja Sarajärvi eivät pidä näitä esityksiä sisällönanalyysistä niinkään teknisinä analyysin toteuttamisen ohjeina vaan tapoina orientoitua tulkintaan. Kahdessa tavoista puhutaan aineiston ryhmittelemisestä ja pelkistämisestä merkityskokonaisuuksien jäsentämiseksi. Analyysin aikana merkityskokonaisuudet jäsentyvät ja niistä tehdään tulkintoja. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 103–105.)

Sisällönanalyysiä on kritisoitu keskeneräisyydestä silloin kun sen avulla toteutetussa tutkimuksessa on vain järjestelty aineistoa, joka esitellään lopullisina tuloksina. Sisällönanalyysissä on aina tarkoitus tehdä myös johtopäätöksiä luokittelun päätteeksi. Tuomi ja Sarajärvi muistuttavat, että sisällönanalyysi on diskurssianalyysin tavoin tekstianalyysia, joka käsittelee asioiden inhimillisiä merkityksiä. Ero on se, että sisällönanalyysi tutkii tekstin merkityksiä ja diskurssianalyysi sitä, miten näitä merkityksiä tuotetaan. (Tuomi & Sarajärvi 2002, 105–109.)

Margrit Schreierin mukaan reliabiliteetti ei ole tutkimuksen laadun kriteeri, jota joko on tai ei ole. Sitä löytyy jossain määrin, mikä tulisi huomioida tuloksia raportoidessa. Reliabiliteetissä on kyse siitä, kuinka johdonmukaista ja toistettavaa analyysi on ollut. Sitä sovelletaan myös laadulliseen tutkimukseen, vaikka kriitikoiden mukaan tulkinnan kontekstisidonnaisuus tekee siitä mahdotonta toistaa. Schreierin mukaan laadullisessa tutkimuksessa reliabiliteetti todistetaan esimerkiksi kuvailemalla tutkimusprosessi, miten johtopäätöksiin on päädytty ja miksi suositetaan valittua tulkintaa vaihtoehtoisten tulkintojen kustannuksella. (Schreier 2012, 166–170.) Johtopäätöksiä ei esitellä absoluuttisena totuutena vaan omana tulkintana (Schreier 2012, 34). Kun sisällönanalyysia sovelletaan dokumentteihin, pidetäänärkevimpänä keskittyä niiden päämerkityksiin (Tolvanen 1982, 90–91).

Omassa tutkimuksessani aineiston käsittely alkoi kirjoittamalla se auki niin, että tein listan teksteistä ilmestymisjärjestyksessä ja tein jokaisen tekstin pohjalta pelkistyksen, joka tiivistäen kertoo, mistä tekstissä on kyse ja mitkä ovat tekstin keskeiset kohdat. Tämän jälkeen teemoittelin tekstit sen mukaan, millaisia hankkeita ne kommentoivat. Ydinvoimaa kommentoivia tekstejä oli seitsemän, biodieseltehdasta kolme, tuulivoimaa kahdeksan, kaivoksia neljä, kolme vesistönsuojelua kommentoivaa ja yksi, joka ei suoranaisesti kytkeydy mihinkään keskusteluun. Vuonna 2013 tuli myös ympäristöaktivisteja kritisoiva kommentti, joka ei suoraan kytkeytynyt mihinkään hankkeeseen. Jaottelin tekstit myös niiden ilmestymisvuoden mukaan. Vuodelta 2011 oli kuusi tekstiä, vuodelta 2012 ei yhtään tekstiä, vuodelta 2013 kolmetoista tekstiä ja vuodelta 2014 seitsemän tekstiä. Muutamassa puheenvuorossa kommentoidaan erilaisia hankkeita, mutta

lajittelin nämä tekstit niiden keskeisimmän sisällön mukaan. Laadullisen tutkimuksen kannalta tarkoilla luvuilla ei tässä tapauksessa ole merkitystä.

Tekstien lajittelu sen mukaan, ovatko ne projektien puolella vai niitä vastaan, ei välttämättä ole tutkimuksen kannalta niin tarkoituksenmukaista kuin on tarkastella niitä sen mukaan, kannattavatko vai kritisoivatko ne sen hetkistä viranomaislinjausta suhtautumisessa hankkeiden etenemiseen. Nämä eivät nimittäin kulje käsi kädessä vaan mielipidepalstalla niin kannatetaan kuin kritisoidaankin hankkeita. Ydinvoimaa koskevista kommentteista viisi tai tulkinnasta riippuen kuusikin kritisoi vallitsevaa linjausta, yksi puhui sen hyväksymisen puolesta mutta samalla kyseenalaistaen päätöksentekotavat. Biodieseltehtaan kommentteista yksi kritisoi korkeamman tason sen hetkisiä päätöksiä ja toinen ei varsinaisesti ota kantaa. Tuulivoimaa kommentoineista yksi tuki viranomaispäätöksiä, yksi kommentti ei ottanut kantaa ja seitsemän vastusti sen hetkisiä suunnitelmia. Neljästä kaivoksia käsittelevästä kommentista kaksi kritisoi viranomaislinjaa ja kaksi suhtautuu linjaan neutraalisti. Vesistönsuojelusta puhuvassa kommentoinnissa oli viranomaislinjaa kritisoiva, yksi sille hyväksynnän antava ja yksi neutraali kommentti. Yksi puheenvuoro jää ryhmittelemättä, koska se ei selkeästi sitoudu mihinkään määrättyyn hankkeeseen.

4. Oikeuttamisen ja osallisuuden näkökulma ympäristökeskusteluun

4.1. Mieliopidekirjoitukset oikeuttamisen ja osallisuuden valossa

Ydinvoiman käsittely

Yleisönosastokirjoituksissa näkyvät ajankohtaiset aiheet, sillä vuonna 2011 Fennovoiman punnitessa Simoa ja Pyhäjokea mahdollisina ydinvoimalan sijoituspaikkoina, Lounais-Lapissa julkaistiin neljä ydinvoimaa käsittelevää tekstiä. Vastaavia tekstejä ei ollut vuonna 2012 ollenkaan, vuonna 2013 kaksi ja vuonna 2014 yksi. Vuoden 2011 lopulla tullut päätös hylätä Lounais-Lapin julkaisualueella sijaitseva Simo ydinvoimalan sijoituspaikkana vähensi heti aihetta koskevaa keskustelua (Simossa petyttiin[...] 2011). Toisaalta keskustelu ei ollut kovin vilkasta ennen ydinvoimalapäätöksestä tiedottamista, mutta voi olla että ydinvoimahankkeen ollessa vuonna 2011 jo loppuvaiheessa, paikalliset kokivat uupumista hankkeen kommentoinnin suhteen.

Tekstit voi lajitella myös sen mukaan, ottavatko tekstit kantaa projektin puolesta vai sitä vastaan. Ydinvoimaa kommentoivista teksteistä viisi on kehitteillä olevaa ydinvoimalaa vastaan ja kaksi ei varsinaisesti ole puolesta tai vastaan. Ydinvoimalasuunnitelmista puhuvista viesteistä suurin osa vastusti ydinvoimalan rakentamista.

Ydinvoimaa vastustetaan niin kansallisella kuin paikallisellakin tasolla. Lisäksi kritisoidaan sitä, että paikallisten ydinvoiman kannatuksesta on annettu todellista myönteisempi kuva. Osa paikallisista on kertonut vastustavansa ydinvoiman lisärakentamista ja kokee, että heidän osallisuuttaan ja osallisuuden vaikuttavuutta pyritään vähättelemään antamalla julkisuudessa todellista myönteisempi kuva ydinvoiman herättämistä reaktioista. Tämä paitsi turhauttaa mielipiteitään esiin tuoneita myös vähentää uskoa osallisuuden toimivuuteen.

Ensinnäkin on valitettavaa, että oletat kaikkien tukevan hanketta. Tiedät varsin hyvin, ettei se pidä paikkaansa. Ydinvoiman vastustajia on erittäin suuri joukko molemmilla seuduilla ja muualla Suomessa, sekä ulkomailla. (20.1.2011)

Kommentoijien mukaan kunnan päättäjät kannattavat ydinvoimalaa, vaikka ei ole selvitetty miten toimitaan niiden asukkaiden kanssa, joiden tontin tai kodin arvo laskee tai jotka haluavat lähteä pois. Lähelle rakennettava ydinvoimala laskee niin kiinteistöjen kuin myös tonttien arvoa ja mieliopidekirjoituksissa kysytään, kuka korvaa arvonalennuksen asukkaille.

Hanke oli myös aiheuttanut paikallisissa kahteen leiriin jakautumista ja pahaa mieltä. Kansalaisuuden maailmassa kollektiivi ja solidaarisuus ovat tärkeitä, joten hankkeen aiheuttama kahtiajakautuminen on merkittävä ongelma. Mieliopidekirjoituksissa kysytään, mihin konkreettisiin

toimiin Pyhäjoen kunta ryhtyy kuntalaisten vastakkainasettelun ja ristiriitojen vähentämiseksi. Yhteisistä sopimuksista poikkeaminen on myös kansalaisuuden maailman näkökulmasta tuomittavaa, sillä sopimukset ovat yhteisen tahdon osoitus, jota on kunnioitettava. Kommenttien mukaan jätteen loppusijoituspaikkaa ei ollut järjestetty, kaavoituksesta oli valitettu eikä ydinvoimalalle suunnitellun budjetin uskota pitävän. Sijoittajien epäillään peräännyvän, kun lopulliset kustannukset selvitetään. Mieliopidekirjoituksissa epäillään, että osakkaat joutuvat lopulta takaamaan Fennovoiman lainoja. Toimintakykyä ja tehokkuutta epäillään eli hanketta arvioidaan teollisuuden maailman arvoilla.

Voikin kysyä, haluavatko suomalaiset osakkaat, joista suurin osa on paikallisia energiayhtiöitä, kaupan (mm. Kesko ja SOK) ja teollisuuden yrityksiä, olla mukana kun todelliset kustannukset selviävät? (20.1.2011)

Kommenteissa myös arveltiin, että ydinvoimalat houkuttelevat sijoittajia, jotka saattavat kuvitella saavansa helppoja voittoja, mutta voivat joutua sijoittamaan lisää suunnitelmien muuttuessa ja pitkittyessä. Ydinvoimahankkeet jumittavat usein hyvin pitkään eivätkä aikataulut pidä, minkä kommentoijat epäilivät tapahtuvan myös tämä hankkeen kohdalla. Samaan aikaan julkisesti kerrotaan, että kaikki etenee suunnitellusti. Hankkeista kansalaisille tiedottaminen on tärkeä osallisuudelle eivätkä paikalliset usko osallisuuden toteutuvan.

Ajatellaan myös, että kun tehtaot siirtyvät yhä useammin ulkomaille ja suomalaiset pyrkivät säästämään energiaa, ei ole tarvetta rakentaa lisää ydinvoimaa. Paikalliset ajattelevat, että ydinvoimahankkeen valmistelu kulutti paljon kunnan rahoja ja vei virkamiesten huomion muiden asioiden hoitamisesta. Sähkönkulutusta kritisoidaan, sillä ilman sitä lisäenergialle ei välttämättä olisi tarvetta. Näissä perusteluissa vedotaan siis teollisuuden maailmaan, jossa ihanteena on tehokkuus, tuottavuus ja toimintakyky. Viivästyksset, aikatauluongelmat ja rahantuhlaus eivät sovi teollisuuden maailman arvoihin. Kommenteissa kehoitetaan paikallisia vaatimaan selontekoa ydinvoimahankkeeseen turhaan käytetyistä verorahoista. Paikallisilla ajatellaan olevan oikeus tietää ja vaikuttaa siihen, miten verorahoja käytetään, mutta osallisuuden ei ajatella toteutuvan ilman että päättäjiltä vaaditaan parempaa tiedottamista.

Mihin tarvitsemme ydinvoimaa, kun tehtaot viedään Aasian maihin? (...) Eikö sähkönkulutusta kodeissakin vähennetä ilmastonmuutoksen takia? (17.2.2011)

Ydinvoimakeskusteluissa oikeuttamista tehdään eniten kansalaisuuden ja teollisuuden maailmojen näkökulmasta. Kansalaisuuden maailmaan vedotaan teksteissä puhumalla mielipiteiden takana olevista kollektiiveista kuten simolaisista, kuntalaisista tai lappilaisista. Ydinvoimahanke on jakanut

paikallisia eri leireihin eli heikentänyt yhtenäisyyttä, mikä kansalaisuuden maailmassa nähdään erittäin negatiivisena asiana. Lait ja sopimukset nähdään yhteisen tahdon osoituksina, joten niiden ohittaminen tai rikkominen on virhe. Teollisuuden maailmaan vedotaan myös erityisesti puhuttaessa ydinvoimahankkeiden viivästyisestä tai suunnitelmien muuttumisesta sekä tarpeesta järjestää hankkeet tehokkaammin. Mieliopidekirjoituksissa mainitaan esimerkiksi suunnitelmien muuttuminen ja muutoksien piilottelu, sähkönkulutuksen vähentäminen ja jätteen loppusijoituspaikan selvittäminen.

Myös kodin, markkinoiden ja ekologian maailmaan vedotaan. Suunnitellun ydinvoimalan ympäristössä kerrotaan olevan koteja, joissa perheet ovat asuneet jo sukupolvien ajan, minkä takia muuttamista pidetään kohtuuttomana. Epäillään myös ydinvoiman rakentamisen kannattavuutta sijoittajien näkökulmasta. Viittauksia ekologiaan maailmaan on yllättävän vähän ja nämä viittaukset koskevat yleensä ydinjätteen loppusijoituspaikkaa. Puhetta onnettomuuksien mahdollisuudesta ei ole. Mieliopidekirjoituksissa asetetaan useimmiten markkinoiden maailman ihanteiden mukainen taloudellinen hyöty vastakkain kansalaisuuden ja teollisuuden maailmojen kanssa. Teollisuuden maailmaa käytetään myös vastakkainasettelussa muita maailmoja vastaan esimerkiksi vetoamalla ydinvoimalan tarpeellisuuteen teollisuuden sujuvuuden takaamiseksi.

Osallisuuden ei uskota toimivan, sillä mieliopidekirjoituksissa epäillään niin tiedottamisen sujuvuutta kuin myös paikallisten mieliopideiden todellista vaikuttavuutta. Tiedottaminen on usein ensimmäinen askel osallistamisen askel ja jo senkin toteutumista epäillään. Ydinvoimaa kritisoivien paikallisten huomiotta jättäminen vain vahvistaa epäluuloa osallisuuden vaikuttavuudesta.

Tuulivoiman käsittely

Tuulivoimasta kirjoitettiin eniten mieliopidepalstalla, mihin syynä voi olla aineiston keruu samaan aikaan kun tuulivoimahankkeesta tehtiin ympäristövaikutusten arviointia. Tuulivoimaa kommentoitiin vuonna 2011 kerran, vuonna 2013 viisi kertaa ja vuonna 2014 kaksi kertaa. Asian ollessa vireillä, mutta vielä epävarma, yritetään eniten ottaa kantaa asian puolesta. Tuulivoimaa kommentoitiin kahdeksan kertaa ja näistä kommenteista kolme kannatti sitä ja viisi kritisoi. Vuoden 2013 loppupuolella virinnyt keskustelu tuulivoimaloista juontaa juurensa Simon tuulivoimapuistoprojektiin, josta tehtiin samana vuonna ympäristövaikutusten arviointi (Simon tuulivoimapuistot 2013).

Ekologian maailman arvoihin vedotaan usein tuulivoimasta keskustellessa riippumatta siitä, kannatetaanko vai vastustetaanko sen rakentamista. Tuulivoimaa kannatetaan, koska sen rakentamiseen on sitouduttu kansainvälisillä sopimuksilla. Sopimuksien kunnioittaminen on tärkeää

kansalaisuuden maailmassa. Mielipidekirjoituksissa korostetaan, että se on päästötöntä energiaa, joka tuo vuokratuloa maanomistajille ja kiinteistöverotuloa kunnille. Näin viitataan ekologian maailman ohella markkinoiden maailmaan. Tuulivoima nähdään toimivana vaihtoehtona meri- ja rannikkoalueilla. Teollisuuskaupungissa tarvitaan paljon energiaa ja on etu, jos kaupunki on tämän suhteen omavarainen. Kommentoijat kiittelevät, että samassa kaupungissa oleva tuulivoimala tukee teollisuuden toimintavarmuutta ja antaa muullekin teollisuudelle sekä ihmisille viestin siitä, että kaupunki panostaa tulevaisuuteen ja sitä kautta jopa tuo lisää investointeja. Energiateollisuuden ja muun teollisuuden välinen toimiva yhteistyö on tärkeää. Nämä perustelut viittaavat teollisuuden maailmaan.

Teollisuus on ja tulee olemaan suuria energiankuluttajia ja varmistaa siten energiamuodon kannattavuutta. Myös Tornion kaupunki hyötyy hankkeesta: alueen teollisuuden omavaraisuus kasvaa ja toimintavarmuus lisääntyy. Kaupungit ja alueet hakevat vetovoimaansa lisääviä tekijöitä, ns. imagohyötyjä. Alueen vetovoima houkuttelee yrityksiä, luo työpaikkoja ja tuottaa kasvua alueelle. (15.8.2011)

Toisaalta tuulivoimaa vastustavassa viestissä kommentoidaan, että jo nykyinen tuulivoima tuo tarpeeksi imagohyötyä eikä sitä ole tarpeen rakentaa lisää. Sitä kritisoidaan, koska rannikkoalueen varaaminen tuulivoimalle ei miellytä kaikkia, varsinkaan kun aluetta on suunniteltu Natura-alueen viereen ja paikalle, joka on vahvaa virkistyskalastusaluetta. Paikalliset eivät halua tuulimyllyjä kotiseudulleen. Kodin maailman arvoihin vedotaan, kun puhutaan sukupolvien ajan käytössä olleista virkistysalueista. Kommenteissa epäillään, että meluhaitat saattavat uhata asumisen viihtyvyyttä. Arvellaan, että rakennusaikana vesi voisi samentua, mikä saattaisi haitata vaelluskalojen nousua jokeen. Rannikkoalueella on toiminut vuosikymmeniä raskasta teollisuutta ja tämän vuoksi epäillään, että merenpohjan raivaaminen voisi johtaa odottamattomiin seurauksiin kun merenpohjasta löytyy sedimentoituneita raskasmetalleja ja erilaisia kemikaaleja. Tämä perustelu viittaa ekologian maailmaan, joka on paljon käytetty oikeuttamisen maailma tuulivoimakeskusteluissa.

Alue on vanha perinne- ja virkistyskalastusalue ja vapaana tuulivoimaloista on mahdollisuus alueella vielä lapsen kengissä olevan matkailun kehittämiseen. Kaikki nämä mahdollisuudet meidän tulee säilyttää nykyisille ja ennen kaikkea tuleville torniolaisille. (18.4.2013)

ELY-keskuksen nähdään tarkoituksella hankaloittavan tuulivoimaprojektien etenemistä lausunnoillaan. Hankkeen eteneminen nähdään byrokratian vuoksi vaikeana, mitä kritisoidaan koska tehokkuus on teollisuuden maailmassa tärkeää. Kirjoittajat näkevät ELY-keskuksen tehtävän

olevan edistää tuulivoimahankkeita. Ympäristövaikutusten arviointiselostus nähdään sekavana ja tulkinnanvaraisena. ELY-keskuksen ja YVA-menettelyn tehtäviä tulkitaan kirjoituksissa väärin, mikä voi antaa paikallisille kuvan YVA-menettelyn luoman osallisuuden pinnallisuudesta. ELY-keskuksesta ja YVA-menettelystä konstruoidaan näissä kirjoituksissa teollisuuden edistäjiä sen sijaan, että korostettaisiin niiden roolia osallisuuden vahvistamisessa ja ympäristövaikutusten selvittämisessä. Toiset kokevat, että tuulivoimaa suunnitellaan paikallisilta salaa ja suunnitelmat julkaistaan vasta kun ne ovat niin pitkällä, ettei niiden suunnitteluun ole enää mahdollista osallistua. Asiantuntijoiden lausunnot eivät ole yhtenäisiä vaan ristiriitaisia keskenään. Kommentoijat pelkäävät myös, että kuten kaivosteollisuudessakin, lainsäädäntö laahaa perässä nopeasti kehittyvällä alalla, mistä seuraa myöhemmin ongelmia.

(...) Lapin ELY-keskuksen vaatimukset Ajoksen tuulivoimapuiston lisäselvityksistä eivät ole enää ympäristövaikutusten arviointia, vaan ovat sen verran laajoja ja yksityiskohtaisia selvityksiä, että ne lähentelevät tieteellisen tutkimuksen vaatimuksia.
(20.4.2011)

Pohjoisen luonnon herkkyyys ja asumisen viihtyvyys on molemmissa hankkeissa kyseenalaistettu. (2.1.2014)

Tuulivoimaa kritisoidaan siitä, että sen työllistävä vaikutus ei ole suuri. Tuulivoimalan laitteistosta vain pieni osa on kotimaista, mikä herättää huolta kotimaisen teollisuuden tukemisen ja työllistämisen lisäksi myös siksi, että sen toimivuutta arktisissa olosuhteissa epäillään. Tuulivoimaa kannattavissa kommentteissa huomautettiin, että ulkomaalaisten investoijien ja laitevalmistajien löytymiseen tulisi olla tyytyväisinen, sillä kotimaasta ei löydy potentiaalisia sijoittajia. Mainitaan myös, että kotimaisten laitevalmistajien puute on ongelma myös esimerkiksi aurinko- ja bioenergiassa ja ainakin ulkomaalaiset laitevalmistajat hyödyntävät suomalaista teollisuutta esimerkiksi käyttämällä Rautaruukin terästä.

Koska tuulivoiman käyttöasteeseen vaikuttaa epävarmasti puhaltavat tuulet, on mahdollista joutua rakentamaan varavoimala, jolla paikataan tuulivoimaa tarpeen vaatiessa. Mielipidekirjoituksissa epäillään, että varavoimalan tarve johtaa vesistö rakentamiseen, mikä tekee tuulivoiman rakentamisesta vähemmän ympäristöystävällistä. Tämä kritiikki koskee sekä teollisuuden että ekologian maailmaa. Johtuen valtion rakentamiseen lupaamasta rahasta ja sille maksetusta tuotantotuesta, tuulivoimaan menee rahaa ja mielipidepalstalla tuen epäillään passivoivan alan kehitystä. Ajatellaan myös, erilaiset tuotantotuet kannustavat liikaakin opportunistisia yrittäjiä kiinnostamaan tuulivoimasta. Kritiikki syntyy tehokkuuden näkökulmasta, jota teollisuuden maailmassa pidetään tärkeänä.

Tuulivoimaa käsittelevä keskustelu tapahtuu pääosin kansalaisuuden, teollisuuden ja ekologian maailmojen näkökulmasta. Mieli-pidepalstalla keskustellaan myös siitä, onko tuulivoimaa edes oikein tarkastella ekologisuuden näkökulmasta. Kommentoijan mukaan on tärkeämpi tarkastella sen tehokkuutta ja toimivuutta eli ottaa enemmän huomioon teollisuuden maailma. Näin asetetaan ekologian maailma ja teollisuuden maailma vastakkain. Jopa ympäristövaikutusten arviointimenetelmä tulkitaan tavaksi oikeuttaa hanke sen sijaan että aidosti tutkitaan sen vaikutuksia. Osallisuuden ja vallankäytön suhdetta tutkinut Helena Leino (2001, 60–61) pitää yhtenä vallankäytön muotona antaa julkisuudessa kuva osallisuuden vähäisestä vaikuttavuudesta, sillä siitä tulee itseään toteuttava kierre. Paikalliset eivät osallistu, koska eivät usko voivansa vaikuttaa, eikä paikallisten ääni näin näy hankkeissa.

Biodieseltehtaan käsittely

Biodieseltehdasta koskevia kommentteja tuli vuosina 2011 ja 2013–2014 joka vuosi yksi. Kaikki hanketta kommentoineet mieli-pidekirjoitukset olivat sen kannalla. Biodieseltehdasta toivotaan Kemiin, sillä sen ajatellaan vahvistavan Kemin asemaa teollisuuspaikkakuntana ja erityisesti puun jalostuksessa. Yleisönosastolla julkaistussa viestissä toivotaan, että viimeisillä metreillä tehdään kaikki mahdollinen biodieseltehtaan toteutumiseksi. Biodiesellaitos nähdään hyvänä tapana auttaa Suomen taloudellista tilannetta, sillä se toisi työpaikkoja.

Palstalle kirjoitettiin myös siitä, että Suomessa pitäisi pyrkiä vähintään energiaomavaraisuuteen, mutta mielellään tuottamaan energia yli oman maan tarpeen. Ympäristöystävällisyydestä pitäisi huolehtia ensisijaisesti lähiruokaan ja lähienergiaan panostamalla, jotta Suomen taloudellinen tilanne saadaan paremmaksi. Myös metsäteollisuudesta ajatellaan samoin. Mieli-pidepalstalle on kirjoitettu ympäristönsuojelulain uudistuksesta, johon toivotaan turpeen veron ja metsähakkeen tuen tarkistamista niiden saamiseksi kilpailukykyiselle tasolle. Vastoin kirjoittajan toiveita, Suomessa ollaan kiristämässä turpeen verotusta ja laskemassa tukea ja tämän lisäksi luomassa pykälää, joka vaikeuttaa uusien tuotantoalueiden luvitusta. Kilpailukyvyyn korostaminen viittaa markkinoiden maailman arvojen hyväksymiseen. Biodieseltehtaan kilpailukykyä korostetaan useammassa argumentissa.

Kun jokainen suomalainen tekee pieniä asioita, ja poliittiset päättäjät suuria, käänämme Suomen kelkan pitkäaikaiseen tasaiseen nousuun. Kansalaisten hyvinvointi paranee ja enemmän palveluita voidaan säilyttää. (24.10.2013)

Ympäristöstä huolehtimista pidetään hyvänä, mutta tärkeämpänä kommentteissa nähdään teollisuuden selviytymisen varmistaminen. Toisaalta turvetuotantoalueita puolustellaan sillä, miten

tehokkaasti niillä järjestetään vesiensuojelu. Teollisuuden maailman mukaisiin ihanteiden kuten tehokkuuden ja sujuvuuden arvostus on kuitenkin argumentoinnin oleellisen kohta myös silloin, kun ekologian maailma mainitaan vesiensuojelun tehokkuutta esiin tuodessa. Kritiikkiä esitettiin kuitenkin myös siitä, miten rikkidirektiiviä ajetaan läpi liian nopeasti, mikä aiheuttaa puuteollisuudessa ongelmia.

Raaka-aineen saatavuuden perusteella näyttäisi siltä, että Kemillä on hyvät mahdollisuudet pärjätä kisassa kansallisesti tärkeästä suurinvestoinnista ja vahvistaa edelleen kaupungin asemaa puuta jalostavana teollisuuspaikkakuntana. (14.2.2011)

Biodieseltehdasta koskevassa keskustelussa viitataan lähinnä teollisuuden ja markkinoiden maailmoihin. Ekologian maailman on vastakkainasettelussa toisella puolella, sillä biodiesellaitos ei ole ekologis in vaihtoehto mutta sen muiden oikeuttamisen maailmojen mukaisia hyötyjä korostetaan ja kehoitetaan unohtamaan ekologisuus. Puhutaan kilpailukyvy n parantamisesta ja tehokkuudesta. Työttömyydestä seuraavat sosiaalis et ongelmat nähdään ongelmana niistä koituvien kulujen kautta ja ympäristönsuojelun ajatellaan tapahtuvan kätevimmin ostamalla lähiruokaa – joka tukee myös kotimaista teollisuutta. Biodieseltehtaasta halutaan puhua lähinnä teollisuuden ja markkinoiden maailmojen arvoilla, minkä takia kysymyksiin oikeudenmukaisuudesta ja ympäristöhaitoista vastataan pinnallisesti. Ekologisuus käsketään jopa suoraan unohtamaan. Yksipuolinen narratiivi voi rohkaista toisia samaa mieltä olevia tuomaan mielipiteensä julki, mutta toiset pitävät mielipiteensä omana tietonaan, koska eivät halua yksin asettua muita vastaan.

Kaivoksien käsittely

Kaivoksia koskevia kommentteja julkaistiin kaksi vuonna 2013 ja kaksi vuonna 2014. Neljästä kaivoskommenttia kaikki ovat kriittisiä sen hetkisiä suunnitelmia kohtaan. Kaivoksia vastustavissa kommentteissa sanotaan, että Lappi kuuluu lappilaisille. Sillä voidaan vihjata esimerkiksi kaivosten taloudellisten ja työllistävien hyötyjen valumista Lapin ulkopuolelle tai sitä, että kaivokset rajoittavat lappilaisten mahdollisuuksia nauttia luonnosta ja hyödyntää sitä muissa elinkeinoissa. Kommentteissa sanotaan, että ulkomaalaiset kaivosyhtiöt vievät Suomen hallituksen avustuksella rikkaudet pois Suomesta jättäen jälkeensä kaivosten haittavaikutukset. Paikalliset uskovat, että päättävissä asemassa olevat kannattavat heidän vastustamiaan hankkeita. Jos kansalaisten tahto ei toteudu hankkeista päätettäessä eikä näy päätöksissä edes yhteä vaikuttavana tekijänä, ei paikallisella tasolla uskota osallisuuteen tai sen vaikuttavuuteen. Mielipidekirjoituksessa muistutetaan kaivosten sade- ja sulamisvesien tyhjentämisestä niin, että virkistyskäyttöön ehostettu ja luonnonaluilta merkittävä vesialue ei kärsi siitä. Viitataan siis ekologian ja jopa inspiraation maailmaan. Kaivos ei tule halvaksi ja mielipidepalstalla epäillään, että valtiolla ei ole nykyisessä

taloudellisessa tilanteessa varaa tukea kaivosta niin paljon kuin kaivosyhtiö toivoo. Mielipidekirjoituksissa näkyy kansalaisten maailman arvoihin sopiva argumentointi, sillä suomalaiset nähdään tiiviinä kollektiivina, jonka oikeuksia kaivoksilla poljetaan. Myös teollisuuden maailman arvoihin viitaten arvostellaan hankkeiden toimivuutta ja tehokkuutta.

Kaikki Suomen rajojen sisällä olevat kaivokset kuuluvat Suomen valtion hoteisiin, sanovatpa siihen maamme varallisuutta yhä kiihtyvällä tahdilla hukkaavat hallituksen jäsenet mitä lystävät. (...) Meille jäävät myrkkytunkiot perinnöiksi ja siivottavaksi. Suomenmaan rikkaudet on käytettävä suomalaisten hyvinvointiin ja valtionvelkojen maksuun. (19.9.2013)

Kaivos vaatisi reittiä malmin kuljettamiseksi. Reitin suhteen puhutaan raide- tai tieyhteydestä, joista jälkimmäistä perustellaan niin pienemmillä rakennuskustannuksilla kuin myös isommalla työllistävällä vaikutuksella. Ajatellaan, että kaivos olisi iso toimija, jonka seurauksena tulevat muut hankkeet, kuten raide- tai tieyhteys, auttaisivat talouden kohentamisessa ja työpaikkojen luomisessa. Mielipidekirjoituksissa ei kannateta ajatusta raaka-aineiden kuljettamisesta mahdollisimman nopeasti ja halvalla muualle, jolloin paikkakunnalla ei hyödytä jatkojalostuksesta. Mielipidepalstalle on kirjoitettu myös huolenaiheena kaivosten sade- ja sulamisvesien tyhjennys. Vesien lasku on tehtävä, mutta koska vedet kulkevat vesistöstä toiseen, on vaarana, että ne aiheuttavat samalla ongelmia herkän luonnon monimuotoisuudelle virkistyskäytössä olevassa luonnonarvoiltaan merkittävässä vesistössä. Virkistysarvoista puhuminen tuntuu viittaavan inspiraation maailmaan, jossa arvostetaan epätavallisia, arjesta erottuvia ja luomishalua aiheuttavia kokemuksia. Virkistysarvoista puhutaan samassa yhteydessä luonnonarvojen kanssa jolloin inspiraation maailmaa ja ekologian maailmaa käytetään yhdessä.

Kun asiaa tarkastellaan työllisyys- ja kokonaishyödyn näkökulmasta, taitaa tieyhteys voittaa. (...) Hyvät tieyhteydet toimivat jo itsessään hyvänä markkinamiehenä terveille, hyvälle yritysideoille. (4.9.2014)

Kaivoksiin liittyvää kritiikkiä on tullut paitsi suunnitteilla oleviin hankkeisiin myös kaivoksesta, joka on jo toiminnassa. Kommentoija epäilee, että kaivoksen puutteet eivät ole voineet jäädä ELY-keskukselta ja muilta rakennusvalvojilta huomaamatta vaan näiden on täytynyt olla mukana ongelmien peittelyssä ja pitäisi siksi olla myös vastuussa tapahtuneista vahingoista ja niiden korjaamisesta. Mielipidekirjoituksissa myös kritisoidaan vain muutaman johtohahmon syyttämistä ympäristöongelmista, joiden syntymisen on mahdollistanut laajempi joukko ihmisiä. Paikalliset kertovat näillä kommentilla epäluottamuksesta rakenteisiin ja instituutioihin, joissa osallisuutta

luodaan. Usko osallisuuden pinnallisuuteen heikentää halua ottaa kantaa hankkeisiin (Ponnikas 2000, 17.)

Kaivosteollisuutta koskevassa keskustelussa vedotaan erityisesti kansalaisuuden maailmaan. Puhutaan esimerkiksi siitä, miten suomalaiset hyötyisivät kaivoksista parhaiten. Keskusteluissa mainitaan kaivoksista saatavien hyötyjen kuuluminen suomalaisille ja kaivoksesta saatavan tuoton käyttäminen suomalaisten yhteiseksi hyväksi. Teksteistä löytyy viittauksia myös teollisuuden, ekologian ja inspiraation maailmaan. Luonnon monimuotoisuus halutaan säilyttää ja pitää luonto virkistyskäytössä.

Muu ympäristökeskustelu ja vesistönsuojelu

Vesistönsuojeluasiana kommentoitiin kahdesti vuonna 2013 ja kerran vuonna 2014. Vesistönsuojeluun liittyvät kolme kommenttia olivat sekalaista kritiikkiä ja kehitysehdotuksia. Vesistöjen kunnosta huolehtivat ovat kirjoittaneet mielipidepalstalle kalankasvattamoista. Kasvattamoa pidetään kirjoittajan mukaan paikallisten keskuudessa isona saastuttajana Isohaaran voimalaitoksen allasalueella, minkä takia ihmetellään virkamiesten sille myöntämiä lupia. Alueella koetaan, että luvat myönnetään kuulematta paikallisten mielipiteitä. Osallisuus kyseenalaistetaan. Kasvattamon lupaa perustellaan työpaikoilla ja taloudellisilla vaikutuksilla, mitä palstalle kirjoittanut arvostelee vääräksi lähtökohdaksi perustella luonnon saastuttamista. Kirjoituksessa asetetaan vastakkain markkinoiden maailma ja ekologian maailma, joista jälkimmäinen hyväksytään lähtökohdaksi arvioida hankkeita. Tärkeäksi katsotaan paikallisten viihtyminen ja oikeus vesistöön. Mielipidekirjoituksissa viitataan runsaasti kansalaisuuden maailmaan ja myös ekologian maailmaan.

Tulvasuojelun takia Torniossa suunnitellaan väylän syventämistä ja leventämistä, mikä vaatii joenvarren viljelysten salaojitusta. Mielipidepalstalle kirjoittanut paikallinen huolehtii tämän projektin ympäristövaikutuksista, kun joudutaan kaivamaan merenpohjan myrkyllisten kerrosten läpi. Itämeressä on kirjoittaman mukaan valtava myrkkynuorma eroosion takia, minkä takia väyläurakka on valtava kuten myös yhä suuremmat tulvat. Avuksi ajatellaan EU:lta saatua rahoitusta, jota paikalliset päättäjät voisivat yhdessä luonnonsuojelijoiden kanssa hakea. Ekologian maailman arvot nousevat näissä kommentteissa esille ensisijaisina perusteluina.

Kanavan pitää olla niin syvä, että sadan vuoden aikana tapahtuva maannousema ei patoa sitä. (14.11.2013)

Ympäristönsuojelulain jätevesiasetuksen uudistaminen herätti keskustelua myös vesistöjen suojelusta. Jätevesiasetuksen ajatellaan menevän liian pitkälle ja jopa ohi ympäristölain

suojelutarpeiden. Mieli-pidepalstalla toivotaan muutosta asetukseen, mutta ei varsinaisesti lakiin. Hankkeita ei välttämättä vastustettu kokonaisuudessaan vaan niiden sen hetkistä toteuttamista tai suunnitelmia pidettiin puutteellisina. Muutamassa tapauksessa kritisoitiin lähinnä siten, miten hanketta oli valmisteltu. Tällöin tyypillisesti puututtiin siihen, että jokin näkökulma oli jäänyt kuulematta tai jotain näkökulmaa painotettiin liikaa. Kiiteltiin paikallisten kuulemista. Positiiviset esimerkit toimivasta ja vaikuttavasta osallistumisesta vahvistavat osallisuutta.

Kansalaisten vahvaa ääntä on kuultu. (2.10.2014)

Vesistönsuojelua koskevaa keskustelua käydään eniten kansalaisuuden maailman näkökulmasta, mutta viittauksia on myös ekologian, inspiraation ja teollisuuden maailmoihin. Puhutaan paljon kollektiivien mielipiteistä ja yhdessä säädettyjen lakien noudattamisesta. Luonnon monimuotoisuudesta ja puhtaudesta on myös puhetta, mutta useimmiten toissijaisesti sitä kautta, että kollektiiveilla on oikeus nauttia puhtaasta luonnosta. Teollisuuden maailma tulee esiin puhuttaessa tehokkaimmasta tavasta hoitaa tulvasuojelu. Yhdessä tekstissä myös kysytään, miksi luonnon tuhoamista ja saastuttamista aina verrataan rahaan eli ekologian maailma ja markkinoiden maailma asetetaan vastakkain.

Eri hankkeita koskevien kommenttien määrän syytä voi yrittää tulkita aiheiden ajankohtaisuuden perusteella. Kaiken kaikkiaan mieli-pidepalstalle ei tullut kovin runsaasti mieli-pidekirjoituksia vuosien 2011–2014 aikana ympäristöasioihin liittyen. Isot uutiset noteerattiin, mutta nekin lyhyesti. Yksi mieli-pidepalstalle saapunut kommentti kritisoi ydinvoiman vastustajia, jotka turhaan kuluttavat sähköä ja toinen aktivisteja työpaikkojen viemisestä kytkemättä kommenttiaan mihinkään määrättyyn ympäristöhankkeeseen. Sähkönkulutuksen vähentämisestä puhuvan kommentin voidaan ajatella kritisoivan teollisuuden maailman sujuvuuden ja tehokkuuden näkökulmasta.

4.2. Näkökulmia oikeuttamiseen

Kävin mieli-pidekirjoitukset läpi oikeuttamisen maailmojen näkökulmasta ja tein aineistosta taulukon, joka kertoo kuinka usein oikeuttamisen maailmoja käytettiin. Laskin maailmoihin viittaamiset niin, että jos yhdessä tekstissä perustellaan useamman kerran mieli-pidettä samalla oikeuttamisen maailmalla, tämä lasketaan yhdeksi kerraksi. Yhdessä tekstissä kuitenkin saatettiin vedota useampaan oikeuttamisen maailmaan ja silloin lasken ne erilliseksi kerroiksi. Kommenteissa eri maailmoihin saatettiin vedota niin hankkeiden puolustamiseksi kuin vastustamiseksi. Toiset maailmat nähtiin viittausmääristä tulkiten toisia hyödyllisempinä omaa mieli-pidettä perustellessa.

Taulukkoa tehdessä tuli ilmi, että ydinvoimasta ja tuulivoimasta puhuvissa kirjoituksissa käytettiin oikeuttamisen maailmoja monipuolisimmin. Ydinvoimaa koskevissa kirjoituksissa vedottiin kuuteen oikeuttamisen maailmaan: kansalaisuuden, maineen, teollisuuden, markkinoiden, ekologian ja kodin. Tuulivoima käytti kaikkia seitsemää oikeuttamisen maailmaa, myös inspiraation maailmaa. Vaikka ydinvoimasta ja tuulivoimasta puhuvissa teksteissä käytettiin eri oikeuttamisen maailmoja tasapuolisimmin, näkyi siellä painotus kansalaisuuden, teollisuuden ja ekologian maailmoihin vetoamiseen.

Kansalaisuuden, teollisuuden ja ekologian maailmoja käytettiin eniten myös puhuttaessa kaivoksista, biodiesellaitoksista ja vesistöihin liittyvistä projekteista. Kaivoksista ja biodiesellaitoksista puhuttaessa viitattiin myös ainakin kolmeen maailmaan: kaivosten kohdalla kansalaisuuden, teollisuuden ja ekologian ja biodiesellaitoksen kohdalla kansalaisuuden, maineen, teollisuuden, markkinoiden ja ekologian maailmoihin. Viittauksia oli ehkä vähemmän, mutta biodiesellaitoksen kohdalla ne jakaantuivat tasaisemmin eri oikeuttamisen maailmojen käyttöön. Vesistöjen kunnosta puhuessa käytettiin vain kansalaisuuden ja ekologian maailmoja mielipiteiden perusteluun.

Oikeuttamisen maailmojen monipuolinen käyttö voi kertoa keskustelun kiihkeydestä. Kaikkia tilanteeseen soveltuvia ja yhteisesti tärkeinä pidettyjä maailmoja käytetään, koska on erityisen tärkeää vakuuttaa muut ja puolustaa tai vastustaa hanketta kaikilta mahdollisilta kannoilta. Voidaan kuitenkin kysyä, kertooko oikeuttamisen maailman käyttäminen aina maailman edustaman periaatteen hyväksymisestä vai onko joskus kyse siitä, että vastataan kritiikkiin vastapuolen perusteluiden hiljentämiseksi. Erityisesti ekologian maailmasta puhuttaessa tästä voi olla kyse. Ekologian maailmaa käytettiin mielipidekirjoituksissa harvoin ensisijaisena perusteena, mutta toistuvasti muiden oikeuttamisen maailmojen ohella. Paikalliset eivät ehkä näe ekologian maailmaa oleellisena ympäristökeskustelussa, mutta lisäävät kirjoitukseensa ekologian maailman arvoja mukailevia perusteita vastatakseen näennäisesti ympäristöhuoliin.

Ydinvoimaa ja tuulivoimaa koskeva ympäristökeskustelu oli runsainta ja siinä oikeuttamisen maailmoja sovellettiin monipuolisimmin verrattuna kaivoksiin ja biodiesellaitoksiin, joista keskustellessa käytettiin pääasiassa muutamaa oikeuttamisen maailmaa. Kuitenkin myös ydinvoima- ja tuulivoimakeskusteluissa oli painotus samoihin yleisempiin oikeuttamisen maailmoihin eli kansalaisuuden ja teollisuuden maailmoihin. Perusteluiden painottuminen näihin oikeuttamisen maailmoihin kertoo niiden saamasta laajasta hyväksynnästä julkisessa keskustelussa. Kansalaiset ovat tottuneet näkemään hankkeet näistä näkökulmista eivätkä itse välttämättä tiedosta tekevänsä arvovalintoja kirjoituksissaan. Kuitenkin sujuvuuden, tuottavuuden, yhteisön ja

demokratian korostaminen on merkittävä arvovalinta ympäristökeskustelussa. Arvovalinta tehdään, mutta ei välttämättä tietoisesti (Joutsenvirta 2006, 252). Hankkeen puolustamiseen tai kritiikkiin vastaaminen voi olla väitteen edustaman oikeuttamisen maailman hyväksymistä perustelujen lähtökohdaksi. Oikeuttamisen maailmat kertovat kulttuurisesta ilmapiiristä, jossa keskustelua käydään. Tuomalla perusteluiden takana olevat kulttuuriset implikaatiot esiin saadaan jopa otettua askelia kohti keskustelun eri osapuolien syvällisempää ymmärtämistä. Käytettyjen oikeuttamisen maailmojen valintaan liittyy myös valta. Paikallisten on usein vaikuttaakseen vedottava suosituimpiin oikeuttamisen maailmoihin. Tämä valta on kuitenkin alue, johon Boltanski ja Thévenot eivät juuri paneudu (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 48).

Ympäristökeskustelut kansainvälisestä näkökulmasta

Kaksi oikeuttamisen maailmaa nousee eniten esiin kaikista ympäristöhankkeita koskevista keskusteluista ja nämä ovat kansalaisuuden ja teollisuuden maailmat. Mielipidepalstalla pyritään vetoamaan laajoihin joukkoihin, joten on luontevaa että usein keskusteluissa esiintyvät oikeuttamiset maailmat, joille olennaista on yhteisön hyvä ja yhteiskunnan toimivuus ja tehokkuus. Myös Thévenot, Moody ja Lafaye (2002, 240–243) havainnoivat teollisuuden maailman aktiivista käyttöä oikeuttamisessa niin amerikkalaisessa kuin myös ranskalaisessa ympäristökeskustelussa. Heidän mukaan teollisuuden ja kansalaisuuden maailmat muodostavat yhdistelmän, jossa kansanvaltaisuus, yhteinen hyvä ja suunnitteluosaaminen yhdessä luovat parhaan mahdollisen suunnitelman koko kansan kannalta. Ranskassa teollisuuden maailma on tyypillisesti ekologian maailmaakin merkittävämpi tekijä ja esimerkiksi vihreinä pidettyjä energiamuotoja tuetaan erityisesti niiden teollisuuden maailman kannalta olennaisten ominaisuuksien takia. Kansalaisuuden maailma on Thévenot'n, Moodyn ja Lafayen (2002, 44–45, 59) mukaan useimmin ympäristökiistoissa käytetty oikeuttamisen maailma niin Yhdysvalloissa kuin myös Ranskassa. Tyypillisesti vedotaan kansalaisten tarpeisiin vastaamiseen. Huomattavaa on, että siinä missä kansalaisuuden ja teollisuuden maailmat kytkeytyvät Ranskassa vahvasti toisiinsa, Yhdysvalloissa kansalaisuuden maailman rinnalle, ja harmoniseen yhteiseloon, nousee usein markkinoiden maailma. Saman oikeuttamisen maailman sisältä voidaan myös korostaa eri asioita eri maiden keskusteluissa (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 46).

Toisaalta voisi olettaa ympäristökeskusteluissa ekologian maailman olevan isommassa roolissa perusteluissa, mutta luonnon arvo nähdään enemmän välillisesti. Thévenot, Moody & Lafaye ovat huomanneet saman ilmiön amerikkalaisessa ja ranskalaisessa ympäristökeskustelussa. Tässä suhteessa tutkimani ympäristökeskustelu vastaa laajempaa kansainvälistä keskustelua. Suojeltu luonto nähdään eri tavoin eri maiden keskusteluissa. Yhdysvalloissa luonto nähdään villinä ja

ihmisistä erillisenä kun taas Ranskassa tarkastellaan luonnon ja ihmisen sopuisaa rinnakkaiseloa. Thévenot, Moody ja Lafaye (2000) huomasivat ranskalaisia ja yhdysvaltalaisia ympäristökiistoja vertaillaan, että markkinoiden maailmaan vetoaminen on tyypillistä Yhdysvalloissa, mutta ei Ranskassa. Markkinoiden maailmaan vetoamista odotin enemmän, mutta suomalainen ympäristökeskustelu on tässä lähempänä ranskalaista kuin amerikkalaista. Toki keskusteluun osallistuvilla markkinoiden maailman arvot voivat olla tärkeitä, mutta ne naamioidaan kollektiivin edun tai yhteiskunnan toimimisen edistämiseksi. Markkinoiden maailmaa käytetään perusteluun lähinnä silloin kun hanketta perusteellaan paikallisella kehityksellä. Yhdysvalloissa markkinoiden maailma on merkittävä tekijä väitteen hyväksyttävyydelle. (Thévenot, Moody & Lafaye 2000, 239–240, 59.)

Muita kirjoituksista löytyviä oikeuttamisen maailmoja ovat perheen, markkinoiden ja inspiraation maailmat. Luonnon monimuotoisuus ja puhtaus mainitaan usein, mutta samaan hengenvetoon saatetaan korostaa esimerkiksi yhteisön oikeutta puhtaaseen luontoon. Ekologian maailmaa käytetään usein muiden rinnalla. Ehkä yllättäen Thévenot, Moody ja Lafaye (2000, 62–66) kertovat, että myös inspiraation maailmaa käytetään säännöllisesti oikeuttamiseen sekä ranskalaisessa että amerikkalaisessa keskustelussa. Sitä käytetään myös muutamassa aineistoni mielipidekirjoituksessa. Myös perheen maailma on paljon käytetty, vaikkakin sitä käytetään hieman eri tavoin ranskalaisessa ja amerikkalaisessa ympäristökeskustelussa. Helsinkiläisen ja pietarilaisen asukasliikkeen eroja Thévenot'n yhteisyyden kieliopin valossa tarkastellut Markku Lonkila (2011) näkee eron eri kulttuureissa tehdyn argumentoinnin välillä. Venäläinen aktivisti käyttää vahvasti henkilökohtaisia perusteita kun taas suomalainen erityisesti korostaa, että ei ajattele asiaa vain omasta näkökulmastaan. (Lonkila 2011, 22–23.) Perheen maailma on erityisesti Ranskassa mutta myös Yhdysvalloissa paljon käytetty (Thévenot, Moody & Lafaye 2000, 62). Tutkimissani mielipidekirjoituksissa sitä ei kuitenkaan usein mainittu.

Osallisuus näkökulmana

Mielipidekirjoituksissa osallisuuden toteutumista ei juurikaan kommentoida suoraan. Sen sijaan kansalaiset ottavat kantaa osallisuuden vaikuttavuuteen ja muutamissa kirjoituksissa myös kyseenalaistavat YVA-menettelyn onnistumista. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn tarkoitus on ollut lisätä osallisuutta. Pylkkösen, Litmasen ja Kojon (2008) tutkimuksessa on tarkasteltu paikallisten kokemuksia osallisuuden toteutumisesta, merkityksestä ja vaikuttavuudesta.

Outi Autti (2013) käsittelee vesivoimarakentamisen aiheuttamia muutoksia historiallisessa kontekstissa ja paikallisten näkökulmasta. Osallisuuden muutos on yksi Auttin näkökulmista tutkittavaan asiaan. Autti pohtii tätä paikallisen asiantuntijuuden arvostamisen näkökulmasta.

Tutkimuksessa tuli esiin, että varsinkin alussa hierarkkinen, tietoon ja valtaan perustuva valtasuhde esti paikallisilta todellisen osallisuuden ja vaikuttamisen. Energiantuotanto nähtiin tärkeänä koko kansan päämääränä, jonka haastamiselle ei annettu tilaa. Samalla tavalla vahva narratiivi esimerkiksi huonosta taloustilanteesta ja siihen puuttumisen tärkeydestä voi hiljentää paikallisia, joiden voi olla ilmapiirin takia vaikea ilmaista julkisessa keskustelussa eriävä mielipide. Asenneilmapiirin muututtua syntyneitä vahinkoja pyrittiin kuitenkin jossain määrin korjaamaan, mitä eniten edisti paikallisten aktiivisuus. Auttin mukaan kyseessä on Beckin riskiyhteiskuntakäsitteistön mukainen muutos edistysuskon vaihtumisesta haittojen näkemiseen. Paikallisten asiantuntijuudelle ei ollut annettu tilaa, mikä näkyi siinäkin, että paikalliset eivät enää vaatineet asiantuntijan roolia vaan kokivat tietonsa ja kokemuksensa tarpeettomaksi. Vielä rakentamisen aiheuttamista korvauksistakin neuvoteltaessa jokiyhtiön edustajat kokivat, että paikallisilla ei ole asiantuntemusta vahinkojen laajuudesta. Samoin ympäristökeskustelussa vähättelevä suhtautuminen voi aiheuttaa paikallisissa itesesensuuria.

Auttin mukaan osallisuus vahvistaa demokratiaa ja näkemykset paikallisesta osaamattomana ja tietämättömänä, jopa kykenemättömänä omaksumaan asiantuntijätietoa, ovat vääriä. Autti myös huomauttaa asiantuntijuuden aina jakautuvan pienempiin erikoisaloihin, joiden asiantuntijoita paikalliset voivat hyvin olla. Asiantuntijalla voi olla omasta alastaan hyvin tarkkaa tietoa, mutta hyvin vähän oman rajatun tiedon ulkopuolelta. Myös ymmärtämällä asiantuntijuuden enemmänkin vuorovaikutuksessa syntyväksi kuin ihmisen ominaisuudeksi voisi osallisuus toteutua paremmin. (Autti 2013, 165–177.) Autti avaa osallisuutta monipuolisesti, mikä antaa mahdollisuuden tarkastella myös aineistoa uudesta näkökulmasta. Osallisuuden onnistumisessa ei ole aina kyse vain mahdollisuuksien antamisesta osallisuuteen vaan myös osallistumista kannustavan ilmapiirin luomisesta. Riippumatta siitä miten osallisuus järjestetään, jos paikalliset eivät usko että heidän mielipiteillään on painoarvoa, epäluottamus vaikuttavuuteen aiheuttaa sen, ettei osallistumishalukkuutta löydy.

Oikeuttaminen ja osallisuus yleisötilaisuuksissa

Anne Pykkösen, Tapio Litmasen ja Matti Kojon (2008, 6) tutkimus tarkastelee Fennovoima Oy:n ydinvoimahankkeen ympäristövaikutusten arviointia varten pidettyjä yleisötilaisuuksia. Tilaisuuksia pidettiin neljällä paikkakunnalla, joiden joukossa on Lounais-Lapin levikkialueella oleva Simo. Raportissa käydään läpi sitä, millaisia asioita tilaisuuksissa nousi esiin ja millaisiin aihealueisiin nämä asiat jakaantuivat. (Pykkönen, Litmanen & Kojo 2008, 6.) Yleisötilaisuudet ovat paikallisille yksi tapa osallistua ympäristökeskusteluun. Käsittelen Simossa järjestetyn yleisötilaisuuden sisältöä, sillä haluan avata raportin avulla lisää niitä asioita, jotka nousevat esiin mielipidepalstalta

kootun aineiston käsittelyssä. Fennovoiman ydinvoimahankkeesta keskustellaan niin Pylkkösen, Litmasen ja Kojon tutkimuksessa kuin myös mielipidepalstalla, mutta tutkimuksessa tulee esiin uusia näkökulmia. Osallisuus mahdollistuu niin mielipidepalstalla kuin myös tutkituissa yleisötilaisuuksissa, mutta esiin tulevien asioiden erot voivat johtua siitä, miten hyödyllisenä vaikuttamiskeinona paikalliset pitävät julkista keskustelua ja YVA-prosessin yleisötilaisuuksia. Kyseessä voi olla myös ero kynnyksessä osallistua.

Yleisötilaisuuksia pitävä taho päätti, että puheenvuoroja pyritään jakamaan mahdollisimman usealle halukkaalle. Tämän avulla saatiin mahdollisimman monta näkökulmaa esiin, mutta samalla yksittäisiin kommentteihin syventyminen ei ollut mahdollista. Osallistuja sai esittää 1-3 puheenvuoroa, jotka saattoivat olla kommentteja, kysymyksiä tai tarkennuksia. Yhdessä puheenvuorossa saatettiin käsitellä useampia aiheita. (Pylkkönen, Litmanen & Kojo 2008, 20–21)

Kaikissa eri yleisötilaisuuksissa esiin tulleet asiat lajiteltiin raportissa kuuteen pääluokkaan. Kaksi isointa luokkaa ovat YVA:ssa selvitettävät ympäristövaikutukset, YVA-menettelyn sidosryhmät (suurimpana ryhmänä eri tahojen rooli tai valta YVA:ssa) ja hankkeen taustalla olevien perusteluiden ja tietopohjan luotettavuus. Pylkkösen, Litmasen ja Kojon mukaan (2008, 62) kaikista puheenvuoroista 70 prosenttia käsitteli juuri näitä asioita. (Pylkkönen, Litmanen & Kojo 2008, 46–51.)

Mielipidekirjoitusten tarkastelussa tuli esiin, että ydinvoimaa käsittelevissä kommentteissa käytettiin oikeuttamisen maailmoja monipuolisimmin. Viittauksia oli eniten kansalaisuuden ja teollisuuden maailmaan, mutta myös ekologian, markkinoiden ja kodin maailmaan. Yleisötilaisuudessa esitettiin 39 kommenttia tai kysymystä, joista neljäsosa käsitteli ympäristövaikutuksia. Terveysvaikutuksia tai onnettomuuden mahdollisuutta käsiteltiin kuudessa puheenvuorossa. Talous- ja työllisyysvaikutukset otettiin esille vain kahdesti. Ympäristövaikutuksia koskevia kommentteja ei kuitenkaan suoraan voi tulkita ekologian maailmaan viittaaviksi, sillä kuten mielipidepalstallakin tuli ilmi, ympäristövaikutuksista puhutaan usein koska ollaan huolestuneita niiden vaikutuksesta esimerkiksi virkistymiseen tai elinkeinoon. On kuitenkin merkittävää, miten erilaisilla kysymyksillä ja kommentteilla jakaantuivat eri aiheisiin yleisötilaisuudessa ja mielipidepalstalla. Voi olla, että yleisötilaisuus nähdään juurikin mahdollisuutena kysyä tai kommentoida henkilökohtaisesti merkittäviä asioita, joten puheena ovat paikallisille tärkeät luontoarvot ja terveysvaikutukset. Mielipidepalstalla pyritään vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen ja kommentoijat voivat kokea, että tehokkaimpina pidetyt oikeuttamisen maailmat ovat kansalaisuuden ja teollisuuden maailmat. Toisaalta asiaa voi tulkita niinkin, että ydinvoimaa on perusteltu jo niin paljon kansalaisuuden ja teollisuuden maailman näkökulmasta, että

yleisötilaisuuteen jää keskusteltavaksi ydinvoiman vaikutukset muiden maailmojen näkökulmasta. Tällöin esiin nousee ekologisuus. Terveysvaikutuksia ja onnettomuuden mahdollisuutta käsittelevät kommentit voi tulkita kansalaisuuden maailmaan kytkeytyviksi, sillä kansalaisilla ajatellaan olevan oikeus, yhdessä säädettyjen lakienkin kautta, terveelliseen elinympäristöön. (Pylkkönen, Litmanen & Kojo 2008, 46–51.)

Yleisötilaisuudessa nousi esille kysymys osallisuudesta. Haluttiin tietää, miksi paikallisten kuten maanomistajien ja kalastajien tietoa ei hyödynnetty asiantuntijatiedon rinnalla. (Pylkkönen, Litmanen & Kojo 2008, 50–51.) Bäcklund, Häkli ja Schulman (2002, 7-10) arvioivatkin osallisuuden hankaluudeksi paikallisen asiantuntijuuden kielen, jota muissa asiantuntijuuden tavoissa ei ymmärretä. Muutamien kommenttien esittäjät kokivat, että paikallisille ei ole annettu mahdollisuuksia osallistua tai että osallisuus oli jäänyt pintapuoliseksi. Kokemus voi syntyä siitä, että osallistamisesta huolimatta osallisuuden vaikuttavuus on vähäistä.

Pyykkönen, Litmanen ja Kojo (2008, 51) kertovat, että osallistumisen mahdollisuuksia kritisoitiin siksikin, että toiset olisivat halunneet osallistua laajemmin ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn esimerkiksi tarkkailemalla prosessia alusta loppuun. Osallistumishalua olisi ollut myös kunnan ulkopuolella, mutta osallisuutta ei ulotettu kuntalaisten ulkopuolelle. Tätä tukee myös Hokkasen (2007, 99) ajatus siitä, että koska suuria linjauksia ja valintoja tehdään heti ympäristövaikutusten arviointimenettelyn alussa, tulisi kansalaisilla olla mahdollisuus vaikuttaa prosessiin alusta lähtien. Voi tulkita, että kansalaisia kiinnostaa osallisuus paljon laajemmin kuin miten sille tällä hetkellä annetaan mahdollisuus YVA-menettelyssä tai sen ulkopuolella. Juuri tästä on kysymys kun eritellään osallistumisen ja osallistamisen käsitteitä. Osallistamisessa on kyse julkishallinnosta tai muulta ylemmältä taholta tulevasta toiminnasta, jossa osallistamisen mahdollisuudet on jo valmiiksi määritelty. Osallistumisen tavat voidaan tarkoituksellisesti tai huolimattomasti tehdä niin, että ne eivät kannusta osallistumiseen vaan pienentävät sitä potentiaalista panosta, jonka kansalaiset voisivat antaa.

Yhteysviranomaisella on merkittävä rooli osallisuuden toteutumisessa. Yhteysviranomaisen määrittelee, milloin ympäristövaikutusten arviointimenettely on tehtävä ja milloin ei. Koska YVA-menettely on pääasiallinen tapa luoda osallistumisen mahdollisuuksia kansalaisille, sen toteuttamatta jättäminen vähemmän merkittäviksi arvioituissa hankkeissa todennäköisesti tarkoittaa kansalaisten jättämistä hankkeiden ulkopuolelle. Erityisesti kansainvälisesti on myös esimerkkejä tapauksista, joissa ympäristöä muokkaavaa hanketta suunnitellaan ensin todellista pienimuotoisempaan ympäristövaikutusten arviointimenettelyn välttämiseksi (Smith & Pangsapa 2008, 219).

Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn vaikuttavuus ympäristöluvan saamiseen kiinnosti kansalaisia. (Pylkkönen, Litmanen & Kojo 2008, 50–53.) YVA voi olla vaikuttava, mutta sitä se ei aina ole (Hokkanen 2007, 100). YVA-menettely itsessäänkin voi olla hankala hahmottaa, mutta erityisen hankalaksi sen vaikuttavuuden hahmottamisen tekee tarkan määrittelyn puuttuminen sen merkityksestä ympäristöluvan saamiseksi. Mielipidepalstalla ympäristövaikutusten arviointimenettelyn rooli tulkittiin esimerkiksi keinoksi viedä hankkeet läpi. Tällöin jätetään huomioimatta YVA-menettelyn rooli osallisuuden turvaamisessa ja ympäristövaikutusten selvittämisessä.

4.3. Osallisuus ja julkinen ympäristökeskustelu

Hankkeilla kuten kaivoksilla ja ydinvoimaloilla on valtavat vaikutukset ympäristöön, mutta tästä huolimatta niiden käsittely mediassa ei ole niin runsasta kuin voisi odottaa. Mistä tämä johtuu? Nicholas Nash ja Alan Lewis (2006) pohtivat yksilön aktiivisuutta ympäristökiistoissa. Nashin ja Lewisin oma tutkimus tukee mallia jo 1970-luvulla puheeksi nousseesta hallitsevasta sosiaalisesta paradigmasta, joka rohkaisee kansalaisia passiivisuuteen niin isommissa kuin paikallisissakin ympäristöongelmissa. Tämän tarkoituksena voi esimerkiksi olla estää ympäristöhuolien nouseminen sille tasolle, missä ne haittaavat hallitsevien ryhmien intressien toteutumista. Kansalaisille vakuutetaan, että hallitsevat instituutiot ja teollisuus huolehtivat ympäristöongelmista. Ympäristöhuolia myös vähätellään ja annetaan ymmärtää, ettei kenenkään tarvitse muuttaa elämäntyyliä luonnon suojelemiseksi. Paradigman yli pääsemiseksi Nash ja Lewis kannattavat aktiivisuuden ja osallisuuden edistämistä ruohonjuuritasolla, jolla paradigma ei niin vahvasti vaikuta. (Nash & Lewis 2006, 153–154, 157–160.)

Hallitsevalla sosiaalisella paradigmalla tai DSP:llä (Dominant Social Paradigm) on kolme erilaista ulottuvuutta: teknologinen, taloudellinen ja poliittinen. Teknologinen ulottuvuus vakuuttaa, että kaikki haaveet teknologisista läpimurroista tulevat pian toteen ja näin kehitys ratkaisee kaikki ympäristöongelmat. (Nash & Lewis 2006, 160–162.) Raymond Murphyn (1997) mukaan Beckin käsite riskiyhteiskunnasta kytkeytyy erityisesti tähän teknologiseen ulottuvuuteen. Tieteen ja teknologian kehitys luo harhan siitä, että ihmiset kykenevät manipuloimaan luontoa ja selviytymään mistä vain ympäristökriisistä, mutta todellisuudessa lisääntynyt tieto luo vain enemmän ymmärtämättömyyttä luontoa kohtaan. (Murphy 2007, 73.)

Taloudellinen ulottuvuus lupaa jatkuvaa taloudellista kasvua ja materialistista mielihyvää kansalaisille. Ajatellaan että tähän päästään käyttämällä resurssit yhä tehokkaammin hyödyksi. Markkinoilla asioiden kuten uusiutumattomien energiavarojen hinta muodostuu suureksi, mikä vähentää niiden käyttämistä ja luo paineen vaihtoehdoisen ratkaisun keksimiselle. Talouden

paradigman mukaan tämä on paras tapa suojella ympäristöä, mutta jättää huomioimatta hyödykkeet kuten veden ja ilman, joille ei ole helppoa määritellä hintaa. (Nash & Lewis 2006, 160–162.) Taloudellinen ulottuvuus jättää huomioimatta myös sen, että taloudellinen kasvu tarkoittaa myös kuluttamisen kasvua, mikä on merkittävä tekijä ympäristöongelmien kasvulle yhä suurempaan ja suurempaan mittakaavaan (Murphy 1997, 145–146.)

Viimeinen ulottuvuus on poliittinen ja siihen kuuluu ajatus vapaudesta kuluttaa ja osallistua markkinamaailmaan omaa etua tavoittelevana yksilönä. Valtiolla on pieni rooli pääasiassa vapaiden markkinoiden takaajana ja omistamista koskevien sääntöjen vartijana. Näiden kolmen DSP:n ulottuvuuden yhdistelmä vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja kannustaa unohtamaan ympäristöhaitat tai halun muuttaa yhteiskuntaa tai sen arvoja. Nashin ja Lewisin tutkimuksessa testattiin DSP:aan uskomisen ja ympäristöhuolen tai ympäristöaktiivisuuden yhteyttä ja huomattiin, että mitä vahvemmin DSP:aan uskottiin, sitä vähemmän oltiin huolestuneita ympäristöstä. Toisaalta joissain tapauksissa ympäristöstä kuitenkin oltiin huolestuneita mutta uskottiin tilanteen parantuvan DSP:n mukaisia ihanteita seuraamalla. (Nash & Lewis 2006, 160–162.) Mielenpidekirjoituksissa nousi usein esiin teollisuuden maailma, jonka arvojen suosiolla voi olla yhteys hallitsevaan sosiaaliseen paradigmaan. Teollisuuden maailmassa arvostetaan tutkimusta ja asiantuntijuutta, joiden avulla halutaan edistää tehokkuutta. Edistysusko voi yhdistyä ihmisten mielisä teollisuuden maailman arvoihin, vaikka teollisuuden maailma ei varsinaisesti ota kantaa ympäristöasioihin. Saastumista ja hävikkiä paheksutaan, mutta ympäristön ja luonnon puhtaus ei kuitenkaan kuulu teollisuuden arvoihin.

Nash ja Lewis puhuvat laajemminkin tutkimuksista, jotka käsittelevät ympäristöstä huolestumista. He viittaavat teoriaan siitä, miten ihmiset ovat tietoisempia ja huolestuneempia maailmanlaajuisista kuin paikallisista ympäristöongelmista. Myös ajallisesti kaukaisemmat ympäristöongelmat huolestuttavat ihmisiä enemmän kuin aikaisemmin toteutuvat. Toisaalta ihmiset ottavat enemmän vastuuta paikallisista ongelmista, mikä johtaa todennäköisemmin toimintaan. (Nash & Lewis 2006, 163.) Nash ja Lewis kokevat, että johtuen valtion intresseistä suojella taloudellisia etuja, on epätodennäköistä, että valtio sitoutuisi tehokkaisiin toimiin ympäristökansalaisuuteen kannustamiseksi (Nash & Lewis 2006, 174). Todellisuudessa kansalaisia kannustetaan materialismiin ja taloudellisen kasvun edistämiseen, mutta näiden seuraukset peitetään niin, että kansalaiset eivät yhdistä kulutustottumuksiaan niistä seuraaviin ongelmiin. Tämä estää ympäristöhuolien ratkaisuun keskittymistä, vaikka valistetut kansalaiset todennäköisesti haluaisivat tehdä parempia valintoja ympäristön hyväksi.

DSP voi selittää myös mielipidepalstalle tulleiden ympäristöä koskevien kirjoitusten loppujen lopuksi melko niukkaa määrää. Voi olla, että kansalaiset kokevat valtion ja byrokratian kuten ympäristöluvan ja ympäristövaikutusten arviointimenettelyn osana sitä hoitavan tarpeelliset selvitykset hankkeiden haitallisuudesta. Vastuu jätetään toisille ja oletetaan, että joku aktiivisempi tuo paikallisten äänen kuuluville. Osallisuuden keinoja on kuitenkin kehitetty juuri siksi, että kaikki voisivat osallistua ja saada äänensä kuulumaan.

Paula Saikkonen (2012) muistuttaa, että ympäristöongelmia ei aina määritellä paikallisesti samalla tavalla, minkä takia samanlainen ympäristöongelma ei kaikkialla johda samanlaiseen tulkintaan ja sitä kautta toimintaan. Tulkintaan ei vaikuta pelkästään tieto tilanteesta vaan myös paikallinen konteksti kuten instituutiot, hallintorakenteet, paikallinen osallisuus ja ympäristöongelmien historia paikkakunnalla. (Saikkonen 2012, 15–17.) Paikalliset eivät siis muodosta mielipidettään hankkeesta tyhjiössä vaan siihen vaikuttaa yleinen suhtautuminen ja esimerkiksi se, miten mahdollisista riskeistä ja haitoista puhutaan. Toisissa olosuhteissa täysin samanlaisiin hankkeisiin suhtaudutaan aivan eri tavalla. Ympäristöongelmien historia paikkakunnalla voi tehdä paikalliset kriittisemmiksi hankkeille.

Yleinen ongelma on myös tieteellisen tiedon ja arkikokemuksen kohtaamattomuus. Ihmiset uskovat ympäristöongelmiin, jotka voi itse kokea ja havaita. Tätä ilmiötä Jon Naustdalslida (2011) avaa artikkelissaan, jossa hän tarkastelee ilmastonmuutosta, johon liittyvät ilmiöt kuten keskilämpötilan nouseminen tai sateisuuden lisääntyminen ovat havaittavissa, mutta perinteisiin ympäristöongelmiin verrattuna niiden yhteys ilmastonmuutoksen aiheuttajaan ei ole yhtä selkeä. Tämä lisää todennäköisyyttä ilmastonmuutoksen kieltämiseen tai epäilyyn, mikä tekee ilmastonmuutosta vastaan toimimisesta vähemmän todennäköistä. (Naustdalslida 2011.) Samoin aiemmat hankkeet ovat voineet aiheuttaa ympäristöhaittoja, joita paikalliset eivät osaa tulkita hankkeista johtuviksi. Paikalliset voivat myös kokea ympäristössään muutoksia, joita asiantuntijat eivät osaa tulkita ensioireiksi tulevasta ympäristöhaitasta. Näiden ensimmäisten merkkien tulkitsemiseksi paikallisia tulisikin rohkaista vahvempaan osallisuuteen ja asiantuntijoita paikallisten tiedon vakavasti ottamiseen.

Risto Kunelius kirjoittaa John Deweyn julkisuutta koskevista puheenvuoroista ja julkisen ympäristökeskustelun ongelmista. Ilmeisiä ongelmia ovat ihmisten vieraantuminen ja passiivisuus keskusteluun osallistumisesta, vaikka keskustelun aihepiiri koskettaisi heitä hyvinkin läheisesti. Deweyn mukaan yksi syy tähän on mediajulkisuudessa olevan aineiston muoto ja aiheet eli joko kielenkäyttö vieraannuttaa ihmiset siitä tai he eivät osaa liittää puheenaihetta omaan arkiseen

kokemukseensa. (Kunelius 2004, 98–101.) Kansalaisille tiedotetaan hankkeista, mutta niihin liittyvien tutkimusten ja raporttien kieltä ei voi väittää kansantajuiseksi. Päinvastoin, esimerkiksi ympäristövaikutusten arviointiselostukset ja koko YVA-prosessi nähdään vaikeaselkoina.

Tuomo Mörä kirjoittaa James Careyn suhteesta journalismiin ja erityisesti siitä, millaista journalismin tulisi olla, jotta se tukisi toimivaa demokratiaa. Mörän mukaan Careyn ideaalimallia, jossa aktiiviset kansalaiset olisivat mukana ihmisläheisessä journalismissa ja demokratia toimisi paremmin kuin nyt, on hankala lähteä kritisomaan. Tämä johtuu siitä, että malli on niin ihanteellinen, että sen toivoisi olevan mahdollinen. Mörä kuitenkin pitää Careyn hahmottelemaa journalismia liian idealistisena, sillä käytännössä hyvää kansalaiskeskustelua sisältävä journalismi ei kuitenkaan välttämättä johda demokratian toteutumiseen sen paremmin kuin miten se nyt toteutuu. (Mörä 2004, 134.) Careyn ajatuksen mukaan kansalaiskeskustelua ei nähdä pelkästään demokraattisen asioiden hoidon keinona vaan yhteisöä ylläpitävänä voimana. Journalismin roolina on kansalaiskeskustelun ylläpito. Carey näkee kytköksen julkisen keskustelun puuttumisella ja haluttomuudella tai osaamattomuudella osallistua yhteisten asioiden hoitamiseen. (Mörä 2004, 123–124.) Jos kansalaiskeskustelulla on ollenkaan näin vahva kytkös demokratian toteutumiseen, pitäisi siihen osallistumista rohkaista. Valitettavasti tähän Careykaan ei tarjoa konkreettisia parannusehdotuksia.

Yleinen hyväksyntä ja eriävät mielipiteet

Lounais-Lappi on kaupunkilehti, jonka pääasiallinen levikkialue on pienet Perämeren kunnat kuten Simo, Tervola, Keminmaa ja Ii. Pienille paikallisille lehdille annetaan usein rooli sillanrakentajina ja yhteisön siteiden vahvistajina (Sillanpää 2011). Paul Blokker (2011) puhuu pragmaattisen sosiologian tarkoituksesta tuoda sosiologiseen tutkimukseen mukaan moraalinen ulottuvuus tai Boltanskin sanoin toiminnan tutkimukseen toiminnan taustalla vaikuttavat syyt ja moraaliset lähtökohdat. Thévenot taas sanoo, että pragmaattisen näkökulman kehittämisen taustalla on halu viedä eteenpäin sosiaalisen elämän tutkimusta. Sosiaalisessa maailmassa on Blokkerin mukaan taustalla aina epävarmuus, josta ihmiset yrittävät päästä yli turvautumalla erilaisiin oikeuttamisen maailmoihin.

Pragmaattisessa sosiologiassa hylätään ajatus durkheimiläisestä yhtenäisestä yhteisöstä ja sen tilalla on jatkuva epävarmuus tai turvattomuus, jonka yli yritetään päästä ratkaisemalla kiistat turvautumalla erilaisiin oikeuttamisen maailmoihin. Blokkerin (2011) mukaan yhteisyys syntyy kun kaikki ovat samaa mieltä siitä, mikä oikeuttamisen maailma on lähtökohtana valintojen teolle. Pienten kuntien kaupunkilehtenä Lounais-Lappi voi poiketa isommista julkaisuista arvojensa ja

niiden moninaisuuden suhteen. Mieliopidepalstalle kirjoittavat kuntalaiset voivat kokea painetta yleisesti hyväksytyyn tai hyväksytyjen oikeuttamisen maailmojen sisällä – tai jättää tuomatta esiin mielipiteensä, jos sen ei ajatella sopivan yhteiseen narratiiviin. Tämä voi selittää miksi useimmissa mielipideteksteissä tukeuduttiin joko kansalaisuuden tai teollisuuden maailmaan ja miksi mielipidekirjoitusten määrä kaiken kaikkiaan ei ollut kovin suuri. Halua tuoda epävarmuutta yhteisöön ei ole ja erityisesti pienissä kunnissa koetaan tärkeäksi ylläpitää yhtenäisyyttä.

4.4. Oikeudenmukaisuus ja ympäristö

Barbara Adamin, Ulrich Beckin ja Joost Van Loonin (2000) toimittamassa teoksessa *The Risk Society and Beyond – Critical Issues for Social Theory* käsitellään teemoja, joista Beck puhui aiemmin *Risk Societyssa*, ja kehitellään niitä edelleen. Alan Scott kirjoittaa teoksessa muun muassa yhteisöllisyyden ja tasa-arvon suhteesta ympäristöongelmien kokemisen jakaantumiseen. Scott viittaa Beckiin, jonka mukaan ympäristöongelmat ovat jossain määrin tasa-arvoisia, mutta ympäristöongelmia kuten ilmansaasteita on mahdollista vältellä, jos on resursseja. Niin kauan kuin maapallolta löytyy vähemmän saastuneita paikkoja, on toisilla mahdollisuus vältellä saasteita ja toiset kärsivät niistä enemmän. Pahimmat ympäristöriskit olisivat toteutuessaan niin laajoja ja hallitsemattomia, että niitä ei ole kenenkään mahdollista välttää. Ympäristöriskien tiedostaminen lisää yhteisöjen jakaantumista ja vähentää solidaarisuutta. Hyväosaiset voivat myös ostaa itsensä ulos tilanteista ja ympäristöistä, joissa joutuisi tekemisiin ympäristöongelmien kanssa ja syyttävät toisinaan ongelmista niitä marginaalisia ryhmiä, jotka ovat haavoittuvaisimpia ympäristöongelmille. Syyllinen löytyisi todennäköisemmin rakenteista, jotka mahdollistavat ympäristöä tuhoavaa toimintaa ja niistä valtaapitävistä, jotka pääsevät käyttämään hyväksi näitä rakenteita. (Scott 2000, 34–36, 40.)

Mark J. Smith ja Piya Pangsapa (2008) korostavat, että ympäristöongelmia ei voi käsitellä erillään sosiaalisesta epäoikeudenmukaisuudesta. Ympäristöongelmilla on sosiaaliset vaikutuksensa ja ulottuvuutensa, jotka näkyvät esimerkiksi siinä millaisia merkityksiä perinteisille elinkeinoille annetaan ympäristökeskustelussa tai kenen vaaditaan tekevän eniten uhrauksia ympäristön suojelemiseksi. Ympäristöongelmat eivät kosketa tasaisesti kaikkia väestöryhmiä etnisistä vähemmistöistä valtaväestöön ja vähävaraisista hyvätuloisiin. Tasa-arvoa ei useimmiten tuoda mukaan ympäristökeskusteluun, mutta Smithin ja Pangsapan mukaan se olisi välttämätöntä oikeudenmukaisuuden kannalta. (Smith & Pangsapa 2008, 1–3.) Kansalaisosallistuminen on ollut historian valossa vähäistä juuri niissä huono-osaisimmissa väestöryhmissä, joita ympäristöongelmat ensin koskevat (Smith & Pangsapa 2008, 240). Koska ympäristöongelmat eivät näy kaikkien arjessa

tasaisesti, tulisi heillä, joita ongelmat erityisesti koskettavat, olla mahdollisuus tuoda mielipiteensä esiin ympäristöä muokkaavista hankkeista.

Toisaalta kuten Ulrich Beck huomauttaa, ympäristöongelmista on tullut vaikeampia ennakoita eikä niiden käsittely politiikassa ja oikeuslaitoksessa vastaa ympäristöongelmien realiteetteja. (Smith & Pangsapa 2008, 12, 150) Mahdolliset ympäristöhaitat eivät välttämättä jääkään pienelle alueelle eristettäväksi ongelmiksi ja niiden ennakoimiseksi tulisi käyttää myös paikallisten asiantuntemusta. Paikallisilla voi olla asiantuntijoita enemmän ymmärrystä alueen ympäristön monimuotoisuudesta ja sen selviämisestä mahdollisista ympäristöhaitoista. Vähintäänkin paikallisilla voi löytyä tietämystä siitä, miten ympäristöhankkeet ja niistä mahdollisesti seuraavat haitat koskettaisivat heitä.

Ympäristöllisestä epäoikeudenmukaisuudesta puhunut Michael Mascarenhas kirjoittaa, että ympäristön ja tasa-arvon suhde saa tulevaisuudessa yhä enemmän huomiota. Hän viittaa tutkimukseen, jonka mukaan samalla tarkkailujaksolla huonotuloisimmissa maissa ilmansaasteet olivat lisääntyneet samalla kun maissa, joissa tulotaso on keskitasoa, ilma on puhtaampaa kuin ennen. Todisteita yhteydestä löytyy, mutta tästä huolimatta ei ole juurikaan tutkimustietoa siitä, millä kaikilla tavoin ympäristöllinen epäoikeudenmukaisuus vaikuttaa terveyteen. Ei ole selvää, miksi epäoikeudenmukainen maankäyttö koskee erityisesti köyhimpiä paikkoja, mutta Mascarenhas uskoo, että ainoa tapa saada aikaan muutos on mahdollistaa osallisuus ympäristöä koskevassa päätöksenteossa myös niille, jotka ovat toistaiseksi jääneet siitä ulkopuolelle. (Mascarenhas 2009, 131–133; 138–139.)

Gabe Mythenin ja Sandra Walklaten (2006) toimittamassa *Beyond the Risk Society*ssä käsitellään myös riskin käsitettä eri ajattelijoiden ja tutkijoiden toimesta. Phil Macnaghten (2006) kirjoittaa ympäristön ja riskin suhteesta ja pohtii erityisesti globaaleiksi miellettyjä ympäristöongelmia ja ympäristöliikkeitä. Macnaghtenin mukaan usein ajatellaan, että ympäristöriskit ja erityisesti globaalit ympäristöriskit ovat tavallisille ihmisille kaukaisia ja vaikeasti hahmotettavia. Toisen teorian mukaan taas ympäristöhuoli lähtee hyvin henkilökohtaisista, ihmisen omassa elämässään kohtaamista asioista. Macnaghten ei kuitenkaan kannata sitä, että ympäristöongelmista puhuminen tiivistettäisiin joko paikalliseen tai globaaliin näkökulmaan. Ihmisiin vetoaa erilaiset tavat ottaa kantaa ja osallistua. Medialla on tässä oma roolinsa. (Macnaghten 2006, 132, 141–143.) Naustdalslidin artikkelissa huomioidaan myös se, miten ympäristöongelmaan on hankalampi tarttua, jos se on globaali ongelma. Tiukasti määritelty ympäristöongelma on helpompi hahmottaa, mikä helpottaa siihen tarttumista. (Naustdalslid 2011.) Osallistumisen mahdollisuuksien monipuolisuus on tehokas tapa antaa monille keinot osallistua yhteisten ympäristöongelmien

ratkaisuun. Tämän vuoksi globaali näkökulma ei aina ole paras tapa saada ihmiset kiinnostumaan ja osallistumaan ympäristöstä huolehtimiseen. Paikallisten ympäristöhuolien kannalta voisi olla järkevää esittää hankkeet paitsi paikallisessa kontekstissa, myös osana isompaa globaalia teollisuutta ja osana sen jälkiseurauksia. Esimerkiksi pilaantuvat vesistöt pitäisi nähdä, ei pelkästään yksittäisinä paikallisina haittoina, vaan osana laajempaa vesistöjen saastumista. Näin paikalliset näkisivät ympäristöongelmat kontekstissaan ja ympäristön tilan yleisen kehityksen eikä vain ylimääräistä metsätilkkuu tai turvevoimalan poltettavaksi joutavaa suota.

5. Pohdinta

Tutkimukseni lähtökohtana oli tarkastella, miten paikalliset osallistuvat julkiseen ympäristökeskusteluun. Olin kiinnostunut siitä, mitä arvoja ympäristökeskusteluissa nousee esiin ja siitä, miten näitä arvoja keskusteluissa käytetään hankkeiden oikeuttamiseen. Tarkastelin julkista keskustelua myös osana ympäristövaikuttamisen kenttää ja pyrin selvittämään, miten paikalliset kokevat osallisuuden vaikuttavuuden. Keskustelun syvällisempi ymmärtäminen auttaa hahmottamaan kansalaisten arvoja ja intressejä ja sitä kulttuurista kontekstia, jossa keskusteluja käydään. Se, miten kansalaiset näkevät osallisuuden ja osallisuuden vaikuttavuuden antaa kuvan siitä, miten osallisuutta edistävät hankkeet, kuten ympäristövaikutusten arviointimenettely, ovat onnistuneet ja millaisista lähtökohdista paikalliset osallistuvat julkisiin ympäristökeskusteluihin.

Ensimmäisenä tarkastelun kohteena oli se, miten paikalliset osallistuvat ympäristöhankkeista käytyihin keskusteluihin. Tarkastelin aineistoa kysyen, mitä arvoja paikalliset nostavat esiin ympäristökeskusteluissa ja millaisia arvojen vastakkainasetteluja he niissä tekevät. Mielipidepalstan ympäristökeskusteluissa näkemyksiä perusteltiin pääasiassa kansalaisuuden ja teollisuuden maailmojen arvoilla. Kansalaisuuden maailman arvoista oli kyse, kun kirjoituksissa vedottiin isompiin kollektiiveihin kuten aluetta hyödyntävään harrastusseuraan tai suomalaisiin, joilla tulisi kirjoittajien mielestä kollektiivina olla ensisijainen oikeus Suomen ympäristövarantojen hyödyntämiseen. Mielipidekirjoituksissa vedottiin myös sopimuksiin ja lakeihin, jotka ovat kollektiivin yhteisen tahdon osoitus ja siksi kansalaisuuden maailmalle tärkeitä. Joissain teksteissä tuli esiin myös se, miten hankkeista kiistely oli heikentänyt paikkakunnan yhteishenkeä. Kansalaisuuden maailmassa solidariteettiä heikentävät toimet nähdään haitallisina. Teollisuuden maailman arvoista puhuttiin, kun vaateiden perusteluina olivat hankkeiden tehokkuus tai tuottavuus. Suunnitelmien pitävyys ja luotettavuus olivat usein keskustelun kohteena. Hankkeita usein puolusteltiin sillä, että suunnitelmat olivat pitäviä eikä hanke tuota hävikkiä vaan kuluttaa käyttämänsä luonnonvarat ilman tuhlausta. Kirjoituksissa myös viitattiin asiantuntijalausuntoihin. Teollisuuden maailmassa arvostetaan yksilöitä, jotka päteväytyvät asiantuntijoiksi ja ovat vastuullisessa asemassa.

Ekologian maailman arvot eivät olleet julkisissa ympäristökeskusteluissa merkittävästi esillä. Niitä käytettiin vaateiden oikeuttamiseen, mutta ei ensisijaisina perusteina. Mielipidekirjoituksissa mainittiin ensin muita, usein teollisuuden tai kansalaisuuden maailmojen arvoihin nojaavia perusteluita ja vasta lopuksi vastattiin hankkeiden aiheuttamiin ympäristöhuoliin, silloinkin usein hyvin pintapuolisesti. Esimerkiksi ydinvoimaan liittyvässä keskustelussa ekologian maailma oli

mukana, mutta sitä käytettiin toissijaisena oikeuttamisen tapana. Hankkeissa tärkeintä oli esimerkiksi niiden tehokkuus ja ympäristöystävällisyys näyttäytyi ylimääräisenä etuna. Usein puhuttiin ydinjätteen loppusijoituspaikasta, mutta esimerkiksi ydinonnettomuuksien mahdollisuudesta ei keskusteltu. Kun puhtaasta luonnosta puhuttiin, se ei ollut keskusteluissa tärkeä arvo sellaisenaan vaan oleellista oli sen säilyttäminen tuleville sukupolville virkistyskäyttöön tai muuten hyödynnettäväksi. Ekologian maailmalla oikeuttamisen vähyys kertoo siitä, miten ekologiset arvot nähdään. Luontoarvot eivät joko olleet kirjoittajille tärkeitä tai niitä ei pidetty yhteisesti jaettuina arvoina, jolloin niiden käyttö oikeuttamisessa ei toimisi. Kun perustelu ei tapahdu yhteisten arvojen ehdoilla, se ei vakuuta muita, mitä pidetään julkisen keskustelun tarkoituksena. Toisaalta, käyttämällä ekologian maailmaa selvästi toissijaisena tapana oikeuttaa vaateita, ympäristöstä huolestuneiden kritiikkiin vastataan useimmiten niin pinnallisella tasolla, etteivät perustelut todennäköisesti tuota haluttua tulosta.

Mielenkiintoista oli, että Lounais-Lapin mielipidepalstan ympäristökeskusteluissa useimmiten käytetyt oikeuttamisen maailmat vastaavat niitä, joita Luhtakallion ja Ylä-Anttilan (2011, 42) mukaan käytettiin runsaimmin myös ranskalaisessa ympäristökeskustelussa. Kansalaisuuden ja teollisuuden maailmojen arvoja käytetään sekä Suomessa että Ranskassa eniten yritettäessä vedota muihin. Luhtakallio ja Ylä-Anttila (2011, 46) kertovat, että Yhdysvalloissa kansalaisuuden maailman rinnalle nousee markkinoiden maailma, mikä kertoo oikeuttamisen maailmojen soveltamisen kulttuurisidonnaisuudesta. Suomalaisessa keskustelussa yhteisen edun kanssa asetetaan vastakkain markkinoiden maailmaan kuuluva taloudellinen oman edun tavoittelu. Esimerkiksi kaivoskeskustelussa samoissa kirjoituksissa korostetaan kansalaisten oikeutta hyödyntää luontoa ja sen rikkauksia ja kritisoidaan ulkomaalaisia kaivosyhtiöitä, jotka vievät voitot ulkomaille. Yhdysvalloissa taas kansalaisuuden maailman arvot ja markkinoiden maailman arvot nähdään useimmiten harmonisessa rinnakkaiselossa. Yhtä merkillisenä voidaan pitää niin ranskalaisessa ja amerikkalaisessa ympäristökeskustelussa havaittuja eroja kuin sitäkin, että pienillä Lounais-Lapin paikkakunnilla ympäristökeskustelua käydään samoista lähtökohdista kuin Ranskassa.

Toinen kysymykseni koski paikallisten kokemuksia osallisuudesta ja sen vaikuttavuudesta ympäristöhankkeissa. Kysyin aineistoa tarkastellessa, mitä osallistumisen mahdollisuuksia paikallisille annetaan ja miten kansalaiset kokevat mielipiteidensä vaikuttavuuden. Aiemmin ympäristövaikuttaminen tapahtui osana ympäristöliikkeitä, mutta tilannekohtaiset protestit ovat osittain korvanneet liikkeet. Ympäristövaikutusten arviointimenettely on 1990-luvulla säädetty menettely kansalaisten osallisuuden mahdollistamiseksi, mutta huolimatta sen asemasta virallisena

osallistumiskanavana, sen vaikuttavuus on kyseenalaistettu. YVA-menettelyssä osallisuus toteutetaan useimmiten yleisötilaisuuksiin osallistumisella tai lausuntojen kautta. Osallisuuden todellinen vaikuttavuus on iso kysymys, sillä YVA-menettelyn merkityksestä ympäristölupaprosessissa ei ole säädetty tarkkoja vaatimuksia, minkä takia vaikuttavuus herättää kysymyksiä. Pylkkösen, Litmasen ja Kojon (2008, 50–52) tutkimuksessa tuli esiin paikallisten kokemus siitä, että heidän tietojaan ja mielipiteitään ei huomioitu riittävästi hankkeita suunnitellessa. Paikalliset kyseenalaistivat maanomistajien ja kalastajien tiedon sivuuttamisen, sillä sitä olisi voitu käyttää asiantuntijatiedon rinnalla. Yleisötilaisuudessa kritisoitiin myös suoraan osallistumisen mahdollisuuden puuttumista tai osallisuuden pintapuolisuutta.

Autti (2013, 179–180) toteaa, että paikallisen asiantuntijuuden ja osallisuuden vähäinen arvostus johtaa kierteeseen, jossa paikalliset eivät näe osallisuutta tärkeänä ja kokevat roolinsa merkityksettömänä. Hierarkkinen, tietoon perustuva valtasuhde voi näin tulla osallisuuden toteutumisen tielle. Osallistumishaluttomuus viestii uskosta osallistumisen merkityksettömyyteen ja osallistumattomuus ruokkii ajatusta siitä, että paikallisilla ei ole tarjota relevanttia tietoa. Paikalliset ovat löytäneet mielipidekirjoittelusta mieleisen vaikutuskanavan, jonka erottaa ympäristövaikutusten arviointimenettelyyn osallistumisesta tuttuus ja helppous. Kankeat osallistumiskanavat eivät rohkaise osallisuuteen. Tämä tulisi huomioida, mikäli osallisuuteen todella halutaan rohkaista kansalaisia. Auttin (2013, 165–177) mukaan osallisuuden suuri ansio on demokratian vahvistuminen. Carey näkee myös vilkkaan julkisen keskustelun ja runsaan osallisuuden yhteyden (Mörä 2004, 123–124). Viranomaistason halu osallisuuden edistäminen ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys, sillä ympäristöhuolia myös vähätellään samalla korostaen vallitsevien instituutioiden ja kehittyvän teknologian kykyä ratkaista ongelmat. Valtaapitävät voivat kokea hyötyvänsä mahdollisuudesta ohjata hankkeita ilman kansalaisten mukaan tuloa.

Kansalaisosallisuutta ja sen vaikuttavuutta koskevia asenteita tutkinut Ponnikas (2000, 17) sanoo, että osallistumishalukkuuteen vaikuttaa merkittävimmin kolme asiaa: osallisuuden vaikuttavuus, osallistumiskeinojen määrä ja se, kuinka paljon asia vaikuttaa ihmisen omaan elämään. Viranomaiset voivat samaan aikaan pitää osallisuuden toteutumista vähäisenä, mutta silti riittävänä. Viranomaisten suhtautuminen kertoo, että osallisuuden lisäämiselle ei ole varauksetonta kannatusta monista osallisuutta näennäisesti lisäävistä projekteista huolimatta.

Julkisuudesta on tullut yhä merkittävämpi areena kiistoille. Kansalaisten näkökulmasta monia muita ympäristövaikuttamisen väyliä rajoittaa turha byrokratia tai muu hankaluus. Paikalliset haluavat vaikuttaa ympäristöhankkeiden suunnitteluun, minkä takia kantaa otetaan niillä tavoilla ja areenoilla, jotka nähdään toimivina. Julkisessa ympäristökeskustelussa paikalliset saavat tilaisuuden

tuoda mielipiteitään esiin ja perustella niitä muille vapaasti. Median ympäristökeskusteluissa on omat haasteensa ja puutteensa, jotka koskevat erityisesti ympäristöongelmien yksinkertaistamista. Julkisessa keskustelussa käytetyt oikeuttamisen maailmat kertovat osaltaan siitä, millaisten argumenttien vaikuttavuuteen kansalaiset uskovat. Mielipidekirjoituksissa ja Pylkkösen, Litmasen ja Kojon (2008) tutkimissa yleisötilaisuuksissa keskusteltiin eri asioista ja käytettiin eri oikeuttamisen maailmoja, mikä kertoo tilanteiden erilaisista konteksteista ja paikallisten kyvystä käyttää tilanteeseen sopivia oikeuttamisen tapoja.

John Hannigan (1995) kirjoittaa ympäristönarratiivin monimutkaisuudesta ja siteeraa Stockingia ja Leonardia seuraavasti:

The environmental story is one of the most complicated and pressing stories of our time. It involves abstract and probabilistic science, labyrinth laws, grandstanding politicians, speculative economics and the complex interplay of individuals and societies. Most agree it concerns the very future of life as we know it on the planet. Perhaps more than most stories it needs careful, longer-than-bite-sized reporting and analysis now.
(Hannigan 1995, 92.)

Hannigan puhuu sekä ympäristökeskustelun tärkeydestä että sen haasteista. Keskustelu rakentuu erilaisissa sosiaalisissa konteksteissa saaden erilaisia merkityksiä. Keskusteluun osallistutaan omista lähtökohdista ja sen tarkastelua vaikeuttavat erilaiset asiantuntijuuden muodot ja oikeuttamisen maailmat, joita keskusteluun tuodaan mukaan. Keskusteltavat ilmiöt ovat moniulotteisia, minkä takia niitä ei ole helppo ottaa haltuun. Tämän vuoksi keskusteluun osallistuminen voi olla haasteellista, mutta silti tärkeää, sillä ympäristökeskustelut liittyvät tärkeisiin yhteiskunnallisiin teemoihin kuten demokratiaan ja osallisuuteen.

Sosiaalinen oikeudenmukaisuus ei voi toteutua ilman riittävää osallisuutta, sillä ympäristöongelmat liittyvät tiiviisti tasa-arvoon ja päätöksentekijöiden on saatava tarpeeksi tietoa siitä, miten ympäristöhaitat koetaan eri yhteisöissä. Samaan aikaan osallistuminen on ollut vähäisintä juuri niissä väestöryhmissä, jotka ovat haavoittuvimpia ympäristöongelmille (Smith & Pangapa 2008, 240). Paikallisilla usein on tietoa siitä, miten hankkeet vaikuttavat ympäristöön ja millaisia haittoja niistä voi seurata. Hankkeiden haitat yleensä ovat paikkaan sidottuja ja koskettavat eniten niitä, joilla on vähiten mahdollisuuksia vaikuttaa päätöksentekoon ja jotka ovat haavoittuvimpia ympäristöongelmille. Ympäristökeskusteluissa tulee esiin sosiaalinen oikeudenmukaisuus myös silloin kun katsotaan, miten hankkeita oikeutetaan. Keskusteluissa tulee kiinnittää huomiota siihen, millaisia merkityksiä alkuperäiskansojen elinkeinoille annetaan tai miltä ryhmältä vaaditaan

uhrauksia ympäristön tai ympäristöä muokkaavaan hankkeen eteen. Mascarenhas (2009, 131–133) uskoo ympäristöongelmien ja tasa-arvon suhteen nousevan tulevaisuudessa yhä enemmän esille.

Tutkimukseni on vain yksi näkökulma ympäristökeskusteluihin ja ympäristövaikuttamiseen. Tutkimuksen voisi toteuttaa muillakin aineistoilla ja metodeilla. Laajemman näkökulman saamiseksi ilmiötä olisi voinut tarkastella vertaillen ympäristökeskustelua eri paikkakunnilla tai kansainvälisesti. Kansainvälinen näkökulma antaisi tilaa oikeuttamisen maailmojen tarkastelemiselle monikulttuurisesti. Tutkimuksen valmistuttua minulla jäi yhä kiinnostamaan oikeuttaminen ympäristökeskusteluissa. Mielenkiintoisissa nousi esiin kansalaisuuden, teollisuuden ja ekologian maailmat, mutta olisi mielenkiintoista nähdä, ovatko samat oikeuttamisen maailmat esillä yhtä paljon viranomaisten ympäristöpuheessa. Mielenkiintoista olisi tarkastella, miten päätökset syntyvät ja miten niistä puhutaan ja niitä perustellaan esimerkiksi viranomaisten asiakirjoissa? Tällaisen aineiston tarkastelu antaisi tietoa siitä, miten ympäristöä koskevia päätöksiä todella tehdään ja millainen painoarvo erilaisilla mielipiteillä näissä keskusteluissa on.

6. Lähteet

- Autioniemi, Paula (1998) Jokainen voi vaikuttaa – vuorovaikutuksella valtaa ja vastuuta kunnassa! Suomen Kuntaliitto, Helsinki.
- Autti, Outi (2013) Valtavirta muutoksessa – Vesivoima ja paikalliset asukkaat Kemijoella. Väitöskirja. Oulun yliopisto, Oulu.
- Autto, Janne (2015) Kulttuuriset oikeutukset paikallisissa päivähoitokeskusteluissa. Teoksessa Autto & Nygård: Hyvinvointivaltion kulttuurintutkimus, 278–308. Lapin yliopistokustannus, Rovaniemi.
- Blok, Anders (2013) Pragmatic Sociology as Political Ecology. *European Journal of Social Theory* 16:4, 492-510.
- Blokker, Paul (2011) Pragmatic Sociology: Theoretical Evolvment and Empirical Application. *European Journal of Social Theory* 14:3, 251–261.
- Boltanski, Luc & Thévenot, Laurent (1991) *On Justification: Economies of Worth*. Princeton University Press, Princeton, New Jersey.
- Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (2002) Osallisuuden jäljillä. Teoksessa Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.) *Osalliset ja osaajat – Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*, 7-17. Gaudeamus, Helsinki.
- Campbell, Elizabeth H. *Corporate Power: The Role of Global Media in Shaping What We Know About the Environment*. Teoksessa Gould, Kenneth A & Lewis, Tammy L. (toim.) *Twenty Lessons in Environmental Sociology*, 68–84. Oxford University Press, Oxford.
- Dunlap, Riley (2008) Current trends in American Environmental sociology. Teoksessa Karjalainen, Timo P., Luoma, Penttu & Reinikainen, Kalle (toim.) *Ympäristösosiologian virrat ja verkostot*, 49–58. Oulun yliopisto, Oulu.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998) *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino, Tampere.
- Flyktman, Atte (2014) *Osapuolten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä*. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Hakkarainen, Erja (2000) *Hallinto ja lainsäädäntö tarjoavat mahdollisuuksia vaikuttaa*. Teoksessa Lehto, Satu (toim.) *Paremmän ympäristön käsikirja – Keinoja vaikuttaa*. Turun yliopisto, Turku.
- Hankkeiden YVA-menettely (2015) http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Ymparistovaikutusten_arviointi/Hankkeiden_YVAmennettely. Luettu 3.11.2015.
- Hannigan, John (2006) *Environmental Sociology*. Routledge, London.
- Heikkonen, Matti (1997) *Vastalause nykyajalle – Näkökulma yhteiskunnan ja ympäristönsuojelun suhteisiin*. Teoksessa Roiko-Jokela, Heikki (toim.) *Luonnon ehdoilla vai ihmisen arvoilla? Polemiikka metsien suojelusta 1850-luvulta 1990-luvulle*, 11–22. Atena Kustannus, Jyväskylä.
- Herkman, Juha (2011) *Politiikka ja mediajulkisuus*. Vastapaino, Tampere.
- Hokkanen, Pekka (2008) *Kansalaisosallistuminen ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä*. Tampereen yliopistopaino, Tampere.

- Hokkanen, Pekka & Kojo, Matti (2003) Ympäristövaikutusten arviointimenettelyn vaikutus päätöksentekoon. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Huikuri, Suvi (2011) Uuden ilmastopimuksen oikeutukset Helsingin Sanomissa ja The Times of Indiassa vuosina 2005–2008. *Sociologia* 1/2011, 52–66.
- Häikiö, Liisa (2000) Osallisuus kylässä – Herrojen herkkua vai jokapäiväistä leipää. Tampereen yliopistopaino, Tampere.
- Häkli, Jouni (2002) Kansalaisosallistuminen ja kaupunkisuunnittelun tiedonpolitiikka. Teoksessa Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.) *Osalliset ja osajat – Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*. Gaudeamus, Helsinki.
- Jantunen, Jorma & Hokkanen, Pekka (2010) YVA-lainsäädännön toimivuusarviointi. Saatavuus: https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/37983/SY_18_2010_YVA-lainsaadannon_toimivuusarviointi.pdf?sequence=1. Luettu 3.11.2015.
- Joutsenvirta, Maria (2006) Ympäristökeskustelun yhteiset arvot – Diskurssianalyysi Enson ja Greenpeacen ympäristökirjoituksista. Väitöskirja. Helsingin kauppakorkeakoulu, Helsinki.
- Karjalainen, Timo P. & Reinikainen, Kalle (2008) Sosiaalisen kestävyuden arviointi – esimerkkinä vesistöjen käyttö. Teoksessa Karjalainen, Timo P, Luoma, Pentti & Reinikainen, Kalle (toim.) *Ympäristösosiologian virrat ja verkostot*, 265–283. Oulun yliopisto, Oulu.
- Kettunen, Pekka (2002) Miksi osallistumisesta puhutaan? Osallistumisen kehittäminen suomalaisissa kunnissa. Teoksessa Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.) *Osalliset ja osajat – Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*, 18–35. Gaudeamus, Helsinki.
- Kokko, Kai & Oksanen, Anniina (2013) Hyvä kaivos pohjoisessa – Opaskirja ympäristösääntelyyn ja sosiaalista kestävyyttä tukeviin parhaisiin käytäntöihin. Lapin yliopisto, Rovaniemi.
- Konttinen, Annamari (2000) Kansalaistoiminta täydentää päätöksentekojärjestelmää. Teoksessa Lehto, Satu (toim.) *Paremmen ympäristön käsikirja – Keinoja vaikuttaa*, 41–52. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Turku
- Konttinen, Esa (1999) Ympäristökansalaisuuden kyläsepat. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Konttinen, Esa (2010) Suomalaisen ympäristöliikkeen valtiosuhteet. Teoksessa Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2010) *Verkostojen liikettä*, 58–79. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Konttinen, Esa & Peltokoski, Jukka (2004) Ympäristöprotestin neljäs aalto – Eläinoikeusliike ja uuden polven ympäristöradikalismi 1990-luvulla. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Koskiahho, Briitta (2002) Onko osallisuus vahvaa demokratiaa? Teoksessa Bäcklund, Pia, Häkli, Jouni & Schulman, Harry (toim.) *Osallisuus ja osajat – Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*, 36–57. Gaudeamus, Tampere.
- Krippendorff, Klaus (2013) *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*. SAGE, Los Angeles.
- Kunelius, Risto (2004) Kokemuksesta julkiseen tietoon: John Deweyn pragmatismia viestinnän tutkijoille. Teoksessa Mörä, Tuomo, Salovaara-Moring, Inka & Valtonen, Sanna (toim.) *Mediatutkimuksen vaeltava teoria*, 90–118. Gaudeamus, Helsinki.

- Kunnari, Marika (2013) Kaivostoiminnan hyväksyttävyyden paikallisyhteisöissä – vakituiset asukkaat ja loma-asukkaat. Saatavuus: <https://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=2cdd776f-e8da-47aa-9f3b-9dc10a300692>. Luettu 18.11.2015.
- Kyytsänen, Jouko (2013) Uudet kaivoshankkeet lykkäytymässä vuosia. Maaseudun tulevaisuus. Saatavuus: <http://www.maaseuduntulevaisuus.fi/politiikka-ja-talous/uudet-kaivoshankkeet-lykk%C3%A4ytym%C3%A4ss%C3%A4-vuosia-1.32844>. Luettu 5.11.2015.
- Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 10.6.1994/468.
- Latour, Bruno (1998) To Modernise or Ecologise? That is the question. Teoksessa Braun, Bruce & Castree, Noel (toim.) *Remaking Reality: Nature at the Millennium*, 220–235. Routledge, London.
- Lehto, Satu (2000) Kokemuksia osallistumishankkeista. Teoksessa Lehto, Satu (toim.) *Paremmän ympäristön käsikirja – Keinoja vaikuttaa*, 35–40. Turun yliopiston täydennyskoulutuskeskus, Turku.
- Leino, Helena (2001) Vallankäyttö vuorovaikutteisessa kaavasuunnittelussa. Teoksessa Häikiö, Liisa, Koskiahho, Briitta & Leino, Helena (toim.) *Paikallinen valta*, 44–70. Tampereen yliopistopaino Oy, Tampere.
- Lonkila, Markku & Lehtonen, Turo-Kimmo (2013) Laurent Thévenot ja oikeuttamisteoria. *Alusta! – Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden verkkolehti*. 25.4.2013. Saatavuus: <http://alusta.uta.fi/artikkelit/2013/04/25/laurent-thevenot-ja-oikeuttamisteoria.html>. Luettu 27.11.2014.
- Luhtakallio, Eeva & Ylä-Anttila, Tuomas (2011) Julkisen oikeuttamisen analyysi sosiologisena tutkimusmenetelmänä. *Sosiologia* 1/2011.
- Lounais-Lappi (2015) Saatavuus: <http://www.lounaislappi.fi/mediakortti>. Luettu 17.3.2015.
- Lyytimäki, Jari & Tapio, Petri (2009) Climate Change as Reported in the Press of Finland: From Screaming Headlines to Penetrating Background Noise. *International Journal of Environmental Studies* 66:6, 723–735.
- Macnaghten, Phil (2006) Environment and Risk. Teoksessa Mythen, Gabe & Walklate, Sandra (toim.) *Beyond the Risk Society – Critical reflections on Risk and Human Security*. Open University Press, Maidenhead.
- Mali, Julia (2014) Kansalaisvaikuttaminen Talvivaaran kaivoshankkeessa. Pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Martikainen, Niina (2012) Arseenipeikko Parkanossa. Kestopuuta polttavan lämpövoimalaitoksen suunnitteluprosessi paikallislehti Ylä-Satakunnassa. Pro gradu-tutkielma. Tampereen yliopisto, Tampere.
- Mascarenhas, Michael (2009) Environmental Inequality and Environmental Justice. Teoksessa Gould, Kenneth A & Lewis, Tammy L. (toim.) *Twenty Lessons in Environmental Sociology*, 127–141. Oxford University Press, Oxford.
- Murphy, Raymond (1997) *Sociology and Nature: Social Action in Context*. Westview Press, Boulder.
- Möra, Tuomo (2004) Demokratian juurihoitoa: James Carey ja journalismi. Teoksessa Möra, Tuomo, Salovaara-Moring, Inka & Valtonen, Sanna (toim.) *Mediatutkimuksen vaeltava teoria*, 119–136. Gaudeamus, Helsinki 2004.

- Nash, Nicholas & Lewis, Alan (2006) *Overcoming Obstacles to Ecological Citizenship: The Dominant Social Paradigm and Local Environmentalism*. Teoksessa Dobson, Andrew & Bell, Derek (toim.) *Environmental Citizenship*, 153–184. The MIT Press, Cambridge.
- Naustdalslid, Jon (2011) *Climate Change – The Challenge of Translating Scientific Knowledge into Action*. *International Journal of Sustainable Development & World Ecology* 18:3, 243–252.
- Paldanius, Jari (1997) *Vuorovaikutteisen suunnittelun kokemuksia Suomessa*. Ympäristöministeriö, Helsinki.
- Pietilä, Veikko (2010) *Pohdintoja julkisesta keskustelusta joukkoviestimissä*. Teoksessa Pietilä, Veikko (toim.) *Julkisot, yleisöt ja media*, 373–396. Tampere University Press, Tampere.
- Pohjola, Anneli (2007) *Eettisyyden haaste tutkimuksessa*. Teoksessa Viinamäki, Leena & Saari, Erkki (toim.) *Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen*, 11–31. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Ponnikas, Jouni (2000) *Kansalaisosallisuus ja ydinjätteet – Kunnalliset vaikuttajat ja loppusijoituksen paikallinen päätöksenteko*. Tampereen yliopiston laitosten julkaisut, Tampere.
- Pylkkönen, Anne, Litmanen, Tapio & Kojo, Matti (2008) *Uuden ydinkeitaan etsintää*. Saatavuus: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/44065/Uuden%20ydinkeitaan%20etsint%C3%A4%C3%A4.pdf?sequence=1>. Luettu 21.4.2015.
- Pölönen, Ismo (2004) *Ympäristövaikutusten arviointimenettely ympäristöoikeudellisena instrumenttina*. Joensuun yliopistopaino, Joensuu.
- Pölönen, Ismo (2007) *Ympäristövaikutusten arviointimenettely: Tutkimus YVA-menettelyn oikeudellisesta asemasta ja kehittämistarpeista ympäristöllisen vaikuttavuuden näkökulmasta*. Suomen lakimiesyhdistys, Helsinki.
- Saikkonen, Paula (2012) *Ympäristöongelmasta hallituksi riskiksi*. Tapauksena saastunut maaperä Helsingissä. *Sociologia* 49:1, 15–31.
- Salo, Marja-Leena (2009) *Kahleissa Koijärvellä*. Edita, Helsinki.
- Schreier, Margrit (2012) *Qualitative Content Analysis in Practice*. SAGE Publications Ltd, Lontoo.
- Scott, Adam (2000) *Risk Society or Angst society? Two Views of Risk, Consciousness and Community*. Teoksessa Adam, Barbara, Beck, Ulrich & Van Loon, Joost (toim.) *The Risk Society and Beyond – Critical Issues for Social theory*, 33–46. SAGE Publications, London.
- Sillanpää, Pertti (2011) *Paikallista etiikkaa?* Teoksessa Alakangas, Ulla & Sillanpää, Pertti (toim.) *LoCaali 2.0 – Ajatuksia paikallislehtien tulevaisuudesta*, 43–68. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Oulu. Saatavuus: http://www.oamk.fi/hankkeet/lokkaali/docs/locaali_kirja.pdf. Luettu 16.11.2015.
- Simon tuulivoimapuistot, Simo. (2013). Saatavuus: http://www.ymparisto.fi/fi-FI/Asiointi_luvat_ja_ymparistovaikutusten_arviointi/Ymparistovaikutusten_arviointi/YVAhankkeet/Simon_tuulivoimapuistot_Simo. Luettu 11.3.2015.
- Simossa petyttiin, Fennovoima toivottaa silti simolaisyritykset mukaan hankkeeseen (2011). *Kaleva* 5.10.2011. Saatavuus: <http://www.kaleva.fi/uutiset/pohjois-suomi/simossa->

petyttiin-fennovoima-toivottaa-silti-simolaisyritykset-mukaan-hankkeeseen/562235/. Luettu 11.3.2015.

- Smith, Mark J. & Pangsapa, Piya (2008) *Environment & Citizenship – Integrating Justice, Responsibility and Civic Engagement*. Zed Books, London.
- Sorsa, Ville-Pekka & Eskelinen, Teppo (2011) Julkisen oikeuttamisen analyysi, moraaliset arvostelmat ja kiista vallankäytön kohteena. *Sosiologia* 48:3, 253–258.
- Stranius, Leo (2008) Nuorison muuttuva ympäristöaktivismi. Teoksessa Telkänranta, Helena (toim.) *Laulujoutsenen perintö – Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*, 56–59. Suomen luonnonsuojeluliitto ja WSOY.
- Suhonen, Pertti (1994) *Mediat, me ja ympäristö*. Kustannusosakeyhtiö Hanki ja jää, Helsinki. Suomen perustuslaki 11.6.1999/731.
- Telkänranta, Helena (2008) Tiedotusvälineiden muuttuva maailmankuva. Teoksessa Telkänranta, Helena (toim.) *Laulujoutsenen perintö – Suomalaisen ympäristöliikkeen taival*, 222–225. Suomen luonnonsuojeluliitto ja WSOY.
- Thévenot, Laurent (2001) Oikeutettavuuden rajat – Yhteiselämää koossa pitävät sidokset ja niiden rajat. *Sosiologia* 1/2011, 7-21.
- Thévenot, Laurent, Moody, Michael & Lafaye, Claudette (2000) *Forms of Valuing Nature: Arguments and Modes of Justification in French and American Environmental Disputes*. Teoksessa Lamont, Michele & Thévenot, Laurent (toim.) *Rethinking Comparative Cultural Sociology: Repertoires of Evaluation in France and the United States*, 229–272. Cambridge University Press, Cambridge.
- Tiitinen, Kalevi (2011) Menestystä etsivä paikallislehti yhdistää netin ja paperin. Teoksessa Alakangas, Ulla & Sillanpää, Pertti (toim.) *LoCaali 2.0 – Ajatuksia paikallislehtien tulevaisuudesta*, 25–34. Oulun seudun ammattikorkeakoulu, Oulu. Saatavuus: http://www.oamk.fi/hankkeet/lokkaali/docs/locaali_kirja.pdf. Luettu 16.11.2015.
- Tolvanen, Juha (1982) Sisällönanalyysi dokumenttiaineiston tutkimusmenetelmänä. Teoksessa Jyrkilä, Faina (toim.) *Sosiologian tutkimusmenetelmistä*, 80–113. Jyväskylän yliopiston sosiologisen laitoksen julkaisu nro 27/1982, Jyväskylä.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Valtakunnallinen paikallislehtitutkimus (2009) *Suomen paikallismediat Oy*. Saatavuus: http://paikallismediat.flockler.com/util/file/920/media_920.pdf. Luettu 16.11.2015.
- Väliverronen, Esa (1997) Mediat ympäristöpolitiikan areenana. *Liiketaloudellinen aikakauskirja* 46:2, 186–192.
- Väliverronen, Esa (1998) Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa Kantola, Anu, Moring, Inka & Väliverronen Esa (toim.) *Media-analyysi: tekstistä tulkintaan*, 13–39. Gaudeamus, Helsinki.
- Wagner, Peter (1999) *After Justification – Repertoires of Evaluation and the Sociology of Modernity*. *European Journal of Social Theory* 2:3, 341–357.
- Yearley, Steven (2005) *Cultures of Environmentalism – Empirical studies in Environmental Sociology*. Palgrave Macmillan, Basingstoke.
- Ympäristövaikutusten arviointi (2015). Saatavuus: <http://www.ymparisto.fi/YVA>. Luettu 3.11.2015.

Ympäristövaikutusten arviointia koskeva lainsäädäntö (2015). Saatavuus: http://www.ymparisto.fi/fi-fi/Ymparisto/Lainsaadanto_ja_ohjeet/Ymparistovaikutusten_arviointia_koskeva_lainsaadanto. Luettu 2.11.2015.